

TES-İS

TÜRKİYE ENERJİ, SU VE GAZ İŞÇİLERİ SENDİKASI

HAZİRAN 2009

En Önemli Mesele:
İşsizlik

BAŞYAZI

YASALAR VE KAMU SÖZLEŞMELERİ

Çalışma hayatını düzenleyen 2821 sayılı Sendikalar Kanunu ile 2822 sayılı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanununun değiştirilmesi zaruridir. Bu kanunlar, değiştirilmediği içindir ki Türkiye bu yıl da ILO'nun gündeminde yer almıştır.

TÜRK-İŞ, TBMM'de bulunan Yasa Teklifi'nin çalışma hayatının demokratikleştirilmesi ile örgütlenmenin önündeki engellerin kaldırılması için yeterli olmadığına inanmakta, aksine Türk sendikacılık hareketini olumsuz etkileyecek unsurlar taşıdığı tespitini yapmaktadır. Türkiye, çalışma hayatında 12 Eylül izlerini taşıyan tüm yasa hükümlerinden bir an önce arınmalı, önümüzdeki yasama döneminde bu doğrultuda her türlü çaba harcanmalıdır.

Gündemimizin en önemli konularından biri kamu kesimi toplu iş sözleşmeleridir. TÜRK-İŞ, Hükümetle yaptığı görüşmelerde, şu ana kadar bir uzlaşma noktası yakalayamamıştır. Hükümet, verdiği birinci ve ikinci altı ay için yüzde 3; üçüncü ve dördüncü altı ay için yüzde 2,5 zam teklifinin üzerine henüz çıkmamış, bu da kayıpları yüzde 20'lere varan TÜRK-İŞ topluluğunda büyük bir rahatsızlığa neden olmuştur.

TÜRK-İŞ, sözleşme görüşmelerini Kamu Kesimi Koordinasyon Kurulu aracılığıyla sürdürmektedir. Niyetimiz sözleşmeleri masa başında bitirmektir. Bu konuda Hükümet, yaklaşımını gözden geçirmeli ve kamu işçisine hak ettiği ücret zammını vermelidir. Anlaşma noktasına gelinmemesi halinde, uyarı anlamında bir dizi eylem hayata geçirilecek ve nihayet grev noktasına gelinecektir. Yapılacak eylemlerde TES-İŞ üyelerinin azami destek vereceğine ilişkin inancım tamdır.

Mustafa Kumlu
Genel Başkan

TES-İŞ

TÜRKİYE ENERJİ, SU ve GAZ İŞÇİLERİ
SENDİKASI'nın Eğitim ve Kültür Yayın Organıdır

Sayı: 2009-3
Haziran 2009
ISSN: 1301-4714

TES-İŞ Sendikası adına sahibi
Mustafa Kumlu
Genel Başkan

Genel Yayın Koordinatörü
Bayram Eren
Genel Eğitim Sekreteri

Yazı İşleri Müdürü
Sevkuhan Nevsuhan

Yayın Kurulu
Mustafa Şahin
İsmail Bingöl
Bayram Eren
Kenan Eren
Gökhan Atılğan
Sevkuhan Nevsuhan

Yönetim Yeri ve Yazışma Adresi
TES-İŞ Genel Merkezi
Şenyuva Mah. Meriç Sk. No: 23
06510 Beştepe - Ankara
Tel: 0312 212 65 52 - 212 65 42
www.tes-is.org.tr
info@tes-org.tr

Yayın Türü,
Yaygın, Süreli, 3 Aylık

TES-İŞ Dergisi,
3 ayda bir yayımlanır ve üyelerine ücretsiz dağıtılır.
Dergide yayımlanan yazılar yazarların görüşünü
yansıtır. Gönderilen; yazı, resim, karikatür, grafik
vb. iade edilmez. TES-İŞ Dergisi'nde yayımlanan ya-
zılardan kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Grafik Tasarım ve Mijanjapaj
Mehmet Ali Yıldırım

Baskı
Korza Basım
Tel: 0312 342 22 08 Faks: 0312 341 14 27
Büyük Sanayi 1. Cadde 95/1 İskitler - Ankara

Baskı Tarihi
22 Haziran 2009

TÜRK-İŞ'ten

- Kamu Kesimi Toplu İş Sözleşmesi Görüşmeleri Sürüyor 6
Kumlu: 'Eylemse Eylem, Grevse Grev' 8
Uluslararası Çalışma Konferansı'nda Konuşan Türkiye
İşçi Delegesi Mustafa Kumlu: 'Adaletten Yoksun
Küreselleşme Dünyayı İflasa Sürükledi' 11
TÜRK-İŞ: 'Teşvik ve İstihdam Paketi Olumlu Ama
Yetersiz' 14
Kumlu: 'Hükümet ve HAK-İŞ Ateşle Oynuyor' 16
TÜRK-İŞ 1 Mayıs'ı Coşkuyla Kutladı 18

DOSYA

- Yrd. Doç. Dr. Ebru VOYVODA 38
Yrd. Doç. Dr. Cem DOĞAN 44
Ar. Gör, Çağla Ünlütürk ULUTAŞ 48
Ar. Gör, A. Utku ERDAYI 52

20

TES-İŞ'ten

- Toplu İş Sözleşmelerinde Son Durum 22
Bahar Eğitimleri Başarıyla Tamamlandı 23
Yargı, Aras Elektrik Dağıtım Özelleştirmesine "Dur" Dedi 25

26

YURT'tan

- 'Kriz Varsa Çare de Var' Seferberliği 28
Martta Tarihi Rekorundan Dönen İşsizlikte Türkiye Hâlâ Dünya Üçüncüsü 30
Bütçede Beş Aylık Açık Yıllık Hedefin İki Katı Oldu 32
ICEM Türkiye Ulusal Proje Konferansı Yapıldı 33
İş Güvenliği Önlemleri Ölümlerden Sonra Geldi 36

60

SEKTÖR'den

- Elektrikte Yanlış Strateji 62
Elektrik ve Doğal Gaz Tüketimi 74

76

DÜNYA'dan

- Dünya Bankası Başkanı: "Ciddi Bir Sosyal Kriz Riski Var" 78
Yetişkinler 218 Milyon Çocuğu Çalıştırıyor 79
Kriz Kız Çocuklarını "Çocuk İşçi"ye Dönüştürüyor 80
ILO İş Odağında Cinsiyet Eşitliği İstiyor 81
Avrupa'da Üç Aylık Fatura: 1.2 Milyon İşsiz 82
Avrupalı Emekçiler Krize Karşı Meydandaydı 83

TÜRK-İŞ'ten

Kamu Kesimi Toplu İş Sözleşmesi Görüşmeleri Sürüyor ■

Kumlu: 'Eylemse Eylem, Grevse Grev' ■

Uluslararası Çalışma Konferansı'nda Konuşan Türkiye İşçi
Delegesi Mustafa Kumlu: 'Adaletten Yoksun Küreselleşme
Dünyayı İflasa Sürükledi' ■

TÜRK-İŞ: 'Teşvik ve İstihdam Paketi Olumlu Ama Yetersiz' ■

Kumlu: 'Hükümet ve HAK-İŞ Ateşle Oynuyor' ■

TÜRK-İŞ 1 Mayıs'ı Coşkuyla Kutladı ■

TÜRK-İŞ'ten

Kamu Kesimi Toplu İş Sözleşmesi Görüşmeleri Sürüyor

TÜRK-İŞ ile Hükümet arasında 315 bin işçiyi kapsayan kamu kesimi toplu iş sözleşmeleri görüşmeleri sürüyor. TÜRK-İŞ, Hükümetin birinci ve ikinci altı aylar için yüzde 3; üçüncü ve dördüncü altı aylar için yüzde 2,5 zam teklifi ile düşük ücretler için gündeme getirilen 25 TL iyileştirme teklifine "hayır" dedi. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, TÜRK-İŞ Heyetine, "konuyu tekrar değerlendireceklerini" söyledi.

TÜRK-İŞ ile Hükümet arasında 315 bin işçiyi kapsayan kamu kesimi toplu iş sözleşmeleri görüşmeleri sürüyor. Görüşmeler başlangıçtan itibaren şöyle gelişti:

Koordinasyon Kurulu Oluşturuldu

TÜRK-İŞ, 2009 yılında yenilenecek olan ve yerel yönetimler hariç Konfede-

rasyona bağlı 27 sendikanın örgütlü olduğu 125 işletme-işyeri düzeyinde toplam 315 bin işçiyi kapsayan kamu kesimi toplu iş sözleşmeleri için Ocak ayı başında Kamu Kesimi Toplu İş Sözleşmeleri Koordinasyon Kurulu oluşturdu. Kurulda, Tarım-İş, Genel Maden-İş, Petrol-İş, Şeker-İş, Tek Gıda-İş, Türk Metal, Yol-İş, Tes-İş, Demiryol-İş, T. Haber-İş, T. Harb-İş, Belediye-İş sen-

dikalarının Genel Başkanları yer aldı. Koordinasyon Kurulu, 20 Ocak 2009 tarihinde Genel Başkan Mustafa Kumlu'nun başkanlığında TÜRK-İŞ Genel Merkezi'nde toplandı. Toplantıda, "geçtiğimiz dönemlerde olduğu gibi bu dönemde de birlikte ve kazanılmış haklardan ödün vermeden görüşmelerin sürdürülmesi, bu çerçevede Koordinasyon Kurulu ile Hükümet arasındaki görüş-

melerinin başlatılması kararı" alındı.

TÜRK-İŞ Yüzde 20 İstedi

TÜRK-İŞ ile Hükümet arasındaki ilk görüşme 15 Mayıs günü gerçekleşti. Başbakanlık Merkez Bina'da gerçekleşen görüşmenin ardından Devlet Bakanı Hayati Yazıcı, Ocak ayından bu yana süren görüşmelerde idari ve benzeri konularda mutabakat sağlandığını söyledi. Yazıcı, "Diliyorum ve arzulu-yorum ki çalışanların hak ve hukukunu gözeterek en sağlıklı tarafları memnun edecek sözleşmeleri ortaya koyabilelim" diye konuştu.

TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu ise, "sözleşmeyi masada bitirmeye çalışacağız. Barış içinde çalışanların çıkarlarını ülke şartları dikkate alarak biran önce bitirilmesini istiyoruz" dedi. Kumlu, TÜRK-İŞ'in sunduğu teklifte en düşük işçi ücretinin 1230 liraya yükseltilmesi, ücret zammının ilk yıl için yüzde 20 ikinci yıl için enflasyon üzerine 4 puan refah payı konulması olduğunu dile getirdi. Ücret dengesizliklerinin giderilmesi, geçici daimi işçi ayrımının ücret zammında dikkate alınmamasını istediklerini sözlerine ekleyen Kumlu, yüzde 40 sosyal yardım artışı, 4-C kapsamında çalışanların sorunlarının çözülmesi taleplerinin olduğunu dile getirdi.

Hükümet Yüzde 6 Teklif Etti, TÜRK-İŞ 'Hayır' Dedi

Devlet Bakanı Hayati Yazıcı, kamu kesimi toplu iş sözleşmesi görüşmeleri kapsamında, Türk-İş Başkanı Mustafa Kumlu ve beraberindeki Türk-İş Heyetini 4 Haziran günü Başbakanlık Merkez Bina'da kabul etti. Hükümet, kamu işçilerinin ücretlerine 2009'da altışar aylık dönemlerde yüzde 3'er olmak üzere toplam yüzde 6 zam önerdi. Hükümetin 2010 yılı zam teklifi ise yılın her iki yarısı için yüzde 2,5 oldu. TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu, "Bu teklifi Kabul etmemiz mümkün değil" dedi.

Kumlu, görüşme sonrası yaptığı açıklamada, 2009 yılı ocak, şubat ve

mart aylarından geçerli olacak toplu iş sözleşmesi müzakerelerinde hemen hemen prosedürlerin tamamlandığını, toplu sözleşmelerin bir kısmının arabulucu, bir kısmının grev aşamasında olduğunu söyledi.

Hükümetin teklifinde 1000 TL'nin altında ücret alan işçilere 25 TL ücret artışı önerildiğini ifade eden Kumlu, en düşük işçi ücretinin 1230 TL'ye çıkarılmasını istediklerine dikkati çekti. Kumlu, Hükümet'in, kamu işçilerinin ücretlerine 2009'da altışar aylık dönemlerde yüzde 3'er, 2010'da altışar aylık dönemlerde yüzde 2,5'er artış önerdiğini bildirdi.

Teklifte, enflasyonun ikinci yıl için öngörülen zammın üzerinde gerçekleşmesi halinde enflasyonun farkının da ücretlere yansıtılacağını ifade edildiğini anlatan Kumlu, "Biz de Türk-İş olarak bu önerinin, bu tekliflerin beklentilerimizi karşılamadığını, bunun net olarak tekrar değerlendirilmesi gerektiğini, bizim de kendi aramızda bunun değerlendirmesini yapacağımızı, beklentimize cevap vermediğinin altını çizerek ayrıldık" dedi.

Kumlu, bir gazetecinin, bundan sonra nasıl bir yol izleneceğini sorması üzerine, "Bizim bu şartlarda bu teklife yaklaşmamızın, imzalamamızın mümkün olmadığını Sayın Bakan'a ifade ettik ve ayrıldık" diye konuştu.

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın, çalışanlara yüzde 19,7 zam yapıldığını söylediğinin hatırlatılması üzerine Kumlu, "Ben bu yüzde 19,7'yi anladım. Sayın Başbakan, izleyebildiğim kadarıyla çalışanları, işçileri, memurları enflasyona ezdirmeyeceğiz" dedi, ama ben yüzde 19,7'yi nereye verdiler anlamadım" diye konuştu.

Başbakanla Görüşme Kararı Alındı

Bu görüşmenin ardından, TÜRK-İŞ Kamu Kesimi Toplu İş Sözleşmeleri Koordinasyon Kurulu, TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu'nun başkanlığında 8 Haziran günü toplandı.

Toplantıda, kamu kesimi toplu iş sözleşmesi görüşmelerine ilişkin durum değerlendirmesi yapıldı. Kamu kesimi sözleşmelerinden sorumlu Devlet Bakanı Hayati Yazıcı ile yapılan görüşmelerde Hükümet görüşü olarak belirtilen birinci altı ay ve ikinci altı aylar için yüzde 3; üçüncü ve dördüncü altı aylar için yüzde 2,5 zam teklifi ile düşük ücretler için gündeme getirilen 25 TL iyileştirme teklifi yetersiz bulunarak müzakereye değer görülmedi.

TÜRK-İŞ Kamu Kesimi Koordinasyon Kurulu, konunun yeniden müzakeresi için Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'dan randevu istenmesine; sözleşmelerle ilgili yol haritasının bu görüşmenin ardından belirlenmesine karar verdi.

Başbakan: 'Tekrar Değerlendireceğiz'

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, kamu toplu iş sözleşmelerinde uzlaşmaya varılamaması üzerine randevu talep eden Türk-İş heyetini 16 Haziran 2009 günü Başbakanlık Merkez Bina'da kabul etti. Görüşmenin ardından bir açıklama yapan Türk-İş Genel Başkanı Kumlu, Başbakan Erdoğan'a Hükümetin teklifiyle sözleşmeyi imzalamayacaklarını söylediğini belirterek, "Kendisi de uzun uzun ülkede sıkıntılar olduğunu anlattılar. Ancak tüm bunlara rağmen sözleşme yapamayacağımızın tekrar altını çizdik. Sayın Başbakan da tekrar konuyu değerlendireceklerini ve kısa süre içinde bizi bilgilendireceklerini söyledi" diye konuştu.

Türk-İş Heyeti, Başbakan Erdoğan ile yaptıkları görüşmenin ardından müzakereleri sürdüren Devlet Bakanı Hayati Yazıcı ile de bir görüşme yaptı. Görüşmede ne konuşulduğunun sorulması üzerine Kumlu, "Sürenin çok uzatılmasını, kısa sürede tekrar bir araya gelmeyi görüştük" yanıtını verdi. Bir gazetecinin "Artış sinyali aldınız mı" sorusu üzerine Kumlu, Hazine ve Maliye ile hesap yapılacağını ve kısa sürede tekrar bir araya geleceklerini belirterek, bir rakam söylenmediğini kaydetti.

TÜRK-İŞ'ten •

Kumlu: 'Eylemse Eylem, Grevse Grev'

TÜRK-İŞ tarafından Zonguldak'ta düzenlenen iş sağlığı ve güvenliği seminerinde konuşan Genel Başkan Mustafa Kumlu, 1 Mayıs tartışmalarına, 'Kriz Varsa Çare de Var' kampanyasına, HAK-İŞ ile ilişkilere, Hükümetin kriz paketine ve kamu kesimi toplu iş sözleşmelerine ilişkin görüşlerini açıkladı.

TÜRK-İŞ tarafından Zonguldak'ta iş sağlığı ve güvenliği semineri düzenlendi.

Genel Maden İşçileri Sendikası (GMİS) Şemsi Denizer Konferans Salonu'nda 18-19 Haziran günlerinde yapılan seminere Konfederasyona bağlı iş yeri baş temsilcileri, iş yeri temsilcileri ile iş sağlığı ve güvenliği kurulunda görevli üyeler katıldı. Seminerin açılış konuşmasını TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu yaptı. Kumlu konuşma-

sında 1 Mayıs tartışmalarına, 'Kriz Varsa Çare de Var' kampanyasına, HAK-İŞ ile ilişkilere, Hükümetin kriz paketine ve kamu kesimi toplu iş sözleşmelerine ilişkin görüşlerini açıkladı.

Kumlu, konuşmasında şunları söyledi:

'İş Sağlığı ve Güvenliği Artık Bir Bilim Dalı'

"Bilindiği gibi, İş Sağlığı ve Gü-

venliği, çalışma hayatının en temel konularından biri olup günümüzde bir bilim dalı olarak kabul görmektedir. Diğer bilim dallarında olduğu gibi, İş Sağlığı ve Güvenliği de, üretim sürecindeki toplum hayatındaki değişikliklere bağlı olarak gelişim göstermektedir. Üretim süreçlerini, üretim yöntemlerini, verimliliği, ekonomiyi, çalışanların sağlığını yakından ilgilendiren iş sağlığı ve güvenliği konusu, günümüzde çevre konusuyla birlikte düşünülmekte, birlikte ele alınmaktadır.

"Çevre, İş Sağlığı ve Güvenliği konusuna gereken önem verilmediğinde, bu alandaki sorunlar kendini çevre kirliliği, hastalıklar, üretim kaybı, iş kazaları, meslek hastalıkları, sakat kalmalar ve ölümler şeklinde göstermektedir. Seminerlerimizin iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili bilgi birikimine katkıda bulunmasını diliyorum. Seminerlerden azami faydayı sağlamak için gerekli dikkati göstereceğinizden eminim.

1 Mayıs'ın Ardından

"Türkiye, bir 1 Mayıs'ı daha geride bırakmıştır. Geçen yıl Taksim tartışmaları nedeniyle 1 Mayıs'ı kutlayamayan TÜRK-İŞ, bu yıl benzeri tartışmalar içinde boğulmama yönünde kararlı bir yaklaşım sergilemiştir. Kuşkusuz bu yaklaşımın dayanağını, TÜRK-İŞ'in 8 Nisan 2009 tarihinde yaptığı Başkanlar Kurulu toplantısı oluşturmuştur. Başkanlarımızın genel eğilimi, Başkanlar Kurulu Bildirisine de yansıdığı gibi 1 Mayıs'ın ülke sathında kitlesel olarak kutlanması ve İstanbul kutlamalarının Taksim tartışmalarına kurban edilme-

mesi yönünde olmuştur. TÜRK-İŞ, İstanbul Valiliği'nden Taksim kutlamaları için yasal izin istemiş, izin verilmemesi üzerine de kutlamaları Kadıköy Meydanı'nda yapma kararı almıştır.

"TÜRK-İŞ'in 1 Mayıs Kutlamaları'nın Taksim'de yapılması yönündeki ısrarının nedeni, yasaksızlık özleminden ve 1977'de yaşanan kanlı 1 Mayıs travmasının geride bırakılması gerekliliğinden kaynaklanmıştır. Bu yıl 1 Mayıs'ı ta-

Taksim'i 1 Mayıs kutlamalarının olmazsa olmaz şartı olarak görmemiş, böylece emeğin taleplerini İstanbul da dahil Türkiye'nin dört bir yanında, alanlarda dile getirebilmiştir. Hiç kimse TÜRK-İŞ'ten 'Taksim'in Fethi' ya da 'Taksim yasağını önce ben deldim, sen delemedin' tartışmalarının tarafı olmasını beklememelidir. Çünkü TÜRK-İŞ için 1 Mayıs, 'Taksim'in Fethi'nden daha büyük bir anlam ifade etmektedir. Şu bilinmelidir ki

bı o görüntüler bir kez daha tekrarlanmıştır.

"TÜRK-İŞ'in Kadıköy'de düzenlediği miting için tüm işçi ve memur konfederasyonları ile emek ve meslek örgütlerine çağrı yapılmıştır. Miting, emeğin taleplerinin dile getirildiği, görkemli bir kutlama şeklinde gerçekleşmiştir. Coşkulu katılım için teşkilatımıza teşekkür ediyorum. TÜRK-İŞ'in beklentisi, 1 Mayıs'ın 2010 yılında 'makul

til ilan eden Hükümet, Taksim'i kitlesel kutlamalara açmamakla Türkiye'nin demokratikleşmesi açısından büyük bir fırsatı geride bırakmıştır. Yaşanan "makul sayı" tartışmaları ise sokak aralarında binlerce insanın mağdur edilmesine engel olamamış, 'makul sayı' dışında bırakılanların yaşadıkları aslında 1 Mayıs travmalarına yenilerini eklemiştir.

"TÜRK-İŞ, yeni travmalara neden olmamak için Taksim'e yaptığı sembolik ziyaretin ardından 1 Mayıs'ı Kadıköy'de kitlesel olarak kutlamıştır. TÜRK-İŞ,

TÜRK-İŞ'in Taksim için hedefi, Taksim yasağını kaldırılmasıdır. Bu çerçevede TÜRK-İŞ, kitlesel kutlama için izin verilmediği noktada, pazarlıklar sonucunda kabul ettirilecek hiç bir 'makul sayının' Taksim'de yapılacak bir kitlesel mitingin yerini tutamayacağı yaklaşımıyla İstanbul Valiliği ile 'makul sayı' pazarlığına da girmemiştir. Sonuçta 1 Mayıs 2009'da tüm örgütler 'izin verildiği' kadar Taksim'e girebilmiştir. Taksim'e girmek için yola çıkıp, 'makul sayıyı' aşanlar ise maalesef sokak aralarında polis şiddetine maruz kalmış, Türkiye'nin ayı-

sayı' tartışmalarından uzak, tüm emek ve meslek örgütlerinin el ele, omuz omuza vererek kitlesel bir biçimde Taksim'de ve tüm Türkiye'de kutlanmasıdır.

Kriz Varsa Çare de Var Seferberliği

"TÜRK-İŞ, 'Kriz Varsa Çare de Var' sloganı ile ekonomik krizin daha az hasarla atlatılabilmesine katkı amacıyla başlatılan ve işçi, memur, esnaf, işveren ve meslek örgütlerinin katılımıyla gerçekleştirilen bir kampanyanın içinde yer almıştır. Beş aşamalı olan bu kam-

panya, 'Eve Kapanma Pazara Çık' sloganı ile başlamış, 'Kimse İşini Kaybetmesin' sloganı ile devam etmiştir. Kampanyanın ilerleyen aşamalarında, Türkiye'nin sahip olduğu güce vurgu yapan ve Hükümeti krize karşı önlemler almaya çağıran sloganlar yer almakta, kampanyanın bütününde ise Türkiye'de üretilen malın kullanılmasına çağırısı yapmaktadır. Kriz, en fazla zararı çalışan kesime vermektedir. Türkiye'nin krizden en az zararlı çıkmasından en büyük faydayı çalışan kesim görecektir. Bu nedenle TÜRK-İŞ, bundan böyle de krizin etkilerinin azaltılmasına yönelik her türlü girişime destek verecektir.

"Kampanya ile birlikte 'Eve Kapanma Pazara Çık' sloganı temelinde bir tartışma şekillenmiştir. Ancak bu kampanyanın beş sloganından sadece birincisidir ve bu sloganı direkt işçileri ilgilendiren 'Kimse İşini Kaybetmesin' sloganı izlemiştir. Öyle görülmektedir ki, iyi niyetli tüm kesimlerin eleştiri yapmadan önce kampanyanın bütününe algılamaya çalışmalarında yarar vardır.

"Bilindiği gibi TÜRK-İŞ, Ekonomik ve Sosyal Konsey, Üçlü Danışma Kurulu gibi Konfederasyonun yasal temsil zorunluluğu bulunan toplantılar dışında HAK-İŞ ile gönüllü hiçbir platformda yer almamaktadır. TÜRK-İŞ'in 'Kriz Varsa Çare de Var' kampanyasında yer alması, elbette gönüllü bir tasarruftur ancak bu katılımda işsizleştirmenin önlenmesine ve çalışanların krizden daha az etkilenmesine katkı bizim açımızdan yasal olmasa da vicdani bir zorunluluk olarak algılanmış, temsil ettiğimiz kitleye ve çalışanlara duyduğumuz sorumluluk gereği bu kampanyanın dışında olabilmek bizim açımızdan mümkün olamamıştır. Unutulmamalıdır ki ekonominin üretim, istihdam ve tüketim ayakları bir bütündür ve biri olmadan diğeri olamaz.

HAK-İŞ ile ilişkiler

"TÜRK-İŞ, kriz Türkiye'sinde üretim, istihdam ve tüketim sorunlarına çare bulunmasına yönelik atılacak her

adımı bundan böyle de destekleyecektir. Kampanyaya katılımdaki vicdani zorunluluğun göz ardı edildiği koşullarda elbette HAK-İŞ ile aynı platformda olunmasına eleştirilerin yöneltilmesi mümkündür. Ama kampanya nedeniyle çalışanlara yönelik olası pozitif yanılgılara katkı sağlamış olmak temsil ettiğimiz kitle açısından böylesi bir platformda bizim için HAK-İŞ'i protesto etmekten daha önemli bir pozisyonudur.

"TÜRK-İŞ, Mayıs ayı içerisinde Kocaeli'de düzenlediği bir kitlesel basın toplantısı ile HAK-İŞ'e bağlı sendikaların Hükümetten aldığı destek ile TÜRK-İŞ'e bağlı sendikalara yönelik saldırılarını protesto etmiştir. Miting havasında gerçekleşen kitlesel basın toplantısına sağlanan coşkulu katılım için teşkilatımıza teşekkür ediyorum.

Toplu İş Sözleşmeleri

"TÜRK-İŞ, kamu kesiminde yeni bir toplu iş sözleşme döneminin içindedir. Sözleşmelerin en kısa zamanda imzalanabilmesi bizim en önemli gündem maddemizdir. İşçilerimizde kamu sözleşmelerinin bağitlanmasında geç kalındığı yönünde tedirginlikler bulunmaktadır. Ancak 1989 yılından itibaren çerçeve protokol imza tarihlerine bakıldığında haziran, temmuz ve ağustos aylarının ağırlıkta olduğu, hatta kimi dönemlerde imza tarihinin eylül ayına sarktığı görülecektir. 2007 yılı toplu iş sözleşmelerine ilişkin çerçeve protokol imza tarihinin 26 Haziran 2007 olduğu da gözetilecek olursa, henüz ciddi bir gecikmenin olmadığı ortaya çıkacaktır. Tüm bunlarla birlikte çabamız, 2009 yılı kamu sözleşmelerine ilişkin çerçeve protokolün en kısa sürede imzalanmasıdır ve Hükümet ile bu yönde yaptığımız görüşmeler sürmektedir.

"Bilindiği gibi hükümetin önerisi birinci ve ikinci altı aylar için yüzde 3, üçüncü ve dördüncü altı aylar için yüzde 2,5 olmuştur. Gerek kamu sözleşmelerinden sorumlu bakan ile, gerekse önceki gün Başbakan ile yaptığımız görüşmelerde bizlerin bu rakamı onaylamasının mümkün olmadığı bil-

dirilmiştir. Başbakan konuyu yeniden değerlendireceklerini söylemiştir. Şimdi, hükümetten haber bekliyoruz. Bu haber, kayıplarımızı telafi edecek bir rakam olursa, yani müjdeli bir haber olursa ne âlâ... Yoksa, ne yaparız? Ne yaparız? Siz ne dersiniz onu yaparız değerli arkadaşlarım, eylemse eylem, grevse grev...

Hükümetin Krizle Mücadele Paketi

"Biliyorsunuz hükümet krizle mücadele kapsamında bir paket açıklamış, bu paketin bir bölümünün finansmanı için işsizlik sigortası fonu gösterilmiştir. İşsizlik sigortası fonu işçinindir. Bu fonun amacı dışında kullanılmasına her zaman karşı çıktık, yine karşı çıkıyoruz. Biz bu fonun kullanılma süresinin ve miktarının iyileştirilmesini istiyoruz. Hükümetin aldığı kararlarda sadece işverenleri değil, çalışanları da gözetmesini istiyoruz.

'Kıdem Tazminatına Dokunanın Eli Yanar'

"Kıdem tazminatlarımızla ilgili bir tartışma sürdürülüyor. Biz bu tartışmanın tarafı hiç olmadık, olmayacağız da. TÜRK-İŞ Genel Kurulunda sizler de vardınız. Ne dediniz? Kıdem tazminatlarımıza dokundurtmayız dediniz. Siz ne dediyse öyle olacak. Biz bu konuyu hiçbir platformda tartışmıyoruz, tartışmayacağız da. Söylediğimiz şu: 'Kıdem tazminatımıza dokunanın eli yanar.'

"TÜRK-İŞ hepimizin örgütü. Kişiler önemli değil. Bizler bugün varız, yarın yokuz. Ama TÜRK-İŞ, her zaman var olacak. TÜRK-İŞ'in, daha büyük, daha görkemli, daha saygın bir konumda ilelebet yaşamasını sağlamak bizlerin, sizlerin, hepimizin görevi. Bunun için hepimiz azami çaba sarfetmeye mecburuz. Sizlere bu mecburiyetin farkındalığıyla hareket ettiğiniz için teşekkür ediyorum. Bu duygu ve düşüncelerle konuşmama son verirken, hepinize saygılarımı sunuyorum, toplantımıza başarılar diliyorum."

Uluslararası Çalışma Konferansı'nda Konuşan Türkiye İşçi Delegatesi Mustafa Kumlu: **'Adaletten Yoksun Küreselleşme Dünyayı İflasa Sürükledi'**

Genel Başkan Mustafa Kumlu, ILO Uluslararası Çalışma Konferansı'nda yaptığı konuşmada adaletten yoksun küreselleşmenin dünyayı iflasa sürüklediğini belirtti. Kumlu, "yıllardır yaptığımız uyarılarda haklı çıkan taraf olduk" dedi.

Türk-İş Genel Başkanı Mustafa Kumlu, 98'inci Uluslararası Çalışma Konferansı'nda Türkiye işçi delegesi olarak 10 Haziran günü bir konuşma yaptı. Kumlu, konuşmasında, yıllardır adaletten ve kontrolden yoksun küreselleşmenin dünyayı iflasa sürüklediğini vurguladıklarını hatırlatarak "Yaşadığımız devasa krizin ardından 98'inci Uluslararası Çalışma Konferansı'na yıllardır yaptığımız tüm bu uyarılarda haklı çıkan taraf olarak geldik" dedi.

Mustafa Kumlu'nun konuşması şöyle:

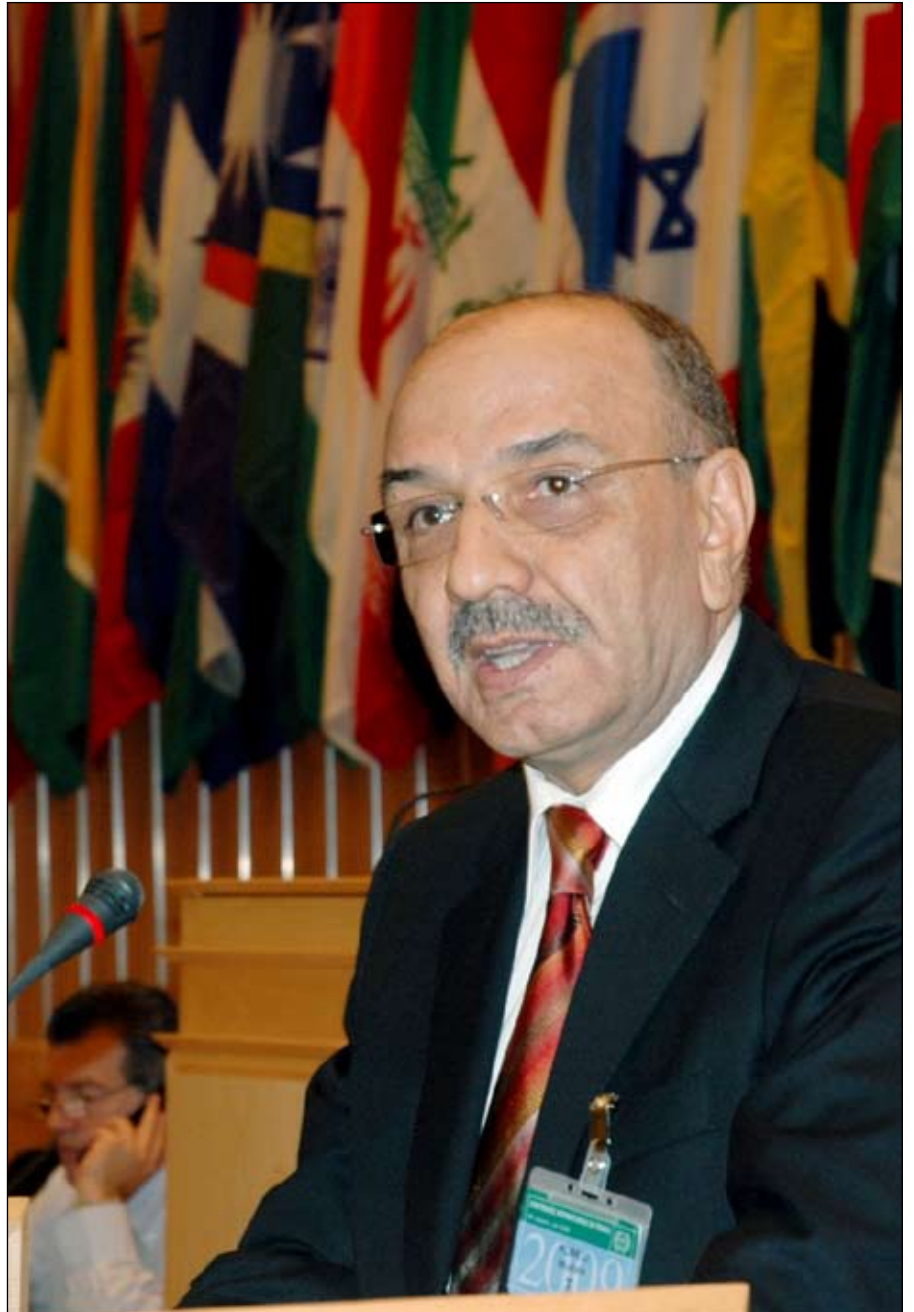
"Konuşmama, Uluslararası Çalışma Örgütü'nün 90. yıldönümünü kutlayarak başlamak istiyorum.

"Her yıl bu çatı altında bir araya gelerek adaletten ve kontrolden yoksun küreselleşmenin dünyayı iflasa sürüklediğini tekrarlayıp durduk. Yaşadığımız devasa krizin ardından 98'inci Uluslararası Çalışma Konferansı'na yıllardır yaptığımız tüm bu uyarılarda haklı çıkan taraf olarak geldik.

"Genel Direktör'ün Küresel İş Krizi Raporu, çeşitli ülkeler ve bölgelerde meydana gelen iş kayıplarını rakamlarla vermekte, Türkiye'de ise hızlı iş kayıpları yaşandığını belirtmektedir.

İşsizlik Sadece Krizle İlgili Değil

"Ülkemde işsizliğin düzenli bir şekilde artması sadece ekonomik krizle ilgili değildir. Hükümetimizin istihda-

min artırılmasına ilişkin çalışmalarına karşın, maalesef henüz 122 Sayılı Sözleşmede ifade edildiği şekliyle; açıkta ve iş arayan herkese istihdam yaratılması mümkün olamamıştır.

“Raporda yer alan mevcut iş ve iş yerlerinin korunması; ekonomiyi canlandırmak amacıyla ücretlerin artırılması; iş bulmanın kolaylaştırılması için insana yatırım yapılması gibi öneriler, kriz başladığından bu yana tarafımızca dile getirilmektedir. Buna karşın ekonomik krizin ülkemde bir işsizlik krizi olarak yaşanması engellenememiştir. Kriz, tüm dünyada olduğu gibi ülkemde de sosyal güvenliğe ve sosyal korumaya olan ihtiyacı artırmıştır.

Kayıtdışı, Radikal Önlemlerle Durdurulabilir

“Raporda kayıt dışı ekonominin yarattığı problemlere karşı çözüm önerileri sunulmaktadır. Kayıt dışının alınacak radikal önlemlerle gündemden çıkarılması doğru adım olacaktır.

Küresel İş Paketi'nin Önemi

“98'nci Uluslararası Çalışma Konferansının krize cevap olarak oluşturacağı Küresel İş Paketi'nin, temel haklar, sosyal koruma ve istihdam politikalarını, uygulanacak iyileştirme paketlerinin merkezine yerleştirmeyi amaçlaması ve sosyal diyaloga bu amaç için vurgu yapması önemlidir.

G20 Liderleri Statükoyu Korumak İstiyor

“Raporda, istihdamı ve krizin insani boyutunu öncelikleri arasına aldığı gerekçesiyle G20 bildirisinden övgüyle bahsedilmektedir. G20 liderleri artık inkâr edemeyecekleri bazı gerçekleri dilelendirmiş olsa da, G20 bildirilerinden; kaybeden ve dünyayı krize sürükleyen küresel oyuncuların tasfiyesi veya değişimi değil, mevcut oyuncuların güçlendirilmesi ve düzene kalınan yerden devam edilmesi mesajı çıkmıştır. İnsanları işsiz ve mağdur edecek kadar ba-

şarısız bir ekonomik düzenin devam ettirilmek istenmesi, dünyada sosyal adalet ve adil gelir dağılımını temel alan yeni bir başlangıç beklentisi içinde olan biz çalışanları rahatsız etmektedir.

“Raporun pek çok bölümünde IMF ve Dünya Bankası gibi kuruluşlar çözümün parçası olarak gösterilmektedir. Bu kuruluşlarla işbirliğinin devamı yerine yine Raporda belirtilen “kamu harcamalarının istihdam ve sosyal odaklı bir yapıya kavuşturulmak üzere göz-

den geçirilmesi” daha doğru bir seçenek olacaktır.

“Genel Direktöre, ülke ve bölgeler düzeyinde detaylı tespitler içeren ve sorunun çözümüne ilişkin yol gösteren “zorla çalıştırma” raporundan dolayı teşekkür ediyorum. Benim ülkemde de giderek daha fazla insan artan işsizlik ve kayıt dışı nedeniyle istemedikleri kötü koşullarda çalışmayı kabul etmek zorunda kalmaktadır.

Türkiye'deki Çalışma Yasaları

"Bildığınız gibi Türkiye, 87 ve 98 Sayılı Sözleşmelerin ihlali nedeniyle yıllardır Standartların Uygulanması Komitesinde gündeme gelmektedir. Bu konuyla ilgili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde bir kanun teklifi bulunmaktadır.

"Teklifin taşıdığı hükümlerle, mevzuatımızı 87, 98 Sayılı ILO sözleşmeleri ile uyumlu hale getirmesi ve uygulamada karşılaşılan sorunlara çözüm olması

mümkün görünmemektedir.

"Bu nedenle, teklifin mevcut hali ile yasalaşmasına karşı çıkmakta, buna karşın ILO normlarına uygun ve ülkemiz koşullarını da gözetten bir düzenlemenin acilen yapılması gerektiğine inanmaktayız.

"ILO'nun 87 ve 98 Sayılı Sözleşmeleri ile uyumlu hale getirilmesi gereken diğer bir kanun da kamu çalışanlarının sendikal haklarını düzenleyen 4688 Sayılı Kanundur. Ülkemde kamu çalışan-

larına grev ve toplu sözleşme hakkı tanınmamakta, Uzlaştırma Kurulu Kararlarına uyulmamaktadır. Bu çerçevede ilgili kanun ve Anayasa değişikliklerinin bir an önce yapılması gerekmektedir.

"Konuşmamı, işgal edilmiş Arap topraklarında yıllardır sürdürdüğü çalışmalarından dolayı Genel Direktörü tebrik ederek ve tüm dünyada istikrarın ve barışın egemen olmasını temenni ederek bitirmek istiyorum."

TÜRK-İŞ'ten •

TÜRK-İŞ: 'Teşvik ve İstihdam Paketi Olumlu Ama Yetersiz'

TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan tarafından açıklanan 'Teşvik ve İstihdam Paketi'ni değerlendirdi: "Paket, olumlu ama yetersiz." Kumlu, "Türkiye'de 6 milyon 200 kişiye ulaşan işsizlerin istihdama kavuşturulması daha köklü ve kalıcı istihdam politikalarını gerekli kılmaktadır. Ekonomik politikaların sosyal politikalarla eş zamanlı olarak uygulanması gereğine bu kriz ortamında her zamankinden fazla ihtiyaç bulunmaktadır" dedi.

TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan tarafından "Teşvik ve İstihdam Paketi"ni "olumlu ama yetersiz bulduklarını bildirdi.

TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan tarafından 4 Haziran 2009 günü açıklanan "Teşvik ve İstihdam Paketi"ni değerlendiren bir açıklama yaptı. Açıklamada şöyle denildi:

'Devletin Piyasa Ekonomisine Müdahale Etmesi Gerektiği Anlaşıldı'

"Açıklanan teşvik ve istihdam paketi, üretimi, yatırımı, iç talebi ve istihdamı artıracak nitelikteki yaklaşımları ön plana çıkarmasıyla olumlu özellikler taşımaktadır.

"Getirilen düzenlemeler, piyasa ekonomisine devletin müdahalesinin gerekli olduğunun farkedildiğini göstermektedir. Ancak öyle anlaşılmaktadır ki, yapısal sorunlara çözüm aramak yerine kısmi önlemler alınarak krizden olumsuz etkilenen bazı sektörlerle ve kesimlerle destek sağlanması amaçlanmıştır.

"KOBİ'lere getirilen destek olumludur. Yatırımlar için getirilen düzenlemenin olumlu etkilerinin ise orta ve uzun vadede ortaya çıkması beklenilmelidir.

'Ulusal İstihdam Stratejisi Olmadan Olmaz'

"Ulusal istihdam stratejisinin belir-

lenmediği ülkemizde istihdamı teşvik amacına yönelik olarak getirilen düzenlemelerin etkili olması mümkün değildir. Uygulanan ekonomik ve sosyal politikaların ayrılmaz parçası olan aktif istihdam tedbirlerinin ekonomik kriz döneminde beklenen sonucu göstermesi güçlükler taşımaktadır. Kriz öncesi dönemde de istihdamı teşvik için bazı düzenlemeler yapılmıştır. Gençlerin ve kadınların istihdamının teşvik edilmesi, prim indirimleri gibi uygulamalar ma-

meslek edindirme imkânı getirilmesini ise milyonlara varan eğitilmiş işsizimizin varlığı dikkate alındığında etkili bir düzenleme olarak görmek zordur. Danışmanlık vererek işsiz vatandaşlarımıza kendi işlerini kurması için destek sağlanması olumlu olmakla beraber yatırım ve iş ortamının iyileştirilmesi öncelikli politika olmalıdır. Eğitilmiş işsiz gençlerimize özel sektörde altı aya kadar staj imkanı tanınması ise aslında eğitim-sanayi ilişkisi kapsamında de-

Komitesi'nin toplanması öngörülmüş, fakat şimdiye kadar bu karar uygulamaya sokulmamıştır. Bu durum istihdamla ilgili getirilen düzenlemelerin uygulamasıyla ilgili tereddütlere yol açmaktadır. Bu kapsamda toplanacağı öngörülen İstihdam Şurası'nın toplanması ulusal istihdam stratejisinin belirlenmesi ve yapılan bu düzenlemelerin değerlendirilmesi açısından yararlı olacaktır.

alesef beklenen sonucu getirmemiştir. Yeni düzenlemelerin iyi takip edilerek etkinlik analizinin yapılması yerinde olacaktır.

'Öncelikli Politika Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Olmalı'

"Okul ve sağlık tesislerinin bakım ve onarımı, ağaçlandırma ve erozyon kontrolü, çevre düzenlemesi gibi alanlarda toplum yararına yapılacak işlerde istihdam edilecek işsizlere getirilen imkânın ise yeni bir iş yaratmaktan ziyade işsizlik sigortasından yararlanamayan işsizlere işsizlik yardımı olarak değerlendirilmesi doğru olacaktır.

"Açılacak kurslar vasıtasıyla işsizlere

gerlendirilmesi gereken sorunun küçük bir parçasını oluşturmaktadır.

'Kayıtdışı İstihdama Karşı Tedbir Yok'

"Özel İstihdam Büroları'na geçici iş ilişkisi kurma yetkisi verilmesi istihdamın esnekleştirilmesi açısından son derece sakıncalıdır. Bu uygulama, ekonomik krizi fırsat görerek çalışma şartlarının olumsuz hale dönüşmesine yol açacaktır.

"Paket, kayıt dışı istihdamın kayıt altına alınmasına yönelik her hangi bir tedbir içermemektedir. Hatırlanacağı üzere 5 Şubat 2009 tarihinde toplanan Ekonomik Sosyal Konsey'de alınan kararlar arasında İstihdam Daimi Özel

'İşsizlik Sigortası Yeniden Düzenlenmeliydi'

"Pakette, TÜRK-İŞ'in hassasiyetle üzerinde durduğu işsizlik sigortası uygulamasının erişim, süre ve ödeme tutarı açısından yeniden düzenlenerek iyileştirilmesi konusuna bir açılım getirilmediği görülmektedir.

"Türkiye'de 6 milyon 200 kişiye ulaşan işsizlerin istihdama kavuşturulması daha köklü ve kalıcı istihdam politikalarını gerekli kılmaktadır. Ekonomik politikaların sosyal politikalarla eş zamanlı olarak uygulanması gereğine bu kriz ortamında her zamankinden fazla ihtiyaç bulunmaktadır."

Kumlu: 'Hükümet ve HAK-İŞ Ateşle Oynuyor'

TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu, TÜRK-İŞ'e bağlı sendikalara üye işçilerin Hükümet desteğiyle HAK-İŞ'e bağlı sendikalara geçmeye zorlanmasına çok sert çıktı. Hükümetin ve HAK-İŞ'in ateşle oynadığını belirten Kumlu, Kocaeli'nde düzenlenen kitlesel basın toplantısında, "Herkes bilsin ki bu mesele tek tek sendikalarımızın değil, TÜRK-İŞ'in meselesidir. Onları rahat bırakmayacağız... Tepkimizle yeri göğü inleteceğiz. Bir olacağız, birlik olacağız, bu belanın da üstesinden geleceğiz" dedi.

kötü gidişe dur demek için toplandık. Biliyorsunuz, AKP İktidar olduğundan bu yana TÜRK-İŞ'e bağlı sendikalar eş benzeri görülmemiş bir saldırı ile karşı karşıyadır. Kurulduğundan bu yana, öz gücüyle üye sayısını artırmakta zorlanan HAK-İŞ'e bağlı sendikalar, yandaş sendika kontenjanından yararlanmakta ve TÜRK-İŞ'e bağlı sendikaların örgütlü bulundukları iş yerlerine göz dikmektedir. İyice açığa çıkmıştır ki, bu TÜRK-İŞ'e karşı başlatılan bir operasyondur ve bu operasyonu HAK-İŞ, AKP'nin desteğiyle yürütmektedir.

"Operasyonun ilk hedefi Orman-İş sendikamız olmuştur. Orman-İş'i Tek Gıda-İş Sendikamızın örgütlü olduğu Çay-Kur ve Hava-İş Sendikamızın örgütlü olduğu Teknik A.Ş. izlemiştir. Belediye-İş Sendikamız ise bu süreçte çeşitli belediyelerde ciddi sıkıntılar yaşamış, en son Kocaeli Belediyesi işçileri baskı ve tehditle bizzat Belediye Başkanı eliyle Hizmet-İş Sendikasına geçmeye zorlanmıştır.

Kocaeli Büyükşehir Belediyesi'nde yaşanan sendika değiştirme baskısı TÜRK-İŞ ve bağlı sendikalar tarafından 16 Mayıs günü yapılan kitlesel yürüyüş ve basın açıklamasıyla protesto edildi. Genel Başkan Mustafa Kumlu ve TÜRK-İŞ Yönetim Kurulu üyelerinin de katıldığı kitlesel yürüyüş Kocaeli Merkez Bankası önünde başladı ve İnsan Hakları Anıtı önünde son buldu. Eş ve çocuklarıyla birlikte 5 bin işçinin katıldığı eyleme, DİSK ve KESK'e bağlı

sendikalar da destek verdi.

Genel Başkan Mustafa Kumlu, İnsan Hakları Anıtı önünde yaptığı basın açıklamasında, Hükümeti ve HAK-İŞ'i sert bir dille eleştirdi. Kumlu, "Onları rahat bırakmayacağız. Tepkimizle yeri göğü inleteceğiz" dedi. Kumlu, şunları söyledi:

AKP Destekli HAK-İŞ Operasyonu

"Bugün burada, bir haksızlığa, bir

Rızayla Değil, Zorlamayla

"İşçilerin elbette ki özgür iradeleriyle sendikalarını seçmeye, bir sendikadan istifa edip, diğerine üye olmaya hakları vardır. İşçilerimiz, kendi rızalarıyla Belediye-İş'ten istifa edip, Hizmet-İŞ'e geçiyorsa, verdikleri karar başımızın üzerindedir.

"Ancak yaşanan bu değildir. Yaşanan, işverenin, aldığı siyasi destekle işçileri sendika değiştirmeye zorlama-

sıdır. Bürokrat, bu zorlamayı devletin kendisine verdiği tüm yetkileri işçiler üzerinde kullanarak yapmaktadır. Yani, sürgün tehdidiyle, işçiyi ailesiyle perişan etme tehdidiyle, işçiyi hak etmediği cezalara çarptırma tehdidiyle yapmaktadır. Ne yazık ki, vicdansızlığın en hoyrat biçimleri bu zorlamalarda kendisini bulmaktadır.

Utandırılacak Bir Durum

“Bugün Kocaeli Belediyesi’nde yaşanan budur. AKP’nin HAK-İŞ kökenli Genel Başkan Yardımcısı talimat vermiş, Belediye Başkanı da bu talimata uygun davranarak Hizmet-İş’in örgütlenebilmesi için belediyenin üst düzey yetkililerini de yanına katıp, işini gücünü bırakıp, bizzat Hizmet-İş için çalışmıştır. Bu utandırılacak bir durumdur arkadaşlar. Hem HAK-İŞ için çaba sarfeden iktidar unsurları için, hem buna canla başla katkı sağlayan Belediye Başkanı için, hem de bürokratlar için utandırılacak bir durumdur. Bu, kendi öz gücüne güvenmeyerek iktidar desteğiyle üye çalan HAK-İŞ için de utandırılacak bir durumdur.

‘Yandaş Konfederasyona Acıyoruz’

“Biz, hem yandaş konfederasyon arayışındaki iktidara hem de bu iktidardan aldığı güçle büyümeyi marifet sayan yandaş konfederasyona acıyoruz. İktidara acıyoruz, çünkü bu yaptıklarının bedelini er geç seçim sandıklarında ödeyeceklerdir. Ödetecek miyiz arkadaşlar? Ödeteceğiz tabii. Biz yandaş konfederasyona da acıyoruz. Çünkü, iktidarlar gelip geçicidir ve bugün iktidarın verdiği güçle büyüyüp gelişeler de yarın iktidar değiştiğinde aynı hızla küçülmeye mahkum olacaklardır.

Hormonlu Büyüme

“Evet, HAK-İŞ’e bağlı sendikalar, bugün bizden çaldıkları işçilerle büyüyor olabilir. Ama bu büyüme hormonludur, hastalıklıdır. İşçinin özgür iradesiyle gerçekleşmemiştir. Bu büyümede kullanılan baskı ve zorun vebali vardır. Bu büyümede gözyaşı vardır, acı vardır,

korku vardır. Bu büyümenin, ne Hükümete ne de HAK-İŞ’e bir yararı olacaktır. Neden? Taşıma suyla değirmen dönmez de ondan...

“Değerli arkadaşlarım, sendikalarımıza üye her bir işçimiz bizim göz bebeğimizdir. Sizler bizim göz bebeğimizsiniz. Sizler bizden özgür iradenizle vazgeçiyorsanız, ne âlâ, üzülsek de kabulümüz. Ama gönlünüz bizdeyken tehditle vazgeçmeye zorlanıyorsanız, gözümüz gönlümüz sizinledir. Siz huzur bulana kadar, siz mutlu olana kadar, yani siz yuvaya dönene kadar mücadelemiz sürecektir.

‘Hesabını Verecekler’

“Herkes duysun, herkes bilsin ki, işçimize zulmedenler, birgün bunun hesabını verecektir. Herkes bilsin ki, TÜRK-İŞ, bugün kaybettiği üyelerini, yarın geri alacaktır. Hiç kimsenin şüphesi olmasın ki, TÜRK-İŞ, tutsak edilmek istenen üyelerine özgürlüklerini geri vermek için elinden gelen her şeyi yapacaktır. Bu böyle olacaktır, başka çaresi yok!... Var mı Arkadaşlar... Yok, başka çaresi yok!

‘Siyasi Müdahale Sendikalaşmanın Ruhuna Aykırı’

“Hükümetin, belediye başkanlarının, bürokratların sendikalar karşısında tarafsız olma mecburiyetleri vardır. Siyasi müdahale, sendikalaşmanın ruhuna aykırıdır. Bugün siyasi müdahale ile birilerine vasilik yapanlar, sürdürdükleri politikaların konu mankenini belki bir süre için yaratırlar ama, hür ve bağımsız sendikacılığa el uzatmanın bedeli büyük olur. Bu bedeli hükümetler öder, yandaş sendikalar öder ama en çok ülkemiz öder, demokrasimiz öder. Bu gibi dur demeye mecburuz arkadaşlar.

‘Sendikalardan Elinizi Çekin’

“Hükümete sesleniyorum, sendikalardan elinizi çekin! TÜRK-İŞ’ten elinizi çekin! Hür ve bağımsız sendikalar sizin aynanız, TÜRK-İŞ sizin aynanız. O aynaya hiç bakmama yolunu seçebilir,

hatta kırma yoluna girebilirsiniz. Ama o zaman ne yaptığınızı bir türlü bilemeyeceğiniz gibi sigortanın ataçağının da farkına varamazsınız. Ta ki atana kadar.

‘TÜRK-İŞ Partiler Karşısında Bağımsızdır’

“Diğer işçi konfederasyonlarının aksine TÜRK-İŞ siyasi partiler karşısında bağımsızdır ve hepsine aynı mesafededir. TÜRK-İŞ, iktidarların, siyasi partilerin veya işçiler dışındaki herhangi bir kuruluşun ya da çevrenin kontrolü altında olmamıştır, olmayacaktır. TÜRK-İŞ, her türlü siyasi görüşü içinde barındıran ve bu yapıyla övünen bir kuruluştur. TÜRK-İŞ, kendi içindeki farklı yaklaşımlara saygı duyduğu için bu günlere ulaşmıştır ve onun için bugün Türkiye’nin en büyük örgütlü gücüdür. Ve bunun için bugün herkesin gözü TÜRK-İŞ’in üzerindedir.

“O gözlere, o gözlerden ‘kem’ olanlara, ‘kör olasın’ demiyorum, ‘Kör olma da gör bizi’ diyorum. Kör olma da gör bu meydanı, gör bu tepkiyi. Ateşle oynuyorsun ateşle... Yakar mıyız arkadaşlar?... Yakarız evellallah... Sözümüzle, eylemimizle yakarız.

‘Yeri Göğü İnleteceğiz’

“Herkes bilsin ki bu mesele tek tek sendikalarımızın değil, TÜRK-İŞ’in meselesidir. Onları rahat bırakmayacağız... Tepkimizle yeri göğü inleteceğiz, sesimizi duymuyorlar mı, daha yüksek sesle bağıracağız. Bir olacağız, birlik olacağız, bu belanın da üstesinden geleceğiz. Gelecek miyiz arkadaşlar? Geleceğiz elbette...

‘Türk İşçisinin Soyadı TÜRK-İŞ’tir’

“Herkes bilsin ki, Türk işçisinin soyadı TÜRK-İŞ’tir. Bugün baskı ve zorla üye kaydettikleri için ‘kazandım’ sananlar aldanmasın. Balta döner, sap döner, gün gelir hesap döner. İnanınız, hesapların döneceği gün hiç de uzak değildir.”

TÜRK-İŞ'ten

TÜRK-İŞ

1 Mayıs'ı Coşkuyla Kutladı

Türk-İş, 1 Mayıs'ı İstanbul Taksim'de anma, Kadıköy'de de mitingle kutladı. Taksim'deki anmada 1 Mayıs 1977'de öldürülenlerin anısına Kazancı Yokuşu'na karanfiller bırakıldı. Kadıköy'deki mitinge binlerce işçi katıldı. Türk-İş Genel Başkanı Mustafa Kumlu "Biz bugün burada dünyaya ve ülkemize eşitliği, barışı, kardeşliği, özgürlüğü çağırıyoruz. Daha çok demokrasi istiyoruz, çünkü bunu hak ediyoruz" dedi.

1 Mayıs'ı Taksim'de kutlamak üzere yaptığı başvuru İstanbul Valiliği'nce reddedilen Türk-İş, 1 Mayıs 1977'de öldürülen emekçileri Kazancı Yokuşu'na karanfiller bırakarak andı. Türk-İş tarafından Kadıköy'de düzenlenen mitinge binlerce işçi katıldı. Genel Başkan Mustafa Kumlu Kadıköy'de yaptığı konuşmada 'Demokrasimize zarar veren Taksim korkusu, 1 Mayıs'ları gölgeleyen Taksim takıntısı aşılsın istedik, ama izin vermediler ve ayıp ettiler. 1 Mayıs'ın tatil edilmesi sevincine gölge düşürdüler" dedi.

Taksim'de Anma

Türk-İş, 1977 yılının 1 Mayıs'ında Taksim'de çıkan olaylarda hayatını kaybedenleri Kazancı Yokuşu'nun başında ki 1 Mayıs anıtına karanfiller bırakarak andı.

Türk-İş'in Gümüşsuyu'ndaki 1. Bölge Temsilciliği önünde bir araya gelen grup, ellerinde kırmızı beyaz karanfillerle "Türk-İş 1 Mayıs" yazılı çelengin arkasında yürüyüşe geçti.

"Taksim hakkımız birgün alırız", "İşçiyiz haklıyız kazanacağız", "1 Mayıs şehitleri ölümsüzdür", "AKP elini sen-

dikadan çek", "Gün gelecek devran dönecek, AKP işçilere hesap verecek" şeklinde slogan atan gruptakiler ıslık ve alkışlarla tempo tutarak Kazancı Yokuşu'nun başına kadar yürüdü.

Gruba Taksim'e girişlerinde AK Parti milletvekilleri Burhan Kuzu, Feyzullah Kıyıklık ve Agah Kafkas ile ÖDP Milletvekili Ufuk Uras da destek vermek amacıyla katıldı.

Kazancı Yokuşu başındaki 1 Mayıs Anıtına karanfiller bırakan grup, 1 Mayıs 1977'de hayatını kaybedenlerin anısına 1 dakikalık saygı duruşunda bulundu.

Burada konuşan Türk-İş Genel Başkanı Mustafa Kumlu, bugün dünya emekçilerinin meydanlarda kol kola girdiği, ekmek, barış, özgürlük taleplerini dayanışma içinde dile getirdiği coşkulu kutlamanın günü olduğunu belirterek, "Bugün yıllardan beri 1 Mayıs'ta yaptığımız gibi yine Taksim'deyiz, yine Kazancı Yokuşu'na karanfiller bıraktık, yine 1 Mayıs 1977'de kaybettiğimiz arkadaşlarımızı en içten duygularımızla anıyoruz" dedi.

Kumlu, 1977 Taksim olaylarının herkesi derinden etkilediğini vurgulayarak, bu nedenle Taksim'in coşkulu kutlamalarla hatırlanacağı günlere özlemin giderek büyüdüğünü söyledi.

Türk-İş Başkanı Kumlu, "1 Mayıs'ın 30 yıl aradan sonra tatil edilmesi bugünlere giderek yaklaştığımızın habercisidir. Taksim kutlamalara açıldığında herkes emekçilerin coşkulu birlikteliğine şahit olacak ve 30 yıldır Taksim'i emekçilere kapatan hükümetler bu coşkuya yıllardır engel olmanın pişmanlığını yaşayacaklardır" diye konuştu.

Bugün tüm dünyada emekçilerin alanlarda demokrasi, barış, özgürlük ve insan onuruna yakışan iş istediğini belirten Kumlu, küresel krizi protesto ettiklerini söyledi.

Kumlu, "Biz bugün burada dünyaya ve ülkemize eşitliği, barışı, kardeşliği, özgürlüğü çağırıyoruz. Daha çok demokrasi istiyoruz, çünkü bunu hak ediyoruz. Taksim Meydanı'ndan, dünyanın ve Türkiye'nin 1 Mayıs alanlarındaki coşkulu kutlamalara selam ediyoruz" diye konuştu.

Kumlu, herkesin 1 Mayıs Emek ve Dayanışma Bayramı'nı kutladı.

Sendikalılar daha sonra Taksim Cumhuriyet Anıtı'na yürüdü.

İstanbul Emniyet Müdürlüğünde görevli 2 polis de Taksim Cumhuriyet Anıtı önünde, üzerinde "1 Mayıs işçi bayramınız kutlu olsun" yazılı etiketle-

rin bulunduğu karanfilleri işçilere dağıttı.

Kadıköy'de Miting

İstanbul Valiliği'nin 1 Mayıs kutlamaları için yaptığı resmi başvuruya izin vermemesi üzerine, Türk-İş, Taksim'deki anmanın ardından 1 Mayıs'ı Kadıköy'de kutladı. Binlerce işçinin katıldığı mitingde konuşan Türk-İş Başkanı Kumlu, "Demokrasimize zarar veren Taksim korkusu, 1 Mayıs'ları gölgeleyen Taksim takıntısı aşılsın istedik ama izin vermediler ve ayıp ettiler. 1 Mayıs'ın tatil edilmesi sevincine gölge düşürdüler" dedi.

Mitinge katılacak sendikaların yer aldığı kortej, Haydarpaşa'dan hareket etti. Haydarpaşa Numune Hastanesi önünde toplanan gruba, Türk-İş Genel Başkanı Mustafa Kumlu, konfederasyon yöneticileri ve bağlı sendikaların başkanları da katıldı.

Oluşturulan kortej, "Yaşasın Türk-İş, Yaşasın 1 Mayıs" pankartı arkasında, Kadıköy İskele Meydanı'na doğru yürüyüşe geçti. Elllerinde Türk bayrakları bulunan ve sloganlar atan kortejdekiler, müzik eşliğinde yürüdü. Mitinge katılmak amacıyla Tepenautilus Alışveriş Merkezi önünde toplanan sivil toplum örgütleri ve siyasi partilerin oluşturduğu kortej de eş zamanlı olarak meydana doğru harekete geçti.

Kadıköy İskele Meydanı'na ulaşan grup, polis tarafından üst aramasından geçirildikten sonra teker teker miting alanına alındı. Grupların alanda yerini almasının ardından, Atatürk ve 1 Mayıs 1977'de çıkan olaylarda hayatını kaybedenler için saygı duruşunda bulunuldu ve İstiklal Marşı okundu.

Taksim'in 1 Mayıs kutlamalarına açılması için izin başvurusu yaptıklarını ancak izin verilmediğini söyleyen Türk-İş Genel Başkanı Mustafa Kumlu, konuşmasında şunları söyledi:

"Demokrasimize zarar veren Taksim korkusu, 1 Mayıs'ları gölgeleyen

Taksim takıntısı aşıl-sın istedik ama izin vermediler ve ayıp ettiler.

1 Mayıs'ın tatil edilmesi sevincine gölge düşürdüler. Biz sizlerin her birinizden teker teker sorumluyuz. Sizleri bir mitinge çağırdığımızda burnunuz bile kanamadan evlerinize göndermek bizim boynumuzun borcu."

Üreten, alın terinin baş tacı edildiği, işçilerin özgürce örgütlenebildiği, yasakların olmadığı bir Türkiye istediklerini belirten Kumlu, konuşmasını şöyle sürdürdü: "Bizler, toprağımızı ekmek, kazandığımızla geçinebilmek, gelecek kaygısı duymadan ülkemiz için alın teri dökmek, çocuklarımızı okutmak, onları sağlıklı büyütmek, memleketimiz için çalışmak istiyoruz. Bu memleketin ürettiği her değerde nesilden nesile devrettiğimiz çalışkanlığımız, üretkenliğimiz, demokrasiye olan aşkımız, alın terimiz var. Türkiye'yi emekçilerin alın teri var ediyor. Ama ilk fırsatta işsiz, aç-sız, umutsuz, kapıya bırakılan bizler oluyoruz. Her fırsatta sağlık hakkına, eğitim hakkına, kıdem tazminatı hakkına, sendikalaşma hakkına göz dikilen bizler oluyoruz. Haklarımıza saldırıyorlar. Bunları kabul edecek miyiz kardeşlerimiz? Etmiyoruz, etmeyeceğiz!"

Almanya Bilim ve Eğitim Sendikası adına konuşan Ulrike Behrend de, 1 Mayıs'ta İstanbul'da olmaktan dolayı çok mutlu olduğunu ifade ederek, Türkiye'de 1 Mayıs'ın tatil edilmesinden dolayı işçileri kutladığını söyledi. Behrend, gelecek yıl 1 Mayıs'ın Taksim'de kutlanmasını temenni ettiğini dile getirdi.

Mitinge, Türkiye Kamu Sendikaları Konfederasyonu Genel Başkanı Bircan Akyıldız ile çeşitli sivil toplum örgütleri, siyasi parti temsilcileri ve CHP İstanbul Milletvekili Bayram Meral de katıldı.

Miting, düzenlenen konserin ardından sona erdi. Mitingin sona ermesiyle gruplar dağıldı.

TES-İŞ'ten

Toplu İş Sözleşmelerinde Son Durum

Bahar Eğitimleri Başarıyla Tamamlandı

Yargı, Aras Elektrik Dağıtım Özelleştirmesine
“Dur” Dedi

TES-İŞ'ten •

Toplu İş Sözleşmelerinde Son Durum

TES-İŞ ile KAMU-İŞ arasındaki toplu iş sözleşmesi görüşmelerinde idari maddelerin tamamı süresi sona eren toplu iş sözleşmesi metnindeki şekliyle kabul edildi. Park-Termik, Kayseri ve Civarı Elektrik A.Ş. ve İZAYDAŞ'ta toplu iş sözleşmeleri imzalandı. Sakarya ve Başkent Elektrik Dağıtım A.Ş.'de görüşmeler sürüyor. AYDEM'de Yüksek Hakem Kurulu'na gidildi.

veller üzerindeki müzakereler, TÜRK-İŞ ile Hükümet arasında sürdürülen kamu kesimi toplu iş sözleşmelerinin sonuçlanmasına bağlı olarak tamamlanacak.

TES-İŞ ile Park Termik A.Ş. arasında 15 Şubat günü başlayan işletme toplu iş sözleşmesi görüşmeleri anlaşmayla sonuçlandı. 1 Haziran günü imzalanan sözleşmeyle üyelerin ücret ve sosyal yardımlarında önemli artışlar sağlandı.

TES-İŞ ile Kayseri ve Civarı Elektrik A.Ş. arasında sürdürülen toplu iş sözleşmesi görüşmeleri de anlaşmayla sonuçlandı. 1 Haziran günü imzalanan sözleşmeyle üyelerin ücret ve sosyal yardımlarında önemli artışlar sağlandı.

TES-İŞ ile İZAYDAŞ arasında sürdürülen toplu iş sözleşmesi görüşmeleri de sonuçlandı. İmzalanan toplu iş sözleşmesi üyelere ücret ve sosyal yardımlarda önemli artışlar getirdi.

TES-İŞ ile Sakarya Elektrik Dağıtım A.Ş. arasında 10 Mart günü başlayan işletme toplu iş sözleşmesi görüşmelerinde idari maddelerin görüşülmesi tamamlandı. Ücret, ek ödeme, sosyal yardım ve bunlarla ilgili cetveller üzerindeki müzakereler sürdürülüyor.

TES-İŞ ile Başkent Elektrik Dağıtım A.Ş. arasında 11 Martta başlayan toplu iş sözleşmesi müzakereleri devam ediyor.

AYDEM Elektrik Dağıtım A.Ş. ile 26 Ocak'ta başlayan toplu iş sözleşmesi görüşmelerinde arabulucu safhasında anlaşma sağlanamadığı için konu Yüksek Hakem Kurulu'na intikal etti. Bu arada görüşmelere devam ediliyor.

TES-İŞ ile KAMU-İŞ arasında TEİAŞ, EÜAŞ, TEDAŞ, DSİ, EİEİ, İller Bankası ve TETAŞ işyerlerini kapsayan toplu iş sözleşmesi görüşmelerin-

de maddelerin tamamına yakını, süresi sona eren toplu iş sözleşmesi metnindeki şekliyle kabul edildi. Ücret, ek ödeme, sosyal yardım ve bunlarla ilgili cet-

Bahar Eğitimleri Başarıyla Tamamlandı

TES-İŞ Sendikası tarafından düzenlenen 2009 Bahar Eğitimleri başarıyla tamamlandı. Şube yöneticileri, denetim ve disiplin kurulu üyeleri ile baştemsilci ve temsilcilere yönelik düzenlenen eğitim seminerlerinin konusu çalışma hayatını düzenleyen yasalar, ekonomik kriz, işsizlik, özelleştirme ve sendikal örgütlenme sorunlarıydı. Eğitim seminerlerine 34 şubeden yaklaşık 1950 kişi katıldı.

Ferudun YÜKSELİR

TES-İŞ Genel Başkan Yardımcısı

İsmail BİNGÖL

TES-İŞ Genel Ar. ve Mev. Sekreteri

Esat DURMUŞ

TES-İŞ Genel Teş. Sekreteri

Bayram EREN

TES-İŞ Genel Eğitim Sekreteri

13 Nisan - 5 Haziran 2009 tarihlerini kapsayan TES-İŞ Sendikası 2009 Bahar Eğitimleri sonuçlandı. TES-İŞ Didim Eğitim ve Dinlenme Tesisleri'nde gerçekleştirilen seminerlere şube yöneticileri, denetim ve disiplin kurulu üyeleri, baştemsilciler ve temsilciler katıldı. Sekiz grup halinde yapılan seminerlere yaklaşık 1950 kişi katıldı. Seminerlerin konusu çalışma hayatını düzenleyen yasalar, ekonomik kriz, özelleştirme ve sendikal örgütlenme sorunlarıydı. Seminerlere TES-İŞ Genel Eğitim Sekreteri Bayram Eren'in yanı sıra Genel Başkan Yardımcısı Ferudun Yükselir, Genel Araştırma ve Mevzuat Sekreteri İsmail Bingöl ve Genel Teşkilatlandırma Sekreteri Esat Durmuş da katıldı.

Bahar Eğitimlerinde SGK Başmüfettişi ve SGK Başkan Danışmanı Cüneyt Olgaç ve TES-İŞ Sendikası Eğitim Müdürü Resul Limon "5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun İşçiler Açısından Değerlendirilmesi" konusunda, Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğretim üyesi Prof. Dr. Aziz Konukman da "Ekonomik Kriz, İşsizlik ve Özelleştirme" konusunda dersler verdi. Seminerlerde ayrıca, sendikal örgütlenme ve eğitim sorunlarıyla ilgili paneller yapıldı.

Bahar Eğitimlerinin 13-17 Nisan 2009 tarihleri arasında gerçekleştirilen ilk grubuna İstanbul 2, Adapazarı, Eskişehir, İzmir 2 ve Çayırhan Şube baş-

kanları, yöneticileri, denetim ve disiplin kurulu üyeleri, baştemsilcileri ve temsilcileri katıldı. Bu grupta katılımcı sayısı 272 oldu.

20-24 Nisan 2009 tarihleri arasında gerçekleştirilen ikinci gruba Trabzon, Samsun, Yatağan ve İstanbul 3 Nolu Şube'den 228 kişilik katılım sağlandı.

Seminerlerin üçüncü grubu 27 Nisan - 1 Mayıs tarihleri arasında gerçekleştirildi ve Adana, Aydın, Antalya şubelerini kapsadı. Katılımcı sayısı 208 oldu.

Ankara 1, Ankara 2, Edirne ve Kütahya şubelerinden 263 kişinin eğitimi 4 - 8 Mayıs tarihleri arasında gerçekleştirildi.

TES-İŞ'ten •

Balıkesir, Bursa, Soma, Konya ve İzmir 1 Nolu şubelerden 239 kişi beşinci grup eğitimlerine katıldı. Bu grubun eğitim seminerleri 11-15 Mayıs tarihleri arasında gerçekleştirildi.

Altıncı grupta İstanbul 1, Zonguldak, Isparta ve Sivas şubeleri yer aldı. Bu grupta 18-22 Mayıs tarihlerinde yapılan eğitim seminerlerine 221 kişi katıldı.

Erzurum, Van, Diyarbakır 1 ve Afşin şubelerinden 261 kişi, 25-29 Mayıs tarihleri arasındaki eğitimlerde yedinci grup olarak eğitim seminerlerine katıldı.

Ferudun Yükselir, Bahar Eğitimlerinin açılışında yaptığı konuşmada, eğitimin TES-İŞ'in en önemli gündemlerinden biri olduğunu vurguladı. Yükselir, ülkenin içinden geçtiği dönemde sendikal eğitimin her zamankinden daha büyük önem arz ettiğini belirterek "TES-İŞ olarak yöneticilerimizin, baştemsilcilerimizin, temsilcilerimizin ve üyelerimizin eğitiminin olabilecek en başarılı şekilde geçmesi için elimizden gelen her şeyi yapıyor ve bütün olanaklarımızı seferber ediyoruz" dedi.

TES-İŞ Genel Eğitim Sekreteri Bayram Eren, Bahar Eğitimlerinin açılışında sendikal eğitimin önemiyle ilgili bir konuşma yaptı. "Sendikal eğitim anlaşılmazı anlamak, bilinemezi bilmek,

manların ve yöneticilerimizin birikimiyle üyelerimizin tecrübe ve gözlemlerini birleştiren seminerlerimizin, ufuk açıcı olacağına inanıyorum. Emekleriyle bu yurdu aydınlatan enerji işçilerinin biraz daha aydınlanmasına katkıda bulunacak olan seminerlerimizin başarılı geçmesini diliyorum."

TES-İŞ Genel Araştırma ve Mevzuat Sekreteri İsmail Bingöl, seminerlerde yaptığı konuşmada, TES-İŞ'in bütün olanaklarının üyelerinin eğitimleri, hak ve çıkarları için seferber edildiğini, bunun dün de böyle olduğunu, yarın da böyle olmaya devam edeceğini vurguladı.

TES-İŞ Genel Teşkilatlandırma Sek-

Sekizinci grupta ise Elazığ, Kayseri, Kahramanmaraş, Diyarbakır 2 ve Şanlıurfa şubelerinden 260 kişi 1-5 Haziran tarihlerinde eğitim gördü.

TES-İŞ Genel Başkan Yardımcısı

görünmezi görmek için elzemdir" diyen Eren, sözlerini şöyle sürdürdü: "TES-İŞ kurulduğu günden bu yana sendikal eğitime büyük önem vermiştir. Bu önem, içinden geçtiğimiz kriz ortamında daha çok artmıştır. Bilim insanların, uz-

reteri Esat Durmuş da, eğitim ile örgütlenme arasındaki ilişkiye dikkat çekerek "ne kadar çok örgütlenirsek eğitim ihtiyacımız o kadar artar. Ne kadar çok eğitim yaparsak örgütlenme potansiyelimiz o kadar yükselir" diye konuştu.

Yargı, Aras Elektrik Dağıtım Özelleştirmesine “Dur” Dedi

Danıştay, TES-İŞ'in açtığı dava sonucunda, Aras Elektrik Dağıtım A.Ş'nin özelleştirilmesi amacıyla yapılan ihale ile ihale komisyonu kararına ilişkin yürütmeyi durdurma kararı verdi. TES-İŞ Yönetim Kurulu, konuyla ilgili açıklamasında “İhale aşaması sürmekte olan ve önümüzdeki dönemde benzer sonuçlar doğurabilecek yeni dağıtım özelleştirmeleri yapmanın ne kamu yararı ile ne de hukuk ile bir bağı olacaktır” dedi.

Danıştay 13.Dairesi, TES-İŞ'in açtığı dava sonucunda, Aras Elektrik Dağıtım A.Ş'nin özelleştirilmesi amacıyla yapılan ihale ile ihale komisyonu kararına ilişkin yürütmeyi durdurma kararı verdi. TES-İŞ Yönetim Kurulu, 20.03.2009 tarihli karara ilişkin 28 Nisan 2009 günü şu açıklamayı yaptı:

“Türkiye Enerji Su ve Gaz İşçileri Sendikası (TES-İŞ)'in TEDAŞ'ın Aras Elektrik Dağıtım A.Ş'deki yüzde 100 oranındaki hissesinin blok satışı yöntemi ile özelleştirilmesi amacıyla yapılan ihalesinin ve ihale komisyonu kararının iptali ve yürütmesinin durdurulması amacıyla açtığı davada Danıştay 13. Daire yürütmeyi durdurma kararı vermiştir.

Taraflara iletilen yürütmeyi durdur-

ma gerekçesi şudur:

“İhalede, Aras Elektrik Dağıtım A.Ş'deki yüzde 100 oranındaki hissenin üzerine ihale edilen teklif sahibi dışındaki şirketin, ihalesi yapılan şirketin hisse değerinin çok altında teklif vermesi, elemesiz turda ve açık arttırmada bu teklifini değiştirmemesi karşısında Kanunda öngörülen pazarlık usulü koşulları gerçekleşmemiş ve yeterli rekabet sağlanmamıştır. Dolayısıyla anılan ihalede ve bu ihaleyi sonuçlandırılan ihale komisyonu kararında kamu yararına ve kanuna uyarlık görülmemiştir.”

Bilindiği gibi 25 Eylül 2008 tarihinde Özelleştirme İdaresi Başkanlığı tarafından gerçekleştirilen Erzurum, Ağrı, Ardahan, Bayburt, Erzincan, Iğdır ve Kars gibi geniş bir bölgeyi kapsayan Aras

elektrik dağıtım bölgesinin ihalesinde, katılım iki firma ile sınırlı kalıp herhangi bir açık artırma yapılmadan Kiler A.Ş'nin lehine 128.5 milyon dolara sonuçlandırılmıştır.

Sendikamız gerek ihale öncesinde yaptığı açıklamalarda, gerekse dava dilekçesinde esas olarak, Aras bölgesi dâhil olmak üzere elektrik dağıtım bölgelerinin özelleştirmelerine, kamu yararı olmadığı için karşı çıkmıştır. Bu karşı çıkışta, kanuna aykırılıklar ile birlikte, özelleştirmelerin tüketiciler, yatırımlar ve sektör aleyhine olacak olumsuz etkilerinin yanı sıra, “rekabetin sağlanacağı” adı altında kamu varlıklarının mevcut değerleriyle kıyaslanmayacak bedellerden satılmak istendiği de ısrarla vurgulanmaktadır.

Hal böyle iken Danıştay'ın bu ihalede “rekabet olmadığı ve işlemin kamu yararına ve kanuna aykırı olduğunu” tespit etmiş olması ülkemiz açısından memnuniyet verici bir gelişmedir.

Yargı kararı son derece açık iken, ihale aşaması sürmekte olan ve önümüzdeki dönemde benzer sonuçlar doğurabilecek yeni dağıtım özelleştirmeleri yapmanın ne kamu yararı ile ne de hukuk ile bir bağı olacaktır.

TES-İŞ bir kez daha hükümeti, enerji özelleştirmelerinden vazgeçmeye çağırarak, ülkemize zararı olan bu özelleştirmelerin, özelleştirmeyi gerçekleştiren siyasi iktidara da hiçbir yararı olmayacağını bilinmesini istemektedir.”

YURT'tan

'Kriz Varsa Çare de Var' Seferberliği ■

Martta Tarihi Rekorundan Dönen İşsizlikte Türkiye Hâlâ Dünya Üçüncüsü ■

Bütçede Beş Aylık Açık Yıllık Hedefin İki Katı Oldu ■

ICEM Türkiye Ulusal Proje Konferansı Yapıldı ■

İş Güvenliği Önlemleri Ölümlerden Sonra Geldi ■

'Kriz Varsa Çare de Var' Seferberliği

TOBB, TÜRK-İŞ, HAK-İŞ, TESK, TİSK, KAMU-SEN, TİM, TÜSİAD ve MÜSİAD bir araya gelerek "Kriz varsa çare de var" seferberliği başlattı. Seferberliğin ilk aşamasında halka "Eve Kapanma, Pazara Çık" çağrısı yapıldı. İkinci aşamada ise "Kimse İşini Kaybetmesin" çağrısı öne çıkarıldı.

KİMSE KAYBE

Ekonomi asıl
durduğunda ölür.
Haydi Türkiye,
önce üretmeye...
Sonra da kendi üret
tüketmeye!

Türkiye'nin yüzü gülsün

ÜRETEN TÜRKİYE PLATFORMU; Türkiye iç pazarını canlandırmayı amaçlayan b
Tüketicilere "krizin çaresi var" demek için sanayiciler, tüccarlar, esnaf ve san
çalışanları ve sivil toplum kuruluşları tarafından oluşturulmuş bir platformdur.

"Kriz Varsa Çare de Var" seferberliğinin tanıtımı TOBB, Türk-İş, Hak-İş, TESK, TİSK, Kamu-Sen, TİM, TÜSİAD ve MÜSİAD temsilcilerinin katılımıyla 23 Mayıs günü Ankara'da düzenlenen basın toplantısıyla yapıldı.

Toplantıda konuşan TOBB Başkanı Rifat Hisarcıklıoğlu, uzun zamandır üzerinde çalıştıkları bu kampanya için yola çıkarken dünya ekonomisinin gelişim süreci ile küresel krizi ve Türkiye ekonomisinin rakamlarını analiz ettik-

lerini, mevcut krizin nedenlerini anlayarak bu krizin etkilerini azaltmaya dönük bir strateji ortaya koyduklarını, hazırladıkları projelerin tümünün bu strateji doğrultusunda hayata geçirileceğini ifade etti.

Önceki krizlerden çok daha yaygın ve derin bir krizle karşı karşıya bulunulduğunu, sanayi üretiminin Ağustos'tan bu tarafa hızlı bir şekilde küçüldüğünü belirten Hisarcıkloğlu, kapasite kullanım oranlarındaki gerilemenin krizle birlikte ivme kazanmış durumda olduğunu, son dönemde ha-

İŞİNİ KAYBETMESİN!

tiğini

diye...

bir sivil girişimdir.
Ticaret, işçiler, kamu

fif bir toparlanma gözlense de tüketici ve yatırımcı güveninin halen düşük seyretmeye devam ettiğini söyledi.

'Çaresiz ve Ümitsiz Değiliz'

Dış ticaret ve kredi kanallarındaki

tıkanıklıkla Türkiye'yi etkisi altına alan krizin, içeride yatırım ve tüketimdeki azalmayla birlikte iyice derinleştiğini savunan Hisarcıkloğlu, "Tüm bunlar sonucunda işsizlik hızla artıyor. Özellikle gençlerimiz arasındaki ve şehirlerdeki işsizlik kaygı verici boyutlara ulaşıyor. Ancak, bugün bizler bir noktaya dikkati çekmek için buradayız. Kriz varsa, çaresi olduğuna da inanıyoruz. Çaresizliğe, ümitsizliğe, karamsarlığa kapılmanın gereği olmadığını düşünüyoruz. Bu farkındalığı yaymak için bir kampanya başlatıyoruz" dedi.

Hisarcıkloğlu, milli gelirin yaklaşık yüzde 70'ini oluşturan hane halkı tüketimini canlı tutmanın krizin etkilerini hafifletmek için önemli olduğunu, rekabet içinde oldukları birçok ülkenin küresel krizle mücadele önlemleri alırken kendi iç pazarlarını canlandırma ve başka ülkelere kaptırmama mücadelesi verdiğini, Türkiye'nin de bunu yapması gerektiğini kaydetti.

'Şimdi Tüketimi Kesme Değil, Bilinçli Tüketim Zamanı'

Rifat Hisarcıkloğlu, Türk tüketicisi için ürettikleri ürünler sayesinde ekonominin, enerjisinin büyük kısmını içeriden aldığını belirterek, "İçinde bulunduğumuz süreçte pek çok sektörde fiyatların aşağıya doğru gittiğini görüyoruz. Kriz, alım için bir dizi yeni fırsat ortaya çıkarıyor. Tüketiciler olarak bu fırsatları dikkatle analiz etmeliyiz. Şimdi tüketimi kesme değil, bilinçli tüketim zamanındayız. Tüketiciler olarak krizi fırsata çevirmenin yolu, fiyatların en düşük olduğu noktada ihtiyaçlarımızı karşılamaya başlamaktır" diye konuştu.

Hazırladıkları projenin ilk ayağında bir iletişim kampanyası başlatacaklarını, bu kampanyayı 5 hafta sürecek 5 başlık altında topladıklarını, bu mesajları her hafta kamuoyu ve halkla paylaşacaklarını anlatan Hisarcıkloğlu, kampanyayı başlattıkları ilk gün halka "eve kapanma, pazara çık" dediklerini söyledi.

'Kimse İşini Kaybetmesin'

"Kriz varsa çare de var"

kampanyasının ikinci aşamasında, işsizlik sorunun ülkenin en vahim sorununu olduğu, kimsenin işini kaybetmemesi için herkesin gerekeni yapması gerektiği vurgulandı. Rifat Hisarcıkloğlu, seferberliğin ikinci aşaması ile ilgili düzenlenen toplantıda İç tüketimdeki yavaşlamanın giderilmesinin zorunlu olduğunu vurguladı. Hisarcıkloğlu, şöyle devam etti:

"Bu yönde hükümetin atması gereken adımlar var. Dar gelirli vatandaşların alım gücünü artırmaya yönelik harcama çeki ve benzeri tedbirleri hayata geçirmeli. Bu krizin en vahim sonucu işsizliktir. 3.8 milyon insan işsizdir, 2,5 milyon insan da umudunu kaybetmiş işsizdir. Dolayısıyla 6,3 milyon insan evine ekmek götürmemektedir. 2001 krizinin sebep olduğu işsizlik sorunu halen sırtımızdayken, bir de buna 2008-2009 işsizlik dalgası eklendi. Pazara çıkmak tek başına krizi çözmez, işsizliği azaltmaz ama tedbirlerin bütüncül biçimde alındığı bir ortamda, kendimize güveniyor olmak, krizden korkmamak, alışverişi kesmemek, Türkiye'ye çok şeyler kazandırabilir. Şimdi çareler üzerine yoğunlaşmış bir kriz tartışması yapabilmek için çok doğru bir zamandayız. Bu tartışmayı alıp ileriye götürebilmek mümkündür."

'İşsizlik Fonu'nun Kullanım Şartları Gevşetilmeli'

Bir taraftan işsizlik sorununun sosyal etkilerini azaltırken, diğer taraftan İşsizlik Fonu'nun kullanım şartlarının geçici bir süre genişletilmesini belediklerini ifade eden Hisarcıkloğlu, mesleksizlik probleminin çözümü için işgücüne beceri kazandırma kurslarının sayısının ve niteliğinin artırılması gerektiğini kaydetti. Hisarcıkloğlu, "Türkiye'de 'Kimse işini kaybetmesin' diyoruz. İşsizler iş bulsun, işini kaybedenler işe geri dönsün, kepenkler kapanmasın istiyoruz" diye konuştu.

YURT'tan •

Martta Tarihi Rekorundan Döner İşsizlikte Türkiye Hâlâ Dünya Üçüncüsü

Krizin etkisiyle şubatda rekor kıran işsizlik oranı martta yüzde 15.8'e indi. Buna rağmen işsiz sayısı son bir yılda 1 milyon 244 bin kişi artarak 3 milyon 776 bine ulaştı. Türkiye, işsizlikte hâlâ dünya üçüncüsü.

ANKARA - Krizin etkisiyle eylül ayından bu yana artışta olan ve şubatda yüzde 16.1 ile rekor düzeye çıkan işsizlik oranı, martta düşüşe geçti. İşsizlik martta yüzde 15.8 oldu. Buna rağmen Türkiye dünya işsizlik sıralamasındaki üçüncülüğünü korumuş oldu. Son verilere göre Güney Afrika yüzde 235 ile ilk sırada yer alırken, ikinci sırada İspanya, üçüncü sırada ise Türkiye yer alıyor. Türkiye'yi yüzde 14.4 ile Letonya takip ediyor.

İşsizlik son bir yılda 4.8 puan artarken, şubattaki tarihi rekor seviyesi yüzde 16.1'den az da olsa aşağı inmesi dikkat çekti. İşsiz sayısı son bir yılda 1 milyon 244 bin kişi artarken, martta işsiz kalanların sayısının 346 bin kişi olması kriz etkisiyle işten çıkarmaların sürdüğünü gösterdi. Genç nüfusta işsizlik oranı yüzde 27.5 oldu.

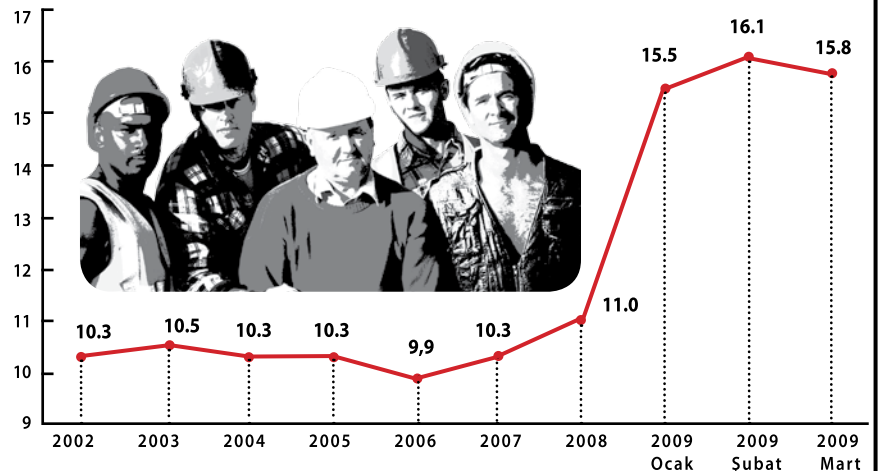
Genç İşsizler Yüzde 27.5

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), şubat, mart ve nisan aylarını kapsayan Hanehalkı İşgücü Araştırması 2009 Mart dönemi sonuçlarını açıkladı. Buna göre, bir önceki yılın aynı dönemine göre, istihdam 241 bin kişi azalarak 20 milyon 389 binden 20 milyon 148 bine gerilerken, işsiz sayısı 1 milyon 244 bin kişi artarak 2 milyon 532 binden 3 milyon 776 bine çıktı. Martta tarım sektöründe çalışan sayısı 74 bin kişi artarken, tarım dışı sektörlerde çalışanların sayısı 315 bin kişi azaldı.

Mevcut işsizlerin yüzde 9.2'sine karşılık gelen 346 bin kişi bu dönemde işten ayrıldı. Bu rakamlarla istihdam oranı yüzde 40.3'ten yüzde 39.2'ye inerken, işsizlik oranı yüzde 11'den yüzde 15.8'e yükseldi.

Yıllara Göre İşsizlik Oranı (%)

Şubat döneminde ise işsizlik oranı yüzde 16.1, işsiz sayısı 3 milyon 802 bin olmuştu. Bu sayılarla martta şubata göre işsizlik oranı 0.3 puan, işsiz sayısı 26 bin kişi azalmış oldu. Böylece cüzi toparlanma yaşandı. Tarım dışı işsizlik oranı yüzde 13.4'ten yüzde 18.9'a, genç nüfusta işsizlik yüzde 19.8'den yüzde 27.5'e çıktı. Kentte işsizlik oranı yüzde 12.7'den yüzde 18'e, kırsalda işsizlik oranı yüzde 7.5'ten yüzde 11'e çıktı.

Martta istihdam olan 20 milyon 148 bin kişinin yüzde 22.7'si tarım, yüzde 19.8'i sanayi, yüzde 5.3'ü inşaat, yüzde 52.2'si hizmet sektöründe yer aldı.

Eşi Dostu Olan İş Buluyor

Bu dönemdeki işsizlerin; yüzde 73.3'ü erkek, yüzde 61.5'i lise altı eğitilmiş. Yüzde 21.5'i bir yıl ve daha uzun süredir iş arıyor. İşsizler sıklıkla (yüzde 31.8) 'eş-dost' vasıtasıyla iş arıyor. Yüzde 91.3'ü (3 milyon 449 bin kişi) daha önce bir işte çalıştı.

İşsizlerin yüzde 28.9'unun çalıştığı işin geçici olduğu belirlendi. Yüzde 25.9'u işten çıkarılanlar, yüzde 12.3'ünü kendi isteğiyle işten ayrılanlar, yüzde 9.5'ini işyerini kapatan/iflas edenler, yüzde 7.3'ünü ev işleriyle meşgul olanlar, yüzde 6.5'ini öğrenimine devam eden veya yeni mezun olanlar oluşturdu.

2.3 Milyon Kişi İş Bulmaktan Umudunu Kesti

'Umutsuzlar' olarak bilinen, iş aramayıp, çalışmaya hazır olanların sayısı 244 bin kişi artarak 2 milyon 345 bine çıktı.

Umutsuzların 1 milyon 76 bini erkek, 1 milyon 269 bini kadınlardan oluştu. Umutsuzlar içinde yer alan, iş bulma ümidi olmayanların sayısı 215 bin kişi artarak 908 bine yükseldi. Martta işsiz olup, daha önce bir işte çalışanların yüzde 20.1'i tarım, yüzde 11.8'i sanayi, yüzde 3.5'i inşaat, yüzde 19.9'u ise hizmetler sektöründe çalıştı. Yüzde 44.7'si ise en az sekiz yıldır çalışmıyor. Daha önce bir işte çalışıp, bu dönemde çalışmayan-

ların (12 milyon 888 bin kişi); yüzde 9.9'si emeklilik, yüzde 10.5'i mevsim gereği, yüzde 6.8'i sağlık nedeniyle, yüzde 4'ü eşinin isteği ve evlilik, yüzde 5.1'i işten çıkarılma/işyerinin kapanması, yüzde 3.3'ü işinden memnun olmama nedeniyle en son çalıştıkları işten ayrıldı. Martta 1 milyon 249 bin kişi işe yeni başladı veya iş değiştirdi. Bunun istihdam içindeki oranı yüzde

6.2 oldu. İşe yeni başlayan veya iş değiştirenlerin yüzde 31.2'si 25-34 yaş grubunda bulunuyor. Mart ayında Türkiye'de kurumsal olmayan sivil nüfus bir önceki yılın aynı dönemine göre 820 bin kişilik artış ile 70 milyon 299 bin kişiye, kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfus ise 862 bin kişi artarak 51 milyon 426 bin kişiye ulaştı.

TÜRK-İŞ: Gerçek İşsiz Sayısı 6.1 Milyon

Türk-İş, Mart 2009 döneminde çalışmaya hazır olanlarla birlikte Türkiye'deki işsiz sayısının 6,1 milyon kişiye ulaştığını açıkladı. Türk-İş Yönetim Kurulu tarafından yapılan yazılı açıklamada, istihdam ve işsizlik sorunun Türkiye'nin ekonomik ve sosyal gündeminde ağırlığını koruduğu belirtilerek ekonomik krizle giderek ağırlaşan istihdam sorunları karşısında, işsizliği azaltan ve yeni istihdam olanakları yaratan strateji ve politikalara odaklanılması gerektiği ifade edildi.

Açıklamada, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerinin çarpıcı nitelikte sonuçları ortaya koyduğu öne sürülerek, Türkiye'nin nüfusunun son bir yılda 820 bin kişi artmasına karşın istihdam edilenlerin 241 bin kişi azaldığı belirtildi. Türkiye genelinde işsiz sayısının geçen yıla göre 1 milyon 244 bin artarak, 3 milyon 776 bine yükseldiği ifade edilen açıklamada, "Ancak resmi verilerde işsiz sayısı hesaplanırken, iş bulma ümidi kalmayan, bu nedenle iş aramayan, ancak iş bulursa çalışmaya hazır olanlarla mevsimlik çalışan milyonlarca kişi dikkate alınmamaktadır" görüşü bildirildi.

Türk-İş'in söz konusu açıklamasında şunlar kaydedildi:

İşsizlik Parası Yetersiz

"Mart 2009 döneminde, çalışmaya hazır olanlarla birlikte Türkiye'de toplam işsiz sayısı 6,1 milyon kişiye ulaşmaktadır. Oysa aynı dönem itibarıyla işsizlik ödeneği alan kişi sayısı sadece 312 bin kişi ile sınırlı düzeyde kalmıştır. Türkiye, çaresiz işsizler ülkesi haline gelmiştir. Ekonomik krizin dayattığı şartlarda milyonlarca işsiz yaşam mücadelesi vermekte, geçimi sürdürebilmenin arayışı içinde kısa vadede bir çözüm beklemektedir.

Devletin iktisadi yaşamdaki konumunu salt düzenleyici olarak görmek yönündeki anlayışın geçerli olmadığı ve olumlu sonuç getirmediği yaşanan gelişmelerle otaya çıkmıştır. Sosyal devlet yaklaşımı yeniden egemen olmalı, ayrıca özelleştirme politikaları istihdam kapsamında yeniden gözden geçirilmelidir. Devlet, çalışanları ve işsizleri korumak, işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak için uygulanan politikaların, 'piyasa odaklı' olmaktan 'insanı ve istihdamı merkez alan noktaya dönüştürülmesi' de gerekmektedir."

Bütçede Beş Aylık Açık Yıllık Hedefin İki Katı Oldu

Bütçe açığı yılın ilk beş ayında geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 903.9 artarak 2 milyar 60 milyon TL'den 20 milyar 683 milyon TL'ye yükseldi. Kriz bütçede her türlü geliri azalttı, giderleri ise patlattı.

Kriz bütçe üzerindeki yıkıcı etkilerini ni göstermeye devam ediyor. Bütçe açığı yılın ilk beş ayında geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 903.9 artarak 2 milyar 60 milyon TL'den 20 milyar 683 milyon TL'ye yükseldi. Ocak-Mayıs döneminde bütçe giderleri yüzde 24.3, gelirleri yüzde 2.7 arttı.

2008 Mayıs ayında 3 milyar 389 milyon TL fazla veren bütçe bu yıl Mayıs'ta 610 milyon TL açık verdi. Mayıs ayında bütçe gelirleri yüzde 1.9 azalırken, bütçe giderleri yüzde 23 artış gösterdi.

Maliye, Mayıs Ayı Bütçe Raporu'nu açıkladı. Buna göre, Ocak-Mayıs döneminde geçen yılın aynı dönemine göre bütçe giderleri yüzde 24.3 artarak 106,89 milyar TL'ye, bütçe gelirleri yüzde 2.7 artarak 86,21 milyara çıktı. Böylece beş ayda yıllık hedefin giderlerde

yüzde 41.2, gelirden yüzde 34.7'si gerçekleşti.

Bütçe açığı yüzde 903.9 artarak 2 milyar 60 milyon TL'den 20.68 milyar TL'ye yükseldi. Beş aylık bütçe açığı ile yıllık bütçe açığı hedefi olan 10.39 milyar TL'de yüzde 198.9 gerçekleşme oranına ulaşıldı. Faiz dışı fazla yüzde 69 azalarak 17 milyar 538 milyon TL'den 5 milyar 436 milyon TL'ye geriledi.

Gider kaleminde, faiz dışı giderler yüzde 21.6 artarak 66,42 milyar TL'den 80,78 milyar TL'ye çıkarken, faiz giderleri yüzde 33.3 artarak 19,59 milyar TL'den 26,12 milyar TL'ye yükseldi.

Faiz hariç giderler içinde personel giderleri yüzde 15.9, SGK devlet primi yüzde 12.2, mal ve hizmet alımları yüzde 18.5, cari transferler yüzde 26.6,

sermaye giderleri yüzde 25.2, sermaye transferleri yüzde 13.7 arttı. Sağlık giderleri 2 milyar 959 milyon TL oldu. Yeşil kart tedavi ve ilaç giderleri yüzde 19.5 artarak 1 milyar 934 milyon TL oldu.

Sağlık, emeklilik ve sosyal yardım giderleri için yüzde 33.3 artışla 21 milyar 116 milyon TL transfer yapıldı. Bu artışta, Sosyal Güvenlik Kurumu'nun prim gelirleri tahsilatındaki yavaşlama etkili oldu. Ayrıca, sosyal güvenlik primi işveren hissesinin 5 puanlık kısmının Hazine'ce ödenmesi nedeniyle de 1,53 milyar TL transfer gerçekleştirildi.

Vergi gelirleri ocak-mayıs döneminde yüzde 5.5 azalarak 70 milyar TL'den 66,23 milyar TL'ye indi. Gelirler ithalinde alınan KDV'de yüzde 32.2, Kurumlar Vergisi yüzde 4.8, ÖTV yüzde 3.1, harçlarda yüzde 13.7 azaldı. Gelir Vergisi yüzde 1, dahilde alınan KDV yüzde 11.3, BSMV yüzde 19.3, Damga Vergisi yüzde 3.4 arttı

Bütçe Açığı 610 Milyon TL

Mayıs ayında geçen yılın aynı ayına göre bütçe giderleri yüzde 23 artarak 15,8 milyar TL'den 19,15 milyar TL'ye yükseldi. Bütçe gelirleri yüzde 1.9 azalarak 19,21 milyar TL'den 18,85 milyar TL'ye indi. Mayıs 2008'de 3,39 milyar TL fazla veren bütçe Mayıs 2009'da 610 milyon TL açık verdi. Mayıs'ta faiz dışı fazla yüzde 13.6 azalarak 5,07 milyar TL'den 4,38 milyar TL'ye geriledi.

Faiz giderleri ise yüzde 196.8 artarak 1,68 milyar TL'den 4,99 milyar TL'ye yükseldi. Vergi gelirleri yüzde 1.9 azalarak 19,21 milyar TL'den 18,85 milyar TL'ye indi.

ICEM Türkiye Ulusal Proje Konferansı Yapıldı

ICEM Türkiye Ulusal Proje Konferansı “Örgütlenme ve Sosyal Diyalog” başlığıyla Ankara’da toplandı. Toplantıda konuşan TES-İŞ Genel Eğitim Sekreteri Bayram Eren, “Dünyamız, iktisadi, sosyal ve kültürel hayatta sosyal adalet ilkelerine dayalı yeni bir yapılanma ihtiyacını şiddetle hissetmektedir” dedi.

Uluslararası Kimya, Maden, Enerji ve Genel İşçileri Sendikaları Konfederasyonu (ICEM) Türkiye Ulusal Proje Konferansı “Örgütlenme ve Sosyal Diyalog” başlığıyla 15-16 Haziran günlerinde Ankara’da toplandı. Toplantıda konuşan TES-İŞ Genel Eğitim Sekreteri Bayram Eren, “Dünyamız, iktisadi, sosyal ve kültürel hayatta sosyal adalet ilkelerine dayalı yeni bir yapılanma ihtiyacını şiddetle hissetmektedir. Emek kesimi, sosyal diyalog kanallarıyla, örgütlü mücadelesiyle bu yeniden yapılanma için elinden geleni yapmaktadır ve yapmaya devam edecektir” dedi.

Konferans, açılış konuşmalarıyla başladı. Açılışta TES-İŞ Genel Eğitim Sekreteri Bayram Eren, FNV Sendikası Genel Başkanı Henk Van Der Kolk ve ICEM Genel Sekreteri Manfred Warda birer konuşma yaptılar. TES-İŞ Genel Eğitim Sekreteri Bayram Eren, yaptığı konuşmada özetle şunları söyledi:

“Hepinizi Türkiye Enerji, Su ve Gaz İşçileri Sendikası adına saygıyla selamlıyorum. Emek kesiminin eğitim ve örgütlenme ihtiyacının giderek arttığı,

sosyal diyalogun tüm mekanizmalarının sağlıklı bir şekilde hayata geçirilmesine en çok ihtiyaç duyduğumuz bu dönemde toplantımızın başarılı ve yararlı geçmesini diliyorum.

‘Dünyayı Mutsuzluk Bulutları Sardı’

“Emek kesiminin dünya çapındaki temsilcileri, adaletten ve kontrolden yoksun küreselleşmenin tüm dünyayı iflasa sürükleyeceğini yıllardır her plat-

TES-İŞ Genel Başkan Yardımcısı Ferudun Yükselir, ICEM Türkiye Ulusal Proje Konferansı'na katıldı.

YURT'tan •

formda dile getirdiler. Bu uyarıyı dikkate almayan yöneticiler, iş verenler ve finans dünyasının önde gelenleri, en sonunda dünyayı büyük bir ekonomik krize sürüklediler. Kriz, ülke ekonomilerini tahrip etmekle kalmadı. Derin sosyal yaralar da açtı. En gelişmişinden en az gelişmişine tüm dünya ülkeleri işsizlik ve açlık tehdidiyle karşı karşıya kaldı. Dünyanın üstünü mutsuzluk bulutları sardı.

“Bu koşullarda emek kesiminin haklı, adil, mantıklı çözüm önerilerinin her zamankinden daha çok dikkate alınması gerekirdi. Oysa böyle yapılmadı. Dünyada ve ülkemizde krizin faturası, bir kez daha emek kesiminin üstüne yıkılmak isteniyor. İşten çıkarmalar, sosyal hak gaspları, ücret bastırmaları sanki

krize çare olacakmış gibi bütün hızıyla uygulanıyor. Emek kesimi bunun karşısında örgütlenme ve uluslararası dayanışma çabalarını artırıyor. Bir yandan da hükümetlerle, işveren kesimleriyle sosyal diyalog gayretlerini geliştiriyor.

‘Uluslar Arası Emek Dayanışması Hayati Önemde’

“Hepimizin bildiği gibi sosyal diyalogun üç tarafı vardır: Hükümet, işveren kesimi ve işçi kesimi. İşçi kesiminin bu diyalog sürecinde sözünü dinletebilmesi, haklı taleplerini sürekli gündemde tutabilmesi için her zamankinden çok daha örgütlü olması, uluslararası emek dayanışmasını her zamankinden daha çok canlı tutması gerekiyor. Bu nedenle, bu toplantı, bizler için hayati önemde.

‘Sosyal Adaletçi Politikalar Şart’

Sendikamızın üyesi bulunduğu ve Sayın Genel Başkanımız Mustafa Kumlu'nun başında bulunduğu TÜRK-İŞ, kriz başladığından bu yana Hükümeti ve işverenleri sürekli olarak uyardı. Krizden çıkışın ancak sosyal adaletçi politikalarla mümkün olduğunu, işten çıkarmaların, ücret bastırmalarının ve sosyal hak gasplarının krizi daha da derinleştireceğini savundu. Daralan, durgunluğa giren pazarın ancak iş ve gelir sahibi emekçiler sayesinde canlanacağını vurguladı. Gerek düzenlediği on binlerin eylemleriyle, gerekse de diyaloga dayalı görüşmelerde samimi bir şekilde durmaksızın bunu anlattı.

TÜRK-İŞ, en saygın bilim adamlarına hazırlattığı Avrupa Birliği ve ILO normlarına uygun “Toplu İş İlişkileri

Kanunu"nu hükümet ve işveren kesimine sundu. İşsizliği önleyici mantıklı çözüm önerilerini her fırsatta dile getirdi. Krize karşı alınması gereken önlemlerini durmaksızın her platformda gündeme getirdi. Bu öneriler dikkate alınsa ve gerekleri yerine getirilseydi, Türkiye çok derin bir biçimde yaşadığı krizi daha hafif biçimleriyle atlatabilecekti. Oysa, Hükümet, ağırlıklı olarak işveren odaklı bir politika izlemeyi tercih etti. Kamu kesimi toplu iş sözleşmelerinde işçilere komik zam oranları önerdi. Türk işçi hareketi bütün bunlara karşı çıkmaktadır. Örgütlü ve birleşik bir işçi hareketinin yaratılması için elinden geleni yapmaktadır. Bu doğrultuda sendikalarımız örgütlenme ve eğitim çalışmalarına hız vermiş bulunmaktadır.

Bizim görüşümüz odur ki, bugün

işsizlik oranında Avrupa birincisi olan Türkiye, bu beladan ancak emek kesiminin önerdiği politikalarla kurtulabilir. Bizim görüşümüz odur ki, ekonomik kriz pençesinde kıvranan ülkemiz, bu dramatik durumdan ancak emek kesiminin önerdiği politikalarla sıyrılabilir.

'Enerji, Ticari Bir Faaliyet Haline Getiriliyor'

"Aynı şey Sendikamızın faaliyet yürüttüğü enerji işkolunun sorunları için de geçerlidir.

Türkiye elektrik enerji sektörüne özellikle son on yılda, sektörün yeniden yapılanması adı altında özelleştirme ve piyasalaştırma damga vurdu. Bu doğrultuda, özellikle 2008 yılından itibaren elektrik dağıtım bölgeleri ardı ardına özelleştirilmeye başlandı. Birtakım kanuni düzenlemeler yapılarak elektrik üretim, dağıtım ve toptan satış faaliyetleri kamu işletmeciliği anlayışından uzaklaştırılarak tamamen ticari bir faaliyet haline getirilmek istendi.

"Bu hedefe ulaşmak için 20'nin üzerinde şehrimizi kapsayan 4 elektrik dağıtım bölgesinin ihalesi tamamlandı. Ancak Aras Dağıtım Bölgesinin özelleştirilmesine karşı açtığımız davada, yargı, yürütmeyi durdurma kararı verdi. Enerji Bakanlığı tarafından Kayseri, ve AKEDAŞ (Adıyaman, Kahramanmaraş) dağıtım bölgelerinin özel şirketlere devri yönündeki çalışmalar sürdürülüyor. Beri yandan, bu yıl, 15 şehrimizi kapsayan 3 bölgenin (Osmangazi, Çoruh, Yeşilırmak) daha özelleştirilmesi planlanıyor.

Böylelikle, bu kadar hızlı bir şekilde 45 şehrimizin elektrik dağıtımının özel sektöre devredilmesi hedeflenmektedir. Bu zamana kadar gerçekleştirilmiş olan hiçbir dağıtım özelleştirme faaliyetinden sonra, elektrik fiyatlarının ucuzlaması, yatırımın özel sektör tarafından yapılması, kayıp ve kaçak oranlarının azalması gibi konularda müspet bir gelişme yaşanmamıştır. Bilakis, kamu kesimi 'zorunlu' yatırımlar yapmaya devam etmektedir. Serbestleşme adı-

na uygulamaya konulan maliyet bazlı fiyatlandırma, elektrik fiyatlarının sürekli artmasına sebep olmaktadır.

Bugünlerde, elektrik üretim tesislerinin peyder pey özelleştirilmesine yönelik çalışmalar da nihai haline getirilmektedir.

'Zaman Bizi Haklı Çıkardı'

TÜRK-İŞ ve TES-İŞ olarak Türkiye'de gerçekleştirilen özelleştirmelerin kamu yararına olmadığına, çalışanların ve tüketicilerin mağduriyetine sebebiyet verdiğine ilişkin değerlendirmemiz, net bir biçimde ortaya çıkmıştır. Bu durumda yapılması gereken, kamu işletmeciliğinin sektörümüzün bugün ve yarın belirlenici olduğu bir yapıya dönülmesidir.

'Dünyada Yeni Bir Yapılanma Gerekli'

Dünyamız, iktisadi, sosyal ve kültürel hayatta sosyal adalet ilkelerine dayalı yeni bir yapılanma ihtiyacını şiddetle hissetmektedir. Emek kesimi, sosyal diyalog kanallarıyla, örgütlü mücadeleleriyle bu yeniden yapılanma için elinden geleni yapmaktadır ve yapmaya devam edecektir. Bu toplantımız, bu doğrultuda atılmış bir adım niteliği taşımaktadır.

Toplantıda Neler Vardı?

Toplantıda gerçekleştirilen oturumlarda "Örgütlenme ve Uluslararası Kolaylaştırıcı Mekanizmalar", "Örgütlenme ve Sosyal Diyaloğa İlişkin Uluslararası Sendikal Araçlar", "Örgütlenme ve Sosyal Diyaloğa İlişkin Farklı Ülkelerdeki Sendikal Yapılar, Deneyimler ve Stratejiler", "Örgütlenme ve Sosyal Diyaloğa İlişkin Farklı Ülkelerdeki Sendikal Yapılar", "Örgütlenme ve Sosyal Diyaloğa İlişkin Farklı Ülkelerdeki Sendikal Yapılar, Deneyimler ve Stratejiler", "Tartışmalar Işığında Türkiye'de Örgütlenme ve Sosyal Diyaloğu Geliştirme Konusunda Strateji ve Faaliyet Planı" gibi konular tartışıldı.

İş Güvenliği Önlemleri Ölümlerden Sonra Geldi

'Ölüm tersaneleri'nde krizle birlikte büyük iş kaybı yaşanırken, Çalışma Bakanlığı kayıpları önleyecek ve kaliteyi artıracak bir düzenlemeye imza attı. Mesleki eğitim artık zorunlu olacak.

Ölümlerin bir türlü durdurulamadığı Tuzla tersanelerinde, işçi güvenliğini artıracak bir düzenlemeye imza atıldı. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nca hazırlanan tebliğe göre, tersanelerde artık eğitim zorunlu olacak.

Ağır ve Tehlikeli İşlerde Çalıştırılacak İşçilerin Mesleki Eğitimlerine Dair Tebliğ, Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi. Tebliğ, 'Ağır ve Tehlikeli İşler Yönetmeliği' kapsamında bulunan işyerlerinde çalışan işçileri kapsıyor. Bu kapsamda, onlarca ölümlü gündeme gelen Tuzla tersaneleri de eğitimsiz işçi çalıştıramayacak.

Tebliğe göre, ağır ve tehlikeli işlerde çalıştırılacak işçilerin, işe alınmadan

önce mesleki eğitime tâbi tutulmaları zorunlu olacak. İşyerinde yapılan işler, asıl iş itibarıyla 'Ağır ve Tehlikeli İşler Yönetmeliği' kapsamında yer almakla birlikte, işçinin yaptığı iş ağır ve tehlikeli işler kapsamı dışındaysa 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu hükümleri saklı kalmak kaydıyla 4857 sayılı İş Kanunu'nun 85. maddesi kapsamında mesleki eğitim alma zorunluluğu aranmayacak. Ağır ve tehlikeli işlerde çalıştırılacak işçilerin, şu belgelerden birisine sahip olmaları gerekiyor:

* 3308 sayılı kanuna göre verilen diploma, bitirme belgesi, yetki belgesi, sertifika, bağımsız işyeri açma belgesi, kalfalık, ustalık ve usta öğreticilik bel-

gelerinden birisi.

* İşsizlik Sigortası Kanunu ile Türkiye İş Kurumu İşgücü Uyum Hizmetleri Yönetmeliği'ne göre faaliyet gösteren kurslardan aynı yönetmeliğin 23. maddesine göre alınan kurs bitirme belgesi.

* Özel Öğretim Kurumları Kanunu'na göre faaliyet gösteren kurslardan alınan kurs bitirme belgesi, operatör belgesi ve sürücü belgesi.

* Patlayıcı Madde Ateşleyici Yeterlilik Belgesinin Verilmesi Esas ve Usullerinin Belirlenmesi Hakkında Yönetmelik kapsamında alınan ateşleyici yeterlilik belgesi.

* Kuruluş kanunlarında veya ilgili kanunlarca yetkilendirilmiş kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, eğitim amaçlı faaliyet gösteren vakıf ve dernekler ile işçi ve işveren kuruluşları veya işveren tarafından Milli Eğitim Bakanlığı'nın onayı ile düzenlenen eğitim faaliyetleri sonucunda verilen belgeler.

* Uluslararası kurum ve kuruluşlardan alınan ve Milli Eğitim Bakanlığı tarafından denkliği sağlanan belgeler.

Müfettişler Denetleyecek

Ağır ve tehlikeli işlerde çalıştırılacak işçilerin zorunlu mesleki eğitim diploması, sertifika veya belgelerinin bulunup bulunmadığı, İş Kanunu'na göre Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı iş müfettişleri tarafından denetlenecek. İşverenler, ağır ve tehlikeli işlerde çalışan işçilerin mesleki eğitim belgelerinin bir örneğini, özlük dosyalarında saklamak ve istendiğinde yetkili memurlara göstermekle yükümlü tutulacak.

En Önemli Mesele: İSSİZLİK

DOSYA

Yrd. Doç. Dr, Ebru VOYVODA ■

Yrd. Doç. Dr, Cem DOĞAN ■

Ar. Gör, Çağla Ünlütürk ULUTAŞ ■

Ar. Gör, A. Utku ERDAYI ■

Küresel Kriz ,“Azalan

Ebru VOYVODA

Yrd. Doç. Dr., ODTÜ İktisat Bölümü

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (kısaca ILO) Ocak 2009'da yayımladığı raporun¹ genel başlığı “gelişmiş ülkelerdeki finansal krizden küresel ekonomik ve iş krizine” olarak verilmektedir. Bu başlık altında ILO, bir yandan küresel boyutta 1930'lardan bu yana yaşanan en kötü günlere dikkat çekilirken bir yandan da son on yılda dünya ekonomileri arasında ciddi boyutta “dengesizlik”lerin biriktirildiğini, bu dengesizlik altında dünya ekonomilerinin büyüme süreçlerinin son derece “sağlıksız” hale geldiğini vurgulamaktadır.

Söz konusu raporda yayınlanan verilerden yola çıkarak oluşturulan Tablo 1, farklı ülke grupları için 2004-2008 yılları ortalama GSYİH (gayri safi yurtiçi hasıla) reel büyüme oranları ve aynı ülke grupları için 1998, 2004-2008 yılları işsizlik oranlarını vermektedir. Tablodan da izlenebileceği gibi son dört yılda cılız da olsa düşüş eğilimi gösteren dünya ekonomilerinin işsizlik ora-

¹ ILO, *Global Employment Trends*, Ocak 2009.

Büyüme Artan İşsizlik”...

nı, 2008’de artış vermektedir. Eşanlı bir gözlem olarak tabloda, dünyanın farklı bölgelerinde son yılların “çarpcı” büyüme performanslarının da 2008’de son bulduğu, büyüme oranlarındaki düşüşün 2009’da da devam edeceği tahmini ortaya çıkmaktadır. Tabloda son sütun, 2003-2008 beş yıllık dönemi için yıllık ortalama reel büyüme oranlarına karşılık işsizlik oranındaki (birikimli) değişimi vermektedir. Dünya ekonomileri için son beş yıllık dönem yüzde 4.5 oranında bir reel GSYİH büyümesi üretirken istihdam artışları yıllık ortalama yüzde 2’nin altında kalmış, işsizlik oranlarında anlamlı düşüşler görülmemiştir. En yüksek oranlı büyüme süreçlerinin yaşandığı Doğu Asya ve Güney Asya ülke gruplarının yıllık istihdam artışları bu yüksek büyüme performansları karşısında (sırasıyla yıllık ortalama yüzde 8.4 ve yüzde 7.5) son derece düşük kalmış, bu bölgelerde 2008 yılı işsizlik oranları 2003 yılının üzerine çıkmıştır.

ILO raporunda yer alan 2009 yılı büyüme tahminleri IMF’nin Kasım 2008 tarihli raporuna dayanmaktadır.² Tabloda verilen bu tahminlere göre 2009 yılı küresel ekonomik “durgunluk” beklentisi doğrultusunda önümüzdeki dönemde dünya ekonomilerinde ciddi büyüme kayıpları olacağı öngörülmektedir.

² IMF, *World Economic Outlook*, Kasım 2008.

IMF’nin Kasım 2008’deki yüzde 2.2’lik büyüme tahmini baz alınarak gerçekleştirilen analizine göre ILO, 2009’da dünya ekonomisi için “resmi” işsiz sayısını, 2008’e göre yaklaşık 18 milyon kişilik bir artışla 198 milyon kişi olarak tahmin etmektedir. IMF’nin Ocak 2009’da dünya ekonomisi için 2009 büyüme tahminini yüzde 2.2’den yüzde 0.5’e indirdiği hatırlanırsa ILO’nun “kötümser” senaryo altında öngördüğü 51 milyon kişinin işsizler ordusuna katılması sonucu dahi oldukça “iyimser” kalmış görülmektedir.

Son yıllardaki “istikrarlı” büyüme altında dahi yeterli ve nitelikli iş yaratamayan, 2009’da büyük bir durgunluk içerisine sürüklenmesi beklenen dünya ekonomileri için en büyük sorunlardan birinin yine “insana yakışır iş” olanakları yaratamama, “hassaslığı/savunmasızlığı” artmış emekçi sınıfı ve “artan işsizlik” olacağı böylece bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Ancak küresel krizle birlikte çok daha derinleşeceği anlaşılan “işsizlik” sorunu, ILO’nun da önceki raporlarında tekrar tekrar vurguladığı gibi³ son on yıllık dönemde “ekonomik büyüme” ve “istihdam yaratma” arasın-

³ ILO, *Global Employment Trends*, Ocak 2008 raporunun üst başlıklarından biri “güçlü büyüme performanslarına rağmen dünya ekonomilerinde işsizlik oranlarının çok yüksek düzeylerde” şeklindedir.

daki bağın kopuşuna ve hemen tüm az gelişmiş ülkeleri kapsayan genel bir “istihdam yaratmayan büyüme” olgusunun yerleşmesine bağlı olarak dünya ekonomilerinin en önemli sorunu haline gelmiştir. 2008 yılının sonlarına doğru etkisini göstermeye başlayan kriz, son on yılda dünya ekonomileri arasında ciddi boyutta “dengesizlik”lerin biriktirdiği bu sorunu daha da büyük boyutlara taşımaktadır.

Türkiye ekonomisinin 2001 krizi sonrası büyüme performansı değerlendirildiğinde ortaya çıkan tablo, ILO raporlarında da az gelişmiş ekonomiler için tasvir edilene uygun bir görüntü sergilemektedir. 2001 sonrası dönemde ekonomide büyüme performansı ile istihdam yaratma kapasitesi arasındaki bağın kopması, ekonominin “istihdam yaratmayan büyüme” özelliğinden, ekonomik büyümenin temposu yavaşlar-ken, işsizliğin hızla arttığı “azalan büyüme artan işsizlik” özelliğine geçiş sergilemeye başlaması da sürece ait önemli gözlemlerdir.

2009 başında dünya ekonomileri için büyüme tahminleri bir kez daha aşağı çekilirken, Türkiye ekonomisi için de daralmanın şimdiye dek öngörülenlerin de ötesinde bir boyut ve süreç sergileyeceği anlaşılmaktadır. Bu koşullar

Tablo 1: Dünya Ekonomisinde İşsizlik ve Büyüme

Bölge	İşsizlik Oranı (%)						2003-2008 İşsizlik Oranında Değişim
	1998	2004	2005	2006	2007	2008	
Dünya	6.1	6.3	6.2	6.0	5.7	6.0	-0.3
Gelişmiş Ülkeler ve AB Ülkeleri	7.1	7.2	6.9	6.3	5.7	6.4	-0.9
Orta ve AB-Dışı Doğu Avrupa	12.1	9.7	9.2	9.1	8.5	8.8	-1.1
Doğu Asya	4.3	3.8	3.8	3.6	3.5	3.8	0.0
Güney Asya	3.7	5.3	5.4	5.3	5.3	5.4	0.9
Latin Amerika ve Karayibler	8.2	8.2	7.9	7.4	7.2	7.3	-1.2
Orta Doğu	10.8	9.2	9.8	9.8	9.4	9.4	-2.5
Kuzey Afrika	13.1	11.9	11.6	10.5	10.4	10.3	-2.9
Sahraaltı Afrikası	7.7	8.2	8.1	8.1	7.9	7.9	-0.6

Bölge	GSYİH Reel Büyüme Oranı (%)						2003-2008 yıllık ortalama reel büyüme (%)
	2004	2005	2006	2007	2008	2009 (tahmin)	
Dünya	4.9	4.5	5.1	5.0	3.8	2.2	4.5
Gelişmiş Ülkeler ve AB Ülkeleri	3.1	2.5	3.0	2.6	1.4	-0.3	2.4
Orta ve AB-Dışı Doğu Avrupa	8.3	7.0	7.7	7.6	6.0	3.3	7.3
Doğu Asya	8.9	8.9	10.0	10.4	8.4	7.0	9.1
Güney Asya	7.6	8.7	9.2	8.8	7.5	5.8	8.1
Latin Amerika ve Karayibler	6.1	4.7	5.5	5.6	4.5	2.5	4.8
Orta Doğu	6.3	5.8	5.5	5.7	6.0	5.1	6.2
Kuzey Afrika	4.7	5.0	6.1	6.1	6.2	5.1	5.6
Sahraaltı Afrikası	7.0	6.2	6.3	6.6	5.3	5.0	6.1

Kaynak: ILO, Global Employment Trends 2009, Key Indicators of the Labor Market 2009.

altında hızla artan ve 2008 yılı sonunda rekor düzeye çıkarak 3.3 milyon kişiye yaklaşan, 2009 Şubat dönemi için ise 3.8 milyon kişiye çıkan işsiz sayısının, özellikle sanayideki daralmanın sürmesi ile birlikte 2009'da da krizin/durgunluğun en önemli göstergesi olmaya devam et-

mesi beklenmelidir.

2009 ilk çeyreği itibarıyla reel ekonomi ciddi bir daralma içerisine girmişken önemle vurgulanması gereken bir başka nokta da "çıkan krizin, dolayısı ile yaşanan tüm sorunların, dış kaynaklı ol-

duğu, krizin Türkiye'nin kriz olmadığı, ancak Türkiye ekonomisinin direnmeye çalışacağı bir kriz olduğu" yanılgısıdır. Oysa Türkiye ekonomisi için 2001 sonrası dönemde sürdürülen "spekülatif sermaye girişine dayalı büyüme" stratejisinin gerek büyüme dinamiklerine,

gerekse ekonominin katma değer ve istihdam yaratma kapasitesine verdiği zarar ve bu zararın yansımalarının 2008 sonunda “tescillenen” küresel krizin çıkışından çok önce başladığı tekrar tekrar ortaya konmalıdır.

Şekil 1, Türkiye ekonomisi için 2002-2008 döneminde yurtiçi reel hasıla ve imalat sanayi katma değeri yıllık reel artış hızlarına karşılık yıllık istihdam artış oranlarını sergilemektedir. 2002-2008 döneminde yurtiçi hasıla yıllık artış oranı ortalaması yüzde 6.4, imalat sanayii reel katma değer yıllık artış oranı ortalaması yüzde 6.5’tir. Aynı dönemde yıllık istihdam artışı yüzde sıfıra yakın değer almıştır. Ekonominin büyüme dinamiği ise 2004-sonrası dönemde “yavaşlamış”, özellikle 2006’dan bu yana ciddi bir durgunluk içine girmiştir. 2004 yılından bu yana her yıl büyüme performansı düşüş göstermektedir; imalat sanayinin büyüme performansında da özellikle 2007 ve 2008 yılları boyunca yaşanan gerileme, ve nihayet 2008 3. çeyreğindeki %1.0, son çeyreğindeki %10.6’lık “küçülme” ekonominin nasıl bir durgunluğa

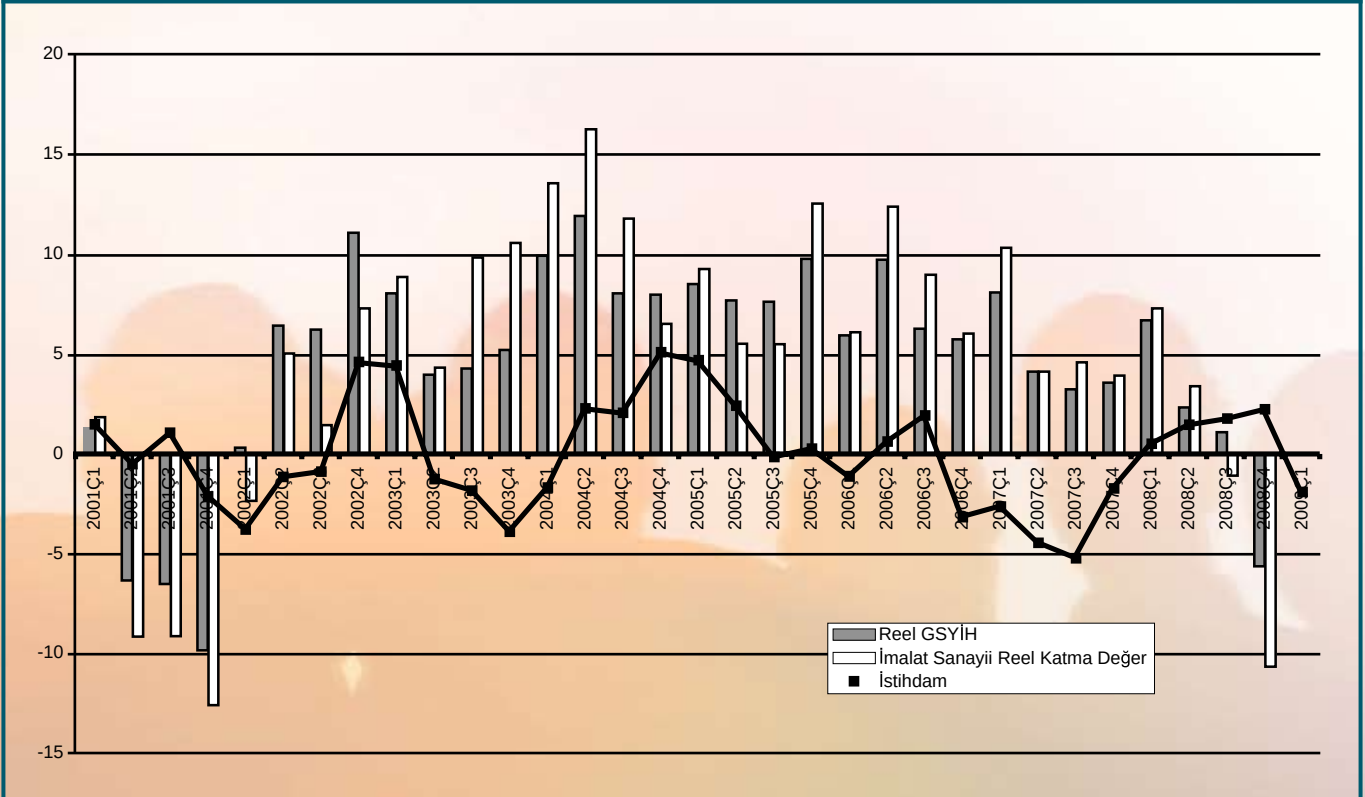
sürüklendiğinin boyutlarını göstermesi açısından dikkat çekicidir.

Genel olarak 2006 sonrası dönemde yurtiçi hasıla ve imalat sanayii reel katma değer ortalama yıllık artış oranları sırasıyla yüzde 3.6 ve yüzde 3.7 olarak

gerçekleşmiştir. Aynı dönemde Türkiye ekonomisinde istihdam, yıllık ortalama yüzde 1.0 oranında daralmıştır. Tarım sektörünün çöküntüye uğraması ve sürekli ciddi istihdam kayıpları yaşaması, tarım dışı istihdam artışları

Şekil 1: GSYİH, İmalat Sanayi Katma Değer ve İstihdam Artışları (%)

DOSYA

nın iyice yavaşlaması ve zaman zaman negatife dönmesi ve işgücü arzındaki artışlar özellikle 2004 sonrası dönemde 2008 yılına dek işsizlikteki büyük sıçramanın nedenlerindendir.⁴ Bununla birlikte, bir anlamda iş bulma olanaklarını yitiren ve umudu kırılan sivil nüfusun boyutlarını da temsil etmesi açısından önemli olan işgücüne katılım oranı düşerken işsizlik göstergesinde anlamlı bir düşüş yaşanmaması ise sorunun aslında görünenden çok daha büyük olduğuna işaret etmektedir.

2007 yılında %10.6 düzeyinde gerçekleşen resmi işsizlik oranı, 2008'de %13.6, 2009 Şubat dönemi için tarihsel %16.1 olarak kaydedilmektedir. Kentlerde işsizlik, 2007 yılında %12.2'den 2008 yılında yüzde 15.4'e yükselmiştir. Şubat 2009 dönemi için kaydedilen tarihsel %16.1 resmi işsizlik oranı, %20'e yaklaşan tarım dışı işsizlik oranı ve %30'a yaklaşan genç nüfus işsizlik oranı da ekonomik krizin son derece ağır bir sosyal soruna dönüşmekte olduğunu açıkça göstermektedir.

Küresel kriz 2008 yılı sonuna doğru etkisini göstermeye başlamadan önce de istihdam yaratamama sorunu Türkiye ekonomisinin 2001 sonrası dinamiklerinin ortaya çıkardığı en önemli sorunlardan biri olarak vurgulanmaktaydı.⁵ Küresel kriz bu durumu daha da vahimleştiren bir etken olarak ön plana çıkmıştır.

2001-sonrası dönemde "kriz sonrası uyum" projesinin temel öğelerinden biri küresel piyasalara yüksek arbitraj olanaklarına dayalı çok yüksek mali getiriler sunma olarak ortaya çıkmıştır. Türkiye menkul kıymet piyasalarında geçerli olan yüksek faiz oranları, ulus-

lararası konjonktürün de "pozitif" etkisi ile spekülasyon sermayeyi ekonomide oluşan döviz bolluğu Liranın aşırı değerlenmesine neden olmuştur. Ucuzlayan döviz maliyeti ile yaşanan ithalat patlaması bir yandan cari açığın olağa-

dayalı büyüme" stratejisi altında gittikçe daha fazla dış talep yaratılmasına bağımlı hale gelen Türkiye ekonomisi için 2002 sonrası dönemde ihracattaki büyüme de ithalattaki büyümeye bağımlı hale gelmiştir.

Elbette ki yurtdışı ithal girdilere sınırlı ölçüde katma değer ekleyerek geliştirilen ihracat, yurtiçi ara mal üretiminin ve yurtiçi sanayilerin teknolojik girdi-çıkıtlı bağlantılarının parçalanmasına neden olmaktadır. Böylece ihracat artışı gerçekleştiren sektörler gerek katma değer, gerekse istihdam artışı gerçekleştirmede son derece "cılız" kalmaktadır.

Gerek Türkiye ekonomisi için, gerek genel olarak az gelişmiş ülke ekonomileri için ilk bakışta "paradoks" gibi görünen, küresel kriz ortamında "azalan büyüme artan işsizlik" gözlemine dönüşen görünen "yüksek büyüme / düşük istihdam artışları", ülkelerin büyüme ve istihdam yaratma dinamikleri açısından farklılıklara rağmen ortak bir tablo sergilemektedir. Bu ortak tablo, küresel ekonominin son dönemde biriktirdiği dengesizliklerin ve bu dengesizlikler etrafında şekillenen küresel işbölümünün bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır:

1980'ler sonrası gelişmekte olan ülkelerdeki dışa açılma süreçleri, ticaretin ve sermaye hareketlerinin finansal liberalizasyon ile birlikte serbestleşmesine dayanmakta idi. Bu dönüşüm, bu ülkelerdeki büyüme dinamiklerini gittikçe artan bir oranda "dışa bağımlı" hale getirmiş ve gerek milli gelir hareketleri, gerekse çalışanlar açısından giderek daha yüksek bir belirsizlik ortamı yaratılmasına sebep olmuştur.

İhracata dayalı büyüme stratejileri gelişmekte olan ülkeleri belirli sektörlerde uzmanlaşmaya itmiştir. Büyüme patikaları çoğu kez düşük yatırım oranları ve düşük teknolojiler ile tanımlanan ülkeler, en ucuza üretebildikleri ve rekabet edebildikleri mallarda yoğunlaşmışlardır.

Serbest ticaret ortamında, son de-

nüstü boyutlara ulaşmasına yol açarken bir yandan da sanayi üretiminin ithalat bağımlılığının hızla arttığı bir süreç sürüklenmesine yol açmıştır. Bu süreç koşut olarak özellikle yurtiçi aramalı sanayileri ithal sanayilerle ikame edilmiş, yurtiçi sanayilerin yatay ve dikey bağlantıları hızla kopartılmıştır. "İhracata

⁴ 2002-2007 döneminde 15 yaş üstü nüfus (birikimli olarak) 1,182 bin kişi artarken sivil işgücü 406 bin kişi azalmış, işgücüne katılım oranı da 2 puan düşmüştür. Aynı dönemde tarım sektörü istihdamındaki toplam kayıp 2,016 bin olarak gerçekleşirken, sanayi sektöründe yaratılan 274 bin, hizmetler sektöründe yaratılan 1,485 bin kişilik istihdam tarım sektöründeki toplam kaybı karşılamaktan uzaktır.

⁵ Bakınız Bağımsız Sosyal Bilimciler (2008), 2008 Kavşağında Türkiye: Siyaset, İktisat ve Toplum, Yordam Kitap: İstanbul.

rece rekabetçi koşullar altında yol alan pek çok çevre ülkesi için üretkenlik artışı artık dışsal bir ekonomik değişken haline gelmektedir: Rekabet ettikleri sektörlerde belirli bir üretkenlik seviyesini yakalayamayan ekonomiler için serbest piyasa koşullarında tutunmak giderek

artırmak, birim emek maliyetlerinin aşağı çekilmesiyle gerçekleşmektedir. Döviz kuru politikalarının giderek devre dışı kaldığı ve üretim teknolojisinde büyük farkların olmadığı koşullarda, birim emek maliyetlerinin düşmesi, reel ücret ve istihdam hareketlerinin bas-

lece ihracat artışı gerçekleştiren sektörler de gerek katma değer, gerekse istihdam artışı gerçekleştirmede son derece "cılız" kalmaktadır.

Sonuç olarak, gelişmekte olan ül-

daha güç bir hal almaktadır.

Gelişmekte olan ülkelerin ticaret fazlası verdiği "emek-yoğun", "kaynak temelli", "düşük-orta" teknoloji sektörlerinde uluslararası rakipleri yine kendilerine benzer koşullarda üretimin gerçekleştiği çevre ülkeleridir. Rekabet gücünü

tırılması (işgücü verimliliğinin yükselmesi) ile mümkün olmaktadır. Bunun yanında çoğu zaman yurtdışı ithal girdilere sınırlı ölçüde katma değer ekleyerek geliştirilen ihracat, yurtiçi aramalı üretiminin ve yurtiçi sanayilerin teknolojik girdi-çıkı bağlantılarının parçalanmasına neden olmaktadır. Böy-

kelerde üretim ve verim artışlarına rağmen ekonomik büyümeye paralel istihdam artışları gerçekleşmemekte; işsizlik oranları giderek artmaktadır. Küresel ölçekte talep azalmasını da beraberinde getiren küresel kriz, bu durumu daha da vahimleştiren bir etken olarak ortaya çıkmıştır.

Neo Liberal Küreselleşme Koşullarında İşsizlik

Cem DOĞAN

Yrd. Doç. Dr., Mustafa Kemal Üniversitesi Ekonomi Bölümü

Giriş

İktisadın temel uğraşlarından biri emek, doğa ve sermaye gibi kıt olduğu kabul edilen üretim faktörlerinin tam ve etkin kullanım koşullarını araştırmaktır. Ancak söz konusu üretim faktörlerinden emek, diğerlerine göre ayrıcalıklı bir konuma sahiptir. Bunun temel nedeni ise emeğin tam ve etkin olarak kullanılmamasının yol açabileceği sonuçların sadece iktisatla ilintili olmamasıdır. Daha açık ifadesiyle istihdam edilemediği için işsiz kalan bir kitlenin varlığı salt iktisadi açıdan değil toplumsal, siyasal, yönetsel ve psikolojik açıdan da önemli sorunların ortaya çıkmasına

neden olur. Bu yüzden işsizlik, özellikle modern olarak tanımlanan yaklaşık son 150 yıllık dönemin en önemli sorunlarından biridir.

Teknik olarak, çalışmak istediği halde iş bulamayan insanların varlığı, biçiminde tanımlanan işsizlik yapısal, teknolojik, mevsimsel ve konjonktürel olarak muhtelif görünümlere sahiptir. İşsizliğin bu çeşitleri içinde en tehditkâr olanı yapısal işsizliktir. Bu durum, ekonominin bütünsel olarak yeni iş üretmemesi ve çalışmak isteyen kişileri emebilecek üretken bir kapasiteye sahip olmaması anlamına gelir.

Bu bağlamda günümüz kriz koşullarına ilişkin bir tespit yapmak gerekirse, dünya genelinde yaşanan işsizlik sorununun yapısal özellikler taşıdığı görülmektedir. Bu kısa makale, genel çerçevesi itibarıyla dünya genelinde yaşanan yapısal işsizlik sürecinin dinamiklerini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Sanayi Devriminden Neo Liberal Küreselleşmeye İşsizlik

Feodalizmden kapitalizme geçiş sürecinde kırsal alanda yaşanan çözülme-ye bağlı olarak ekonomik ve ticari ilişkilerin yoğunlaştığı kentlere akın eden nüfus, sanayi devrimi koşullarında fabrikalarda istihdam edilmeye başlamıştır. Böylelikle feodalizmin temel üretim birimi olan topraktan kapitalizmin temel üretim birimi olan fabrikalara geçiş, artan nüfus yoğunluğu ile kentlerin ön plana çıkma sürecini hızlandırmıştır. Bu süreç, aynı zamanda sanayi sektörünün tarımsal sektör karşısında görece daha mühim hale gelmesi anlamına da gelmektedir.

Ekonomik ve sosyal nitelikli bu kırılma süreci pek çok düşünsel değişimi de beraberinde getirmiştir. Nitekim dünya üzerindeki topluluklar tarımdan sanayiye geçebilme düzeylerine göre; gelişmiş, gelişmekte ya da az gelişmiş toplumlar biçiminde tarif edilmişlerdir. Diğer bir söylemle sanayi toplumu olmak demek, dünya üzerinde şekillenen hiyerarşik sıralama içinde belirli bir statü elde etmekle eş anlamlı kabul edilmiştir. Bu yüzden sanayileşmenin erken dönemini şu ya da bu biçimde ıskalamış toplumlar sanayileşmenin geç dönemini kalkınma, planlama, modernleşme ve benzeri söy-

lemlerle yakalama uğraşısı içerisine girmişlerdir. Bütünsel olarak bakıldığında bu algılama dünya genelinde büyük ölçüde fabrikasyona dayalı bir üretim ağı yaratmış ve bu ağ istihdamın sağlanması açısından önemli bir rol oynamıştır. Kuşkusuz bu gelişim içerisinde emeğin sosyal, siyasal ve ekonomik hakları açısından çok ciddi ihlaller ve gasplar söz konusudur. Dahası işsizliğin bizatihi kendisi emeğin düşük ücretle, güvensiz fazla süreli istihdam edilebilmesi için bir araç olarak kullanılmıştır. Ancak sonuç itibarıyla fabrikasyon sistemi ekseninde gelişen Fordist montaj hattı sistemi kırdan kente göç eden niteliksiz emeği emebilecek reel nitelikli bir yapılanma yaratmıştır. Dolayısıyla bu dönem giderek daha rafine hale getirilen sömürü mekanizmalarına sahip olmakla birlikte, üretken kaynakların somut bir biçimde kullanıldığı böylelikle ekonomik büyüme ile istihdam arasındaki teknik ilişkilerin açık bir biçimde hissedildiği bir döneme karşılık gelmektedir. Ayrıca Birinci paylaşım savaşı sonrasında kendi hak ve özgürlükleri için giderek daha fazla mücadele vermeye başlayan işçi sınıfının varlığı, grevler ve sendikal örgütlemeler emeğin istihdam koşullarının görece düzelmesine olanak sağlamıştır. İkinci paylaşım savaşı sonrasında yarattığı tahribat ve tüm dünya üzerinde yaşanan sorunların ağırlığı ise istihdam politikalarını da kapsayan sosyal politika uygulamalarının "Refah Devleti" çerçevesinde gerçekleştirilmesinin önünü açmıştır. Bu konjonktür içerisinde merkez kapitalist ülkelerde politik yönelimlerini emek eksenli olarak belirlemiş olan siyasal partilerin hattı sayılır ağırlıkları, kapitalist dünyanın sosyalizmin varlığı nedeniyle başvurmak zorunda olduğu Keynesçi politikalar, bir yandan emeğin sosyal açıdan önemli kazanımlar elde etmesine olanak sağlarken diğer yandan artan devlet harcamalarının yarattığı çoğaltan etkisi nedeniyle yeni istihdam olanaklarının da sağlanmasına vesile olmuştur. Doğal olarak bu süreç dünya genelinde bir ve benzer biçimde ve sorunsuz olarak gerçekleşmemiştir. Hatta kapitaliz-

min metropol ülkelerinde yaşanan devresel krizler, istihdam açısından önemli sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ancak, daha önce de ifade edildiği gibi, bu süreç üretim ve istihdam ilişkisinin bir biçimde mevcut olduğu ve böylelikle işsizliğin yapısal karakterinin belirli periyotlarla sınırlanabildiği bir süreçtir.

Küreselleşme ve İşsizlik

Küreselleşme 1970'lerde yaşanan stagflasyonist kriz ile birlikte tıkanan dünya kapitalist sisteminin söz konusu tıkanıklığı aşabilmek adına geliştirdiği iktisadi, siyasal ve kültürel süreçler bütünü ifade eder.

Sosyal devletin tasfiyesi, merkez ülkelere sıkışan sermayenin gereksinmelerinin karşılanması için ekonomilerin liberalize edilmesi, küreselleşme sürecinin en önemli iktisadi bileşenleridir. 1990'larda sosyalist ülkelerde yaşanan çözümler ile birlikte yoğun biçimde propagandası yapılan bu süreç, yarattığı sonuçlar itibarıyla günümüzde yaşanan yapısal işsizlik sorununun en önemli nedenlerinden birini oluşturmaktadır.

Küreselleşme sürecinin en karakteristik bileşenlerinden biri sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesidir. İkinci paylaşım savaşı sonrası dönemde dolaylı altın standardı sisteminin sürdürülebilmesi için sermaye hareketlerine getirilen sınırlamalar, 1970'lerdeki krizin ardından kademe kademe kaldırılmış ve nihayetinde 1980'lerden sonra sermaye adeta frenlerinden boşalmışçasına dünya üzerinde hareket etmeye başlamıştır. Sermayenin bu biçimde serbestçe dolaşır hale gelmesine yol açan üç temel unsur olduğu söylenebilir: Merkez ülkelere sıkışan sermayenin yeni yatırım ve pazar arayışları, merkez ülkeler dışında kalan çevre ülkelerin finansman ihtiyaçları ve teknolojik gelişmeler sonucu dünya üzerinde 24 saat işlem yapmaya uygun finansal sistem.

Bir zincirin halkaları biçiminde birbirine eklenmiş olan ve zamanla iri-ri ufaklı ekonomik krizleri besleyen bu

unsurların yarattığı tahribatı görebilmek için projelerimizi bazı ülkelere çevirelim.

1980'lere gelindiğinde Meksika, Arjantin, Brezilya ve Türkiye gibi çevre ülkeler, merkez kapitalist ülkelere borçlu ülkelerdir. Merkez ülkelerin temel sorunlarından biri, çevre ülkelerin kendilerine olan borçlarının geri dönüşünü garanti altına almaktır. Daha anlaşılır olması için daha açık ifade edelim. Çevre ülkeler merkez ülkelere büyük ölçüde dolar borcu olan, ancak ihracat ve benzeri yollarla döviz geliri elde etme imkânına sahip olmadıkları için döviz cinsinden borçlarını ödeyemez pozisyonundadır. Bu sorunu çözebilmek için merkez ülkelerin IMF, Dünya Bankası ve benzeri kurumlar aracılığı ile çevre ülkelere sundukları reçete, serbestleşmeye dayalı, dışa açık ihracat modelidir. Yapılan hesap şudur; çevre ülkeler finansal sistemlerini serbestleştirmek suretiyle dış kaynak girişi sağlayacaklar, bu kaynaklar ihracat yapabilme kapasitesi olan sektörlerle aktarılacak ve ihracatçı sektörlerden elde edilen döviz gelirleri kullanılarak merkez ülkelere olan borçlar ödenecek. Yabancı sermayenin çevre ülkelere girişini cazip kılmak adına faiz oranlarının artırılması, denetimlerin kaldırılması, vergiden muaf tutulması, ihracatçı olduğu kabul edilen sektörlerde faaliyet gösteren kesimlere kaynak aktarılması, söz konusu girişimcilerin maliyetlerini azaltmak için ücretlerin baskılanması, sendikal gücün kırılması bu projenin diğer bazı parçalarıdır.

Ancak zamanla sonuçlar hiç de beklenildiği gibi olmamıştır. Yabancı sermaye girişlerini cazip kılmak için yükseltilecek faiz oranları sıcak para girişine bağımlı spekülasyon büyüme koşulları yaratmış ve üretim yapmadan, kaynak kullanmadan elde edilen spekülasyon kazançları girişimcileri reel ekonomiden uzaklaştırmıştır. Ayrıca yüksek faizler yurt içi yatırımları olumsuz yönde etkilemiş, yatırımcı sektörler durma noktasına gelmiştir. Dışa açık büyüme modelinde ihracat artmakla birlikte ithalat

artışları ihracat artışı-ndan daha fazla ol- muş, buna bağlı olarak sürekli bir biçimde bozulan ödemeler dengesi çevre ülkeleri borç batağına sürüklemiştir. Borçlarını ödeyebilmek için daha fazla iç ve dış borç bulmak zorunluluğu içerisinde olan kamu, zaten sınırlı olan gelirlerini borçların finansmanında kullanmak zorunluluğu ile karşı karşıya kalmıştır. Kamu kaynaklarının borçların finansmanında kullanılması ise, kamu yatırımlarının üretimi ve istihdamı artırıcı etkisinin hızla daralmasına neden olmuştur. Ayrıca bu süreçte kamuya sürekli olarak yüksek faizli borç veren finansal sistem faiz lobilerinin hakimiyeti altına girmiş, bu kesimler tarım ve sanayiye aktardıkları kaynakları mümkün olduğunca sınırlamışlardır. Sonuçta, üretimi adetâ durma noktasına gelen yatırım yapamayan ve istihdam yaratamayan ekonomik sistem içinde işsizlik yapısal bir sorun haline dönüşmüştür.

Çalışma İlişkileri Açısından İşsizlik

Kapitalizmin neoliberal küreselleşme aşamasında teknolojinin, iletişimin ve ulaştırmanın gelişmesi sonucu ön plana çıkan hizmetler sektörü, fabrikaların temel üretim birimi olduğu fordist sistemden postfordist sisteme geçilmesine neden olmuştur. Bankacılık, turizm, haberleşme, tıbbi teknolojiler gibi alt sektörlerin ön plana çıktığı bu sürecin önde gelen özelliklerinden biri, bilginin bir üretim faktörü olarak hızla artan önemidir. Yeni ekonomi, bilgi toplumu, sanayi ötesi toplum gibi sıfatlarla tanımlanan bu yapılanma içinde mavi yakalıları denilen klasik işçilerin yerlerini bilgiyi üretebilen, kullanabilen beyaz yakalıları bıraktığı sürekli ifade elden bir iddiadır. Kısmen kimi alt sektörler için doğru kabul edilebilecek bu iddialar çoğu zaman bazı temel sorunların gözden kaçmasına neden olmaktadır.

İlk olarak; daha önce de belirtildiği gibi feodalizmden kapitalizme geçiş aşamasında kırlardan kentlere göç

eden niteliksiz nüfus, her açıdan eleştirilebilir koşullarda olmakla birlikte, iş bulma olanağına sahiptir. Çünkü montaj hattı sisteminin gereksinim duyduğu işgücü belirli bir süre sonra yaptığı işte uzmanlaşabilmektedir. Oysa neoliberal küreselleşme koşullarında bilgiye dayalı üretim gerçekleştirilen alt sektörlerde durum böyle olmamıştır. Çalışmak isteyen herhangi bir işgücünün üretim süreçlerine katılabilmesi için çok daha önceden gerekli bilgi donanımına sahip olması zorunludur. Dolayısıyla ilgili eğitimi almamış, bu konuda kendisine kamusal herhangi bir destek sağlanmamış işgücünün bu sektörlerde istihdam edilebilmesinin olanağı bulunmamaktadır.

İkinci olarak; spekülatif büyüme modellerinin yarattığı tahribata bağlı olarak kaynak kullanarak üretim yapan, sanayi ve tarım gibi sektörler yeni işgücünü emebilmek bakımından belirli bir doygunlukla karşı karşıya bulunmaktadır. Başka bir anlatımla spekülatif ekonominin cazibesi tarım ve sanayi sektörlerinde kapasite artırıcı işlemleri sınırlamaktadır. Bu sektörlerin kapasitelerinin sınırlanması, söz konusu sektörlerle yönelmek isteyen işgücünün emilememesi anlamına gelmektedir. Özellikle kırdan kentlere göç etmiş ya da uzun süre kentte kaldığı halde marjinal işlerde çalışmış işgücü, bilgi sahibi olmadığı için ne hızla gelişen bilgiye dayalı alt sektörlerde ne de belirli bir doyum noktasına ulaşmış sanayi sektöründe istihdam edilememekte ve neredeyse bütün hayatını işsiz olarak geçirmektedir.

Üçüncü olarak; küreselleşme süreci grafik tasarımcısı, gen mühendisi, ağ yöneticisi, scaner data uzmanı ve gibi yeni işler yaratmıştır. Diğer taraftan bu süreç eskiden beri bilinen birçok işin de yok olmasına neden olmuştur. Kuşkusuz her tarihsel kırılma döneminde olduğu gibi bu gelişmeler de doğal kabul edilmelidir. Ancak, doğal olmayan, sahip oldukları meslekleri yok olan kitlelerin adetâ kendi kaderlerine terk edilmeleridir. Bu kitleler ne eski mesleklerini icra edebilmekte ne de yeni gelişen işlerde ça-

laşılabilmektedirler.

Dördüncü olarak; 1980'li yıllar ile birlikte liberal-muhafazakâr eğilimlerin benimsediği ekonomi politikaların temelinde sosyal amaçlı kamu harcamalarının enflasyonu beslediği iddiası vardır. Bu yüzden bu iddia doğrultusunda işçi ücretlerindeki artışların engellen-

Sonuç

Birtakım istatistiklere, hesaplamalara başvurulmaksızın küreselleşme koşullarına işsizliğe yol açan etkenlerin ortaya koyulduğu bu çalışma kuşkusuz işsizliğin nasıl çözülebileceğine dair ipuçları sunmamasından dolayı da önemli eksiklikler taşımaktadır. Ancak burada esas olarak küreselleşmenin yol açtığı tahribat çok genel bir çerçeveye içerisinde analiz edilmeye çalışılmıştır.

Neoliberal küreselleşme süreci emeğin sosyal kazanımlarının geri alınmaya çalışıldığı, sermayenin önündeki engellerin tamamen kaldırılmak istendiği bir kurgudur. Özellikle geçtiğimiz yıl ABD’de konut sektöründe başlayan sorunlarla birlikte tetiklenen ekonomik krizler, aslında 2000’li yıllardan bu yana tökezleyen bu kurgunun sona erdiğini ilan etmiştir. Şüphesiz kapitalizm her daim küresel bir sistemdir; ancak, kapitalizmin neo liberal politikalarla çerçevelenmiş bu küresel dönemi sona ermiştir. Bu dönem arkasında Meksika’dan Rusya’ya, Brezilya’dan Türkiye’ye, ABD’den İzlanda’ya varana kadar işsizler ve yoksullar bırakmıştır. Ekonomik krizlerin büyük küçük, gelişmiş az gelişmiş ülke ayrımı gözetmediği bu tahribatın en önemli nedenlerinden biri, sınırsız sıcak para hareketliliğinin yarattığı risk ve belirsizlik ortamıdır. Yoğun sıcak para giriş ve çıkışlarına sahne olan ülkelerde ekonomi, büyüme ve üretim arasındaki bağlar kopmuş ve bu durum literatürde “işsiz büyüme” denilen tuhaf bir durum yaratmıştır. Sıcak para hareketlerinin büyüklüğü ve yoğunluğu aynı zamanda kriz koşullarının bir ülkeden başka bir ülkeye sirayet etme hızını da artırmış, ancak her fırsatta küreselleşmenin faydalarından söz eden kişi, kurum ve kuruluşlar bu krizlere hiçbir biçimde küresel çözümler üretememişlerdir. Sonuç olarak dünya ekonomileri spekülasyon olarak büyüyen ama işsizlik sorununu çözemeyen, her daim krizlere açık kırılgan yapılara dönüşmüşlerdir.

mesi, işsizlik yardımlarının kısılması, evlilik ve doğum izinlerinin mümkün olduğunca azaltılması gibi birçok uygulamaya geçilmiştir. Bu tip uygulamaların başarılı olabilmesinin en önemli etkenlerinden biri, sendikal hareketin kırılmasıdır. Gerçekten de 1980’lerden içinde bulunduğumuz son birkaç yıla kadar yaşanan gelişmeler bunu doğru-

lamaktadır. Sendikacılığın gereksizliği, anlamsızlığı, toplu görüşmelerin artık herhangi bir anlamının kalmadığı gibi söylemler, hatırlanacağı üzere çok yaygındır. İşte bu koşullarda hiç şüphe yok ki sendikaların bir biçimde güç yitimine uğramış olmalarının sonuçlarından biri keyfi işten çıkarmalar sonucu işsiz kalan kitlelerin varlığıdır.

Kadın İşsizliği

Çağla Ünlütürk ULUTAŞ

Ar. Gör., Ankara Üniversitesi Kadın Çalışmaları Ana Bilim Dalı

1980- 2006 arasında, ekonomisi ortalama %4'ün üzerinde büyümesine rağmen, istihdamda ancak %1,5 düzeyinde artış sağlayabilen, işsizlik oranlarında sıçrama yaşayan, kadın işgücüne katılım oranları dünyanın en düşük on ülkesi arasında yer alan ülkemizde, acil çözüm bekleyen sosyo-ekonomik sorunun işsizlik olduğunu öne sürmek yanlış olmayacaktır. Burada istihdam so-

runlarına ilişkin ayrıntılı bir analizden kaçınılacak, istihdam sorunu toplumsal cinsiyet merceği altına tutularak kadın istihdamı sorunu kısaca irdelenmeye ve kadın işsizliğinin yansımaları kısaca açıklanmaya çalışılacaktır.

İstihdam Sorununa Cinsiyet Merceği Altında Bakmak

Türkiye'de kadın istihdamının baş-

lıca sorunları, işgücüne düşük katılım oranı, yüksek ücretsiz aile işçiliği, giderek yükselen kadın işsizliği, işgücü piyasasında ayrımcılık ve buna bağlı olarak yüksek ücretli, yüksek statülü, güvenceli işlerin kadınlara çoğunlukla kapalı olması olarak sayılabilir. Kadınlara atfedilen, sabır, uysallık ve itaatkârlık özellikleri, onların vasıfsız, düşük ücretli, emek yoğun, rutin, sıkıcı, dikkat

gerektiren, hünere dayalı işlerde yoğunlaşmalarına yol açmaktadır. Toplumsal cinsiyet rollerine uygun olarak, güler yüz, el becerisi, cinsel cazibe gerektiren işler; toplumsal konulara ilişkin işler veya kadınların ev içi sorumluluklarının ev dışındaki bir uzantısı olarak görülen eğitim, bakım, temizlik işleri çoğunlukla “kadın işleri”dir. Kadınların eşit değerde iş için eşit ücret alamamaları, yarı zamanlı, düşük statülü ve enformel işlerde çalışmaları ve sendikalaşma oranlarındaki düşük düzey, işgücü piyasalarındaki ikincil konumlarının yansımaları olarak karşımıza çıkar.

Türkiye’de kadınların işgücü piyasasının dışında kalmaları, dünyada sürekli yükselme eğiliminde olan kadın işgücü-

ne katılım oranlarının tersine bir eğilim sergilemektedir. Bir yıllık dönem içinde %1, 5’lik artış gerçekleşmesine rağmen, kadınların işgücüne katılım oranı %23,5 düzeyindedir. İşgücüne katılım oranının düşüşünde ve “geniş anlamda” kadın işsizliğinin yükselişinde temel rol oynayan faktör, tarımsal istihdamdan hızlı kopuş ve kente göç dalgasıdır. Neoliberal tarım politikaları, küçük üreticiliğin tasfiyesi ve tarımsal üretim alanları ile hayvan sayısının sürekli biçimde gerilemesine yol açmıştır. Bu dönüşüm sonucunda kendisini gösteren kente göç dalgası, önceden tarımsal istihdama ka-

¹ Geniş Anlamda İşsizlik, yalnızca halihazırda bir iş sahibi olmayan ve aktif olarak iş arayanları değil, çalışmaya hazır olan; ancak iş bulma ümidi olmadığı için ve diğer nedenlerle iş aramayanları da içeren bir işsizlik tanımıdır.

tılan kadınların kentte istihdam olanaklarına kolayca erişememesi ve ev kadını olmak ya da kentte enformel işlerde çalışmak gibi iki seçeneğe mahkûm olmasıyla sonuçlanmaktadır. Ülkemizde kadın istihdamı sorunu, mevcut muhafazakâr bakış açısı ile pekiştirilen yerleşik ataerkil kalıplar ile neoliberal sistemin esneklik ve güvencesizliğe dayalı işgücü piyasası düzenlemeleri arasında sıkışmış durumdadır.² İşgücü piyasası vasıfsız kadın işgücünü, enformel sektörde yarı zamanlı, ev eksenli, parça başı işlerde, mikro kredilerin desteğindeki mikro girişimlerde veya yedek işgücü ordusunun yeni üyesi olarak konumlandırırken, muhafazakâr-ataerkil bakış açısı da kadını “çok çocuklu anne” ve “ev içi ücretsiz emek” olarak ev içinde konumlandırmaktadır.

Kadınlar: Yedek İşgücü Ordusunun Yeni Üyeleri

Esnekleşme ve iş güvencesinin ortadan kalkışıyla kadın işçiler yedek işgücü ordusunun önemli bileşenleri olmuşlardır. İçinden geçmekte olduğumuz ekonomik kriz döneminde de geçerli olduğu gibi, özellikle ekonomik daralma dönemleri kadın işgücünün hem işsizler ordusunda hem de düşük ücretli ve güvencesiz işçiler ordusunda en çok yer aldıkları dönemlerdir. Bir yandan ekonomik daralma dönemlerinde ilk işten çıkarılanlar kadınlar olurken, bir yandan da kriz ve işsizlik nedeniyle hane gelirlerindeki azalma, kadın işgücü arzını artırmaktadır. Sermaye ise bu dönemlerde, hane gelirini artırmak için tüm olumsuz koşullara, düşük ücrete ve uzun çalışma şartlarına boyun eğen, örgütsüz kadın işgücünü tercih edebilmektedir. Söz konusu gerekçeler hem kadın istihdamını hem de kadın işsizliğini artırarak kadınların işgücüne katılım oranında artışa sebep olur.

Son dönem işgücü istatistiklerine

² Bu konuda daha ayrıntılı bilgi edinmek için bkz. G. Toksöz (2009), “Neoliberal Piyasa ve Muhafazakâr Aile Kıskaçında Türkiye’de Kadın Emegi”, *Küreselleşme, Kriz ve Neo-liberal Dönüşüm* (der. N. Mütevellioğlu ve S. Sönmez), İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları.

DOSYA •

göz attığımızda bu gelişmelerin ülkemizde de yaşandığı görülmektedir. Kadın işgücü sayısı Şubat 2008'de 5.660.000 kişi iken Şubat 2009'da 6.158.000'e yükselmiştir. İşgücüne katılım oranındaki yükseliş sevindirici olmakla birlikte, yakından bakıldığında bu artışın kadın istihdamında olum-

bin kişiye yükselmiştir. Gerek kadın istihdamında ortaya çıkan 314 bin kişilik artış, gerekse işsiz kadın sayısındaki 280 bin kişilik artış, işgücüne katılım oranının artışında etkilidir. Kadınlarda genel işsizlik oranı %12,2'den %15,7'ye çıkmıştır. Bizim açımızdan daha çarpıcı olan tarım dışı işsizlik oranlarıdır. Neoliberal tarım politikaları, önemli bir nü-

nuçlar vermez. Oysa, tarım dışı kadın işsizlik oranlarının yüksekliği, zaten işgücüne katılım olanaklarından büyük ölçüde yoksun olan kadınların, işgücü piyasasına çıktıklarında da, iş bulma imkânlarının erkeklerinkinden daha az olduğu anlamına gelmektedir. Diğer yandan, kadınlar istihdam edildikleri takdirde de çoğunlukla kayıtdışı işlerde istihdam edilmektedirler. Nitekim geçtiğimiz yıldan bu yana, kayıtdışı çalışan kadın sayısı 147 bin kişi artmışken, kayıtdışı çalışan erkek sayısı 93 bin kişi azalmıştır. Türkiye'de kayıtdışı çalışma düzeyinin yüksekliği, her iki cinsiyet için de temel bir istihdam sorunudur. Bununla birlikte, kadınlar için yaygın ve tipik çalışma biçiminin kayıtdışı çalışma oluşu, çalışan kadınların yarıdan fazlasının her tür sosyal korumadan yoksun olmaları, çalışmaları sona erdiğinde işsizlik ve emeklilik ödemeleri gibi gelirin devamlılığını sağlayacak güvencelerden yararlanamamaları anlamına gelmektedir.

Eğitim Her Derde Deva mı?

İşsizlik ve eğitim arasındaki ilişkiye baktığımızda, erkeklerde eğitim düzeyinin artışıyla işsizlik oranlarının düştüğü görülmektedir. Buna karşın kadınlar için aynı saptamayı yapmak mümkün değildir. Yüksek öğrenim gören kadınlar haricinde, eğitim düzeyi arttıkça kadınların işsizlik oranları artmaktadır. Erkeklerde işsizlik oranı en yüksek düzeye okur yazar olmayanlar arasında ulaşırken (%30), kadınlarda en yüksek işsizlik oranı meslek liselerini de içeren lise ve dengi eğitim düzeyinde karşımıza çıkmaktadır (%26, 5). Yüksek öğrenim görmüş kadınların yüksek işgücüne katılım oranları ve görece düşük işsizlik oranları, kadın istihdamı sorununa çözüm aranırken, kadınların eğitim düzeyinin yükseltilmesinin öneminin ön plana çıkartılmasına yol açmaktadır. Eğitimin önemi tartışmasız olmakla birlikte, verilere toplumsal cinsiyet eşitliği bakış açısıyla yaklaştığımızda temel sorunun kadınların eğitimsizliği değil, hâkim ayrımcı ve ataerkil bakış açısı olduğu ortaya çıkar. Tüm eğitim dü-

lu dönüşümlerin habercisi olmadığı ortaya çıkmaktadır. Bu artış, kadın istihdamını artırıcı politikaların devreye sokulmasından ve işgücü piyasalarında ayrımcı uygulamaların önlenmesinden kaynaklanmamaktadır. İşsizlik ve kayıtdışı istihdam rakamlarında kadınların konumuna bakıldığında, bu artışın yukarıda sözü edilen ekonomik krizden başka bir gerekçe ile açıklanamayacağı hemen görülür.

İşsiz kadın sayısı 654 binden 934

busun tarımsal faaliyetten hızla koparak işgücü piyasasına fırlatılmasına yol açmaktadır. Ancak işgücü piyasasındaki ayrımcılık, "vasıfsız" kadın işgücünü, vasıfsız erkek işgücüne oranla daha çok işsizlikle karşı karşıya bırakmaktadır. Tarım dışı kadın işsizlik oranı, bir yılda %17,5'den %22,5'e çıkmıştır. Bu oran erkekler için de %19 gibi yüksek bir orana çıkmıştır. Bununla birlikte, erkekler açısından işsizlik oranlarının yüksekliği erkek istihdam oranlarıyla karşılaştırıldığında, kadın işsizliği kadar çarpıcı so-

zeylerinde, erkeklerin istihdam oranı kadınlardan çok daha yüksek ve işsizlik oranı daha düşüktür. İŞ-KUR'da kayıtlı işsizlerin cinsiyete göre işe yerleştirilme oranlarına baktığımızda da işsizliğe ilişkin karanlık tablonun cinsiyet temelinde bakıldığında çok daha karanlık olduğu gerçeği ile karşılaşırız. Kuruma kayıtlı işsiz sayısı 1 yılda %21,15 oranında

kamusal bakım hizmetlerinin yokluğu da rol oynamaktadır. Bununla birlikte hane gelirinin yetersiz kalması veya çocukların büyümesiyle bakım sorumluluğunun sona ermesi gibi nedenlerle yeniden istihdama dönmek isteyen kadınların da önü kapalıdır. Kadınların istihdama girişi kadar, yeniden girişi için ayrımcılığı önlemeye dönük politikalar

geliştirmekle yetinilemez. İstihdamda cinsiyet eşitliği yaklaşımının, ekonomi, eğitim, sosyal güvenlik gibi tüm ilgili ana plan ve politikalara entegre edilmesi gerekmektedir. Sorununun çözümü için, konunun tüm taraflarının katılımıyla, temel sorunsalların ve önerilerin masaya yatırılmasıyla uzun va-

artmıştır. 2009 yılı mayıs ayında başvuran erkek işgücünün %12'si işe yerleştirilebilmişken, kadınların yalnızca %5,6'sı işe yerleştirilebilmiştir.³

Evlilik kadınların işgücü piyasasından çekilmesinin başlıca sebeplerinden birini oluşturmaktadır. Bunda ataerkil kalıplar kadar, bakım hizmetlerinin tamamen kadınlara yüklenmesi, ücretsiz

yürütülmesi, teknolojik dönüşüme ve işgücü piyasasındaki yeni taleplere dönük eğitim programlarının geliştirilmesi, istihdam garantili mesleki eğitim kurslarında kadın kotası uygulanması gibi önlemlerin önemi açıktır.

Sonuç ve Öneriler

Kadın istihdamı ve işsizliği sorunu, proje temelli yaklaşımlarla çözülemeyecek denli yapısal ve önemli bir sorundur. Salt kadın istihdamı plan ve projeleri

deli bir istihdam stratejisi oluşturulması gerekmektedir. Bu strateji zamana yayılmış, aşamalı ve gerçekçi hedeflere dayanmalıdır. Bakım sorumluluğunun kadınların üzerinden alınmasını sağlayacak kamusal politikalar geliştirilmesi gerekmektedir. Kuşkusuz, emeğin üstünlüğü ve korunması yerine piyasa üstünlüğüne odaklanan hiçbir istihdam politikasının yukarıda söz edilen hedeflere başarıyla ulaşması söz konusu olamaz.

³ İŞ-KUR Mayıs 2009 İstatistik Bülteni, <http://www.iskur.gov.tr/LoadExternalPage.aspx?uicode=statiksiteharitasi>

Genç İşsizliği Sorunu: Boyutları ve Çözüm Önerileri

A. Utku ERDAYI

Araştırma Görevlisi, Marmara Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü

Giriş

Neo-liberal görüşler tarafından, serbest ticarete direnmeyerek korumacılığı terk eden ülkelerin ekonomik büyümeyi gerçekleştirebileceği, sürdürülebilir ekonomik büyüme sağlandığında ise, istihdamın artarak işsizlik sorununun kendiliğinden çözülebileceği iddia edilmiştir. Bu iddianın, sermayeyi ilgilendiren yanı olan ekonomik büyüme gerçekleşmesine karşın, emeği ilgilendiren yanı olan işsizlik sorununun kendiliğinden çözülebileceği öngörüsü gerçekleştirmemiştir. Gerçekten, 1997-2007 yılları arasında, dünya ekonomisi ortalama %4,2 oranında büyürken, işsizlik oranı sadece yüzde %0,1 gibi küçük bir azalma ile %6,0 olmuştur (ILO, 2008a: 41/46). Bel bağlanan ekonomik büyüme, neo-liberal teorisinin varsaydığı gibi işsizliğe çözüm olmamış, bunun da ötesinde işsizlik sorunu küresel bir boyut kazanmıştır. Çünkü ekonomik büyüme, yeni işler yaratılarak değil, büyük oranda verimlilik artışı ile sağlanmıştır. Nitekim aynı dönemde, işgücünün verimliliğindeki artış yıllık ortalama %2,1 olarak gerçekleşmiştir (ILO, 2008a: 48).

Küresel bir sorun haline gelen işsizliğin sonuçlarından en çok etkilenen kesim gençlerdir. Genç işsizliğinin önde gelen nedenleri arasında, genç olarak kabul edilen 15-24 yaş grubu arasında eğitime katılma oranının artması, yeni işler yaratılamaması, gençlerin niteliklerinin işgücü piyasasının ihtiyaçlarına cevap verememesi, tecrübe yoksunluğu sayılmaktadır. Sayılan nedenlerden gençlerin eğitime katılma oranının artması dışındakilerin, belli politikalarla çözülmesi mümkün olmasına rağmen çözülmemesi/çözülmemesi, küresel işsizlikten en fazla gençlerin etkilenmesine neden olmaktadır. Bu tespiti doğrulamak açısından makalenin ilk bölümünde, genç işsizliğinin dünyada ve Türkiye'deki boyutları ortaya koyulacak, ikinci bölümünde ise genç işsizliği sorununun çözümüne ilişkin öneriler sunulacaktır.

Dünyada ve Türkiye’de Genç İşsizliği Sorununun Boyutları

İşsiz olan, iş aramayı bırakan, cesareti kırılan veya kötü çalışma koşulları altında çalışan gençlerin kendileri, aileleri, toplum ve ekonomi açısından önemli maliyetleri vardır. Bu maliyetlerin insan üzerinde yarattığı ekonomik ve sosyal etkiler, işsizliği diğer iktisadi sorunlardan ayıran en önemli özelliktir. Çünkü işsizliğin kişi üzerinde yarattığı ekonomik etki olan gelir kaybı, işsizlik sigortası ve aile içi yardımlaşma gibi yollarla bir ölçüde telafi edilebildiği halde, umutsuzluk, korku, güvensizlik, sefalet gibi sosyal etkilerinin kalıcı olduğu ifade edilmektedir (Ceylan-Ataman, 2000: 1). Bu açıdan, genç işsizliğinin sosyal sonuçlarının, ekonomik sonuçlarından çok daha önemli olduğu vurgulanmalıdır. Bir gencin, gelecekteki istihdam beklentisi konusunda sürekli olarak hayal kırıklığına uğraması ve insana yaraşır bir işten yoksun kalması, yaşamı boyunca devam edebilen davranış bozukluklarına sebep olabilmektedir. Bu noktada, sosyal dışlanma ile işsizlik arasında önemli bir bağ olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Çünkü gençlerin işsiz kalması kırılmalık, işe yaramazlık ve tembellik hissi yaratarak onların toplumdaki dışlanmalarına neden olmaktadır (ILO, 2006: 2).

Genç işsizliği, uzun dönemde, ulusal gelişme ve ülke ekonomisinin geleceği açısından da önemli sonuçlara gebe dir. Söz konusu sonuçların en önemlileri, yoksulluk ve üretim kaybıdır. Üretici potansiyeli yüksek olan genç işgücünün, üretime yönlendirilebildiği ölçüde ülkelerin kalkınması açısından önemli bir kaynak oluşturduğu, aksi takdirde beşeri sermaye kaybına neden olduğu bilinmektedir. Gençlerin üretici potansiyellerinden yararlanılamaması, cesaretlerinin kırılması ve yoksulluk ile eğitim sistemindeki bozuklukların birleşmesi, gençlerin tüm yaşamları boyunca başarıya ulaşmalarını engelleyen bir kısır döngüye yol açmaktadır (Morris, 2006: 8). Bahsedilen umutsuzluk, korku, güvensizlik, hayal kırıklığı, işe yaramazlık hissi, sosyal dışlanma ve

yoksulluk gibi sorunlar, suça bulaşma oranlarının artması ve toplumsal huzursuzluk gibi diğer sosyal sorunları beraberinde getirmektedir. Tüm bunlar göz önüne alındığında genç işsizliği; gençlerin tüm yaşamlarını ve ülkelerin geleceğini olumsuz yönde etkileyen, verdiği zararların telafisi mümkün olmayan ve bu nedenlerle çözülmesi zorunlu olan bir sorun olarak kabul edilmelidir.

Dünyada Genç İşsizliğinin Durumu

ILO’nun 2008 yılı “Küresel İstihdam Eğilimleri” raporuna göre, güçlü küresel büyüme 2007 yılında devam etmiş ve dünyadaki toplam gelir %5,3 oranında artmıştır. Yine, 2007 yılında verimlilik seviyesindeki artış, istihdam seviyesindeki artıştan daha fazla olmuştur. Ekonomik büyümenin büyük oranda verimlilik artışı ile sağlanması

© ILO

DOSYA

nedeniyle 2006 yılında %6 olan küresel işsizlik oranının, 2007 yılında değişmediği belirtilmiştir (ILO, 2008a: 9). ILO raporunda yapılan bu genel değerlendirmeden çıkan sonuç, küresel işsizliğin, dünyadaki ciddi ekonomik büyümeye rağmen çözülmediğidir. Son on yıllık dönemdeki veriler de aynı tespiti desteklemektedir. 1997–2007 yılları arasında dünya ekonomisi ortalama %4,2 oranında büyümüş, ancak işsizlik oranı %6,1'den sadece %6'ya düşerek neredeyse değişmemiştir. İşgücünün verimliliğindeki artış ise, yıllık ortalama %2,1 olmuştur (ILO, 2008a: 48). Bu veriler aynı zamanda, son yıllarda sık kullanılan ve ekonomik büyümenin istihdama yansımaması durumunu ifade eden *istihdamsız büyüme* kavramının nedenine işaret etmektedir.

Tablo 1, işsizliğin gençler açısından taşıdığı önemin boyutlarını ortaya koymaktadır. Buna göre, dünyada ortalama toplam işsizlik oranı, 2007 yılı itibarıyla %6'dır. Ancak genç işsizliği oranı %11,9'la toplam işsizlik oranının yaklaşık iki katıdır. Yine aynı yıl itibarıyla dünyada, işsizlik sorununun büyük bölümünü genç işsizliğinin oluşturduğunu göstermek açısından anlamlı bir göstergeler olarak kabul edilen genç işsizliğinin yetişkin işsizliğine oranı 2,8'dir. 1997–2007 yılları arasında, toplam işsizlik oranı neredeyse aynı kalırken, genç işsizliği oranı %10,9'dan %11,9'a, genç işsizliğinin yetişkin işsizliğine oranı ise, 2,6'dan 2,8'e yükselmiştir.

Tablo 1'de, özellikle dikkat çeken noktalardan birisi, Gelişmiş Ekonomiler ve AB ülkelerinde bile, genç işsizliğinin yetişkin işsizliğine oranının 2,4 olmasıdır. Bu oran, genç işsizliği sorunuyla gelişmiş veya az gelişmiş ülke fark etmesizin bütün ülkelerin karşı karşıya olduğunu ortaya koymaktadır. Yine aynı grupta, 1997–2007 yılları arasında, toplam işsizlik oranı %7,4'ten %5,7'ye düşerken, genç işsizliğinin yetişkin işsizliğine oranında bir değişim olmadığı görülmektedir. Bu durum, ülkelerin gençlere yönelik özel politikalar izlemesinin

gerekliliğine işaret etmektedir.

Bunların dışında, ILO'nun 2008 yılı "Gençler İçin Küresel İstihdam Eğilimleri" raporunda, gençler konusunda önlem alınmasının zorunluluğuna işaret eden önemli küresel eğilimler vurgulanmıştır (ILO, 2008b: 2–3). Söz konusu eğilimlerden ikisinin özellikle belirtilmesi gereklidir. Birincisi, dünyadaki genç işgücü, 1997–2007 yılları arasında %4,4 artarak 577 milyondan 602 milyona çıkmıştır. Gençlerin işgücüne

katılma oranı ise, aynı yıllar arasında %55,2'den %50,5'e düşmüştür (ILO, 2008b: 3). Buradan çıkan sonuç, dünyadaki genç işgücü, genç istihdamından daha hızlı artmaktadır. Başka bir söyleyişle dünyada, işgücüne yeni katılan gençleri istihdam etmeye yetecek kadar yeni iş yaratılamamaktadır. Bunun yanında vurgulamak gerekir ki dünyadaki genç işgücündeki artış eğiliminin süreceği bilinmektedir. Gerçekten, 2015 yılında dünyadaki genç işgücünün artarak 657 milyona çıkacağı tahmin edilmektedir (ILO, 2006: 2). İkincisi, dünyada çalışma çağındaki toplam nüfusun sadece %24,7'si genç olmasına rağmen, dünyadaki toplam işsizlerin %40,2'si gençlerden oluşmaktadır (ILO, 2008b: 3). Bu, gençlerin işgücü piyasasına girişlerinde büyük sorunlar yaşandığını ve piyasaya geçişlerini kolaylaştıracak politikalara ihtiyaç olduğunu ortaya koymaktadır.

Türkiye'de Genç İşsizliğinin Durumu

Türkiye'de genç işsizliğinin boyutlarını ortaya koymadan önce, Türkiye'nin genç nüfus açısından dünyada çok az ülkede görülen farklı bir durumla karşı karşıya olduğunu belirtmek gerekir. Söz konusu durum, Türkiye'nin, genç nüfus açısından önemli bir potansiyele sahip olduğu anlamına gelen *demografik fırsat penceresinde* bulunmasıdır. Fırsat penceresinin 2040 yılında kapanacağı, bu yıla kadar gençler iyi eğitilerek üretime kanallı edildiği takdirde, Türkiye'nin ciddi bir ekonomik büyüme gerçekleştirebileceği ve işsizlik sorununun çözülebileceği belirtilmektedir (UNDP, 2008: 2). Çünkü 2023 tarihine kadar, Türkiye'nin çalışma çağındaki nüfusu artarak yaklaşık %70'e ulaşacak ve bu tarihten sonra 2040 yılına kadar azalan bir hızla artmaya devam edecektir. 2040 yılından sonra ise, nüfus yaşlanma eğiliminde olacak, yani demografik fırsat penceresi kapanacaktır (UNDP, 2008: 87). Bu söylenenler, Türkiye açısından gençlerin önemini bir kat daha artırmaktadır. Eğer Türkiye, gençlere yönelik özel politikalar izlemezse, genç nüfusun sahip olduğu potansiyeli avantaja çevireme-

diği gibi, yakın gelecekte önemli sorunlarla karşı karşıya kalacaktır. Gerçekten Türkiye’de, 2023 yılına kadar artacak olan çalışma çağındaki nüfusta, daha büyük bir genç işsizliği ile karşılaşılması ve genç nüfusun sahip olduğu potansiyelin kullanılamamasının sonuçlarının, 2040 yılından sonra yaşlanan nüfusun sosyal güvenlik gibi sorunları ile daha da ağırlaşması muhtemel görülmektedir. Bu doğrultuda, aşağıdaki veriler değerlendirilirken Türkiye’nin çalışma ça-

ğındaki genç nüfusunun artacağı göz önünde bulundurulmalıdır.

Tablo 2’ye göre, 1999–2009 yılları arasında Türkiye’de işgücüne katılma oranı %52,7’den %45,9’a, istihdam oranı %48,6’dan %38,5’e düşmüş, işsizlik oranı %7,7’den %16,1’e, genç işsizliği oranı ciddi sayılabilecek bir artışla %15’ten %28,6’ya yükselmiştir. Aynı dönemde, genç işsizliğinin yetişkin işsizliğine oranı ise 2,7’den 3,1’e çıkmıştır. Söz konusu

dönem itibarıyla Türkiye’de, sürekli vurgu yapılan genç nüfus üretime yeterince katılamamış, bunun da ötesinde genç işsizliği önemli bir sorun olarak gündeme gelmiştir.

Tablo 3’te, Türkiye’nin işsizlik ile ilgili göstergeleri, seçilmiş AB ülkeleriyle kıyaslanmıştır. Buna göre, Türkiye’nin genç işsizliği oranı %18,1 ile sırasıyla %15,4 ve %15,2 olan AB-27 ve AB-15

Tablo 1: Dünyada ve Bölgelere Göre Çeşitli İşsizlik Oranları 1997–2007

	Toplam İşsizlik Oranı(%)		Genç İşsizlik Oranı(%)		Genç İşsizliğinin Yetişkin İşsizliğine Oranı	
	1997	2007	1997	2007	1997	2007
Dünya	6,1	6,0	10,9	11,9	2,6	2,8
Sahra Altı Afrika	8,5	8,2	12,0	11,5	2,0	1,8
Güney Afrika	11,7	7,9	25,3	23,8	3,2	3,4
Ortadoğu	13,0	9,4	23,6	20,4	3,2	3,1
Latin Amerika ve Karayipler	8,0	7,2	14,0	14,5	2,6	2,8
Doğu Asya	3,7	3,5	7,3	6,7	2,8	2,8
Güneydoğu Asya ve Pasifik	4,0	5,5	9,8	15,8	4,4	5,0
Güney Asya	4,7	5,3	6,7	10,8	3,7	3,0
Orta ve Güneydoğu Avrupa ve BDT*	10,7	8,5	21,2	18,0	2,3	2,5
Gelişmiş Ekonomiler ve AB	7,4	5,7	14,8	12,4	2,4	2,4

Kaynak: ILO (2008b), *Global Employment Trends For Youth 2008*; ILO (2009), *Global Employment Trends 2009*, <http://www.ilo.org>

* Bağımsız Devletler Topluluğu

Tablo 2: Türkiye’de İşgücüne Katılma, İstihdam ve Çeşitli İşsizlik Oranları 1999 - 2009

	1999	2001	2003	2005	2007	2008	2009*
İşgücüne Katılma Oranı(%)	52,7	49,8	48,3	48,3	47,8	44,4	45,9
İstihdam Oranı(%)	48,6	45,6	43,2	43,3	43,1	39,3	38,5
Toplam İşsizlik Oranı(%)	7,7	8,4	10,5	10,3	9,9	11,0	16,1
Genç İşsizlik Oranı(%)	15,0	16,2	20,5	19,3	19,6	21,2	28,6
Yetişkin İşsizlik Oranı(%)	5,5	6,3	8,7	8,3	7,8	7,0	9,3
Genç İşsizliğinin Yetişkin İşsizliğine Oranı	2,7	2,6	2,4	2,3	2,5	3,0	3,1

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri, <http://www.tuik.gov.tr>

* 2009 Şubat dönemi verileri esas alınmıştır.

ortalamalarının biraz üzerindedir. Buradan hareketle Türkiye'nin,

AB ülkelerine göre genç işsizliği konusundaki durumunun abartılacak kadar kötü olmadığı söylenebilir. Yine, Türkiye'de genç işsizliğinin yetişkin işsizliğine oranı 2,4 ile AB ortalamalarına yakındır. Ancak Türkiye açısından vurgulanması gereken ve gelecekte tehdit oluşturabilecek nokta, Türkiye'nin AB ülkelerinden farklı olarak çalışma çağındaki genç nüfusunun artış eğiliminde olmasıdır. Türkiye'de, çalışma çağındaki gençler olarak kabul edilen 15-24 yaş grubuna yakın gelecekte katılacak nüfusun, diğer bir ifadeyle 15 yaş altı nüfusun toplam nüfusa oranı 2008 yılı itibarıyla %26,2'dir (TÜİK, 2008). Söz konusu oranın AB-27 ortalaması %15,7'dir (EUROSTAT, 2008).

Bu anlatılanlar çerçevesinde, Türkiye'nin yakın gelecekte, genç istihdamını artırma konusunda gerekli önlemleri almadığı takdirde, ekonomik ve sosyal olarak ciddi tehlikelerle karşı karşıya kalacağı söylenebilir. Özellikle, yukarıda bahsedildiği gibi, çalışma çağındaki nüfusun artarak %70'lere ulaşacağı tahmin edilen 2023 yılına kadarki dönem, Türkiye açısından hayati önemdedir. Genç nüfusun artma eğilimi tamamlanmadan önce gerekli önlemlerin alınması zorunludur. Bu dönemde alınmayan önlemlerin sonraki yıllarda telafisi mümkün görülmemektedir. Çünkü 2040 sonrasında yaşanan nüfusu ile Türkiye'nin, Avrupa'nın bugün karşı karşıya olduğu yaşlı nüfusla ilgili sorunları gündeme gelecek ve avantaj olarak kabul edilen genç nüfusu artık olmayacaktır. Söz konusu zamanı etkin kullanabilmek açısından Türkiye'de, aşağıda daha detaylı bahsedileceği gibi, her şeyden önce bir *istihdam stratejisi* oluşturulması ve bu strateji doğrultusunda, genç işsizliğiyle aktif mücadeleye yönelik politikaların uygulamaya koyulması gerekmektedir.

Çözüm Önerileri

Genç işsizliğinin çözümü konusun-

Tablo 3: Türkiye ve Seçilmiş AB Ülkelerinde İşsizlik Oranları 2008

	Toplam İşsizlik Oranı (%)	Genç İşsizlik Oranı (%)	Yetişkin İşsizlik Oranı (%)	Genç İşsizliğinin Yetişkin İşsizliğine Oranı
AB-27	7,0	15,4	5,9	2,6
AB-15	7,1	15,2	6,5	2,3
Hollanda	2,8	5,3	2,3	2,3
Danimarka	3,3	7,6	2,5	3,0
Bulgaristan	5,6	12,7	5,0	2,6
İsveç	6,2	20,0	4,1	4,9
İtalya	6,8	21,3	5,6	3,8
Polonya	7,1	17,3	5,9	3,0
Almanya	7,3	9,8	6,9	1,4
Yunanistan	7,7	22,1	6,6	3,3
Fransa	7,8	18,9	6,5	2,9
Macaristan	7,8	19,9	6,9	2,9
Slovakya	9,5	19,0	8,4	2,3
İspanya	11,3	24,6	9,8	2,5
Türkiye	9,4	18,1	7,6	2,4

Kaynak: EUROSTAT, Unemployment Statistics Database <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>

da atılması gereken ilk ve en önemli adımı *ulusal istihdam stratejisi* oluşturmaktır. Ülkelerin, oluşturacakları istihdam stratejisinin, genç işsizliği üzerinde doğrudan doğruya etkili olan ulusal politikaları içerecek şekilde inşa edilmesi gerekmektedir. Söz konusu ulusal politikalar, dünyada iki genel çerçevede yürütülmektedir. Bunlar, *eğitim politikaları* ve *aktif işgücü piyasası politikalarıdır* (O'Higgins, 2004: 28). Eğitim ve aktif işgücü piyasası politikaları (AİPP) gençlerin işgücü piyasalarına daha fazla katılımlarını sağlamayı ve gençlerin işgücü piyasasına katılımları ile ilgili ortaya çıkabilecek problemlere karşı engelleyici önlemler almayı amaçlamaktadır. Bu iki uygulama birbirinden bağımsız değildir. Çünkü pratikte, her ikisi de eğitim sisteminin başarısızlıklarını telafi etmek amacıyla kullanılmaktadır (Godf-

rey, 2003: 9). Hemen belirtmek gerekir ki genç işsizliğinin en temel sebebi, yeteri kadar istihdam yaratılamamasıdır. Gençler için yeteri kadar yeni iş yaratılamadığı takdirde uygulanacak politikalar, sadece işsizliğin gençler üzerindeki yükünü bir ölçüde hafifletecektir. Başka bir deyişle genç işsizliğinin çözümü konusunda asıl amaç daha fazla istihdam yaratmak olmadığında, tek başına ulusal politikaların etkinliği son derece sınırlı kalacaktır. Bu nedenle ulusal politikaların, temel amacı işgücündeki artışı emmeye yetecek kadar yeni iş yaratmak olan istihdam stratejisinin önemli bir parçası olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

Ulusal politikalardan ilki olan eğitim politikalarının önemi daha fazladır. Çünkü yeni işler yaratılamamasını saymazsak, genç işsizliğinin en önemli nedeni olan gençlerin nitelikleriyle piyasanın talep ettiği nitelikler arasındaki uyumsuzluğun ortadan kaldırılmasında eğitim anahtar rolü oynamaktadır. Bu açıdan ülkelerin öncelikle, söz konusu uyumsuzluğa neden olan eğitim sistemindeki engelleri belirleyerek, bunları ortadan kaldırmaya yönelik eğitim reformlarını gerçekleştirmeleri gerekmektedir.

Eğitim reformu konusunda başarılı olarak kabul edilen Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde, genç işsizliğiyle mücadelede öncelikle, gençlerin nitelikleri ile işgücü piyasasının talep ettiği nitelikler arasındaki uyumsuzluğa neden olan temel engeller saptanmıştır. Söz konusu engeller şunlardır: Eğitime bütçeden ayrılan paylar düşüktür; eğitim sistemi merkezidir, kararlar büyük oranda merkezden alınmaktadır; eğitim sistemi-

nin merkezi olması ile bağlantılı olarak okulların özerklikleri bulunmamaktadır; mesleki eğitim sistemi katıdır, yani işgücü piyasasının ihtiyaçları konusundaki değerlendirme mekanizmaları dikate alınmadan uzun dönemli planlar yapılmakta ve müfredat günün gerekleri doğrultusunda güncellenmemektedir; sosyal tarafların katılımının sağlandığı etkin bir mekanizma mevcut değildir, sosyal tarafların katılımını içeren ilişkiler henüz kurumsallaşamamıştır (O'Higgins, 2004: 29). Sayılan engellerin Türkiye'nin eğitim sistemindeki engellerle büyük oranda örtüştüğü belirtilmelidir.

Ulusal politikalarından ikincisi olan AİPP temel olarak, işgücü piyasalarındaki ve eğitim sistemindeki bozuklukları iyileştir-

rici rol oynamaktadır. AİPP, işsizliğin gelir kaybı gibi kötü sonuçlarını ortadan kaldırmaktan ziyade, doğrudan kişilerin istihdam edilebilirliğini arttırarak kısa sürede iş bulmalarını sağlamayı amaçlamaktadır. AİPP, gençler açısından özellikle iş deneyimini telafi edici bir nitelik taşımaktadır. İş tecrübeleri olmayan gençleri yetiştirmek ek bir maliyet getirdiğinden işverenler gençleri işe almakta isteksiz davranmaktadırlar (Selamoğlu/Lordoğlu, 2006: 212). Bu noktada AİPP'nın, iş deneyimini ikame ederek işverenlerin ayrımcı tutumlarının önüne geçtiği belirtilmiştir (Biçerli, 2007: 489).

AİPP, kapsam ve uygulama biçimi bakımından ülkeden ülkeye farklılık göstermekle birlikte, genel olarak; doğrudan kamu işleri yaratma programları, ücret sübvansiyonları, işgücü piyasasına yönelik eğitimler, girişimciliğin desteklenmesi, rehberlik ve danışmanlık hizmetleri, işe yerleştirme hizmetleri ve sosyal tarafların katılımının sağlanması politikalarını içermektedir. Sayılan politikaların tamamının genç işsizliğinin çözümünde başarılı ya da aynı derecede etkili olduğu söylenemez. Bu politikalardan öncelikle önemli olduğu düşünülenler; işgücü piyasasına yönelik eğitimler,

rehberlik ve danışmanlık hizmetleri, sosyal tarafların eşit koşullarda katılımının sağlanması ve etkin işleyen işe yerleştirme hizmetleridir.

DOSYA •

İlk olarak, işgücü piyasasına yönelik eğitim programları, gençlere yönelik programların en etkilisi olarak kabul edilmektedir. Çünkü programlar, işgücü piyasası ile eğitim sistemi arasında doğrudan bağlantı kurulmasını sağlamakta ve okuldaki istihdam becerilerinin eksikliğini telafi etmektedir. Gerçekten bu programları istikrarlı biçimde uyguladığı belirtilen (Baldi, 2008: 19-20) Almanya, genç işsizliğinin çözümü konusunda Avrupa'daki en başarılı ülkedir. Genç işsizliğinin yetişkin işsizliğine oranı AB-27'de 2,6 ve genç işsizliği oranları görece düşük olan Hollanda ve Danimarka'da sırasıyla 2,3 ve 3 iken, Almanya'da aynı oranın 1,4 (Bkz. Tablo 3) olması, söz konusu programların başarısını ortaya koymaktadır. İkinci olarak, son dönemde tüm dünyada rehberlik ve danışmanlık hizmetleri ön plana çıkmıştır. Gençlerin, işgücü piyasasına girdikten sonraki rehberlik hizmetlerinden ziyade, piyasaya girmeden önce mesleki açıdan bilgilendirilmeye ve yönlendirilmeye ihtiyacı vardır. Bu ise ancak, henüz gençlerin eğitimi devam ederken eğitim sisteminin bir parçası olarak rehberlik ve danışmanlık hizmetleri verecek birimlerin kurulması, yaygınlaştırılması ve işlevsel hale getirilmesi ile mümkündür. Böylece, gençlerin mezun olduktan sonra karşılaşacakları sorunların, önleyici tedbirlerle giderilebilmesi mümkün olmaktadır. Üçüncü olarak, sosyal tarafların eşit koşullarda katılımının sağlanması, birçok uygulama arasında köprü görevi üstlendiğinden, gençlere yönelik programların bütünlüğünün ve etkinliğinin sağlanması açısından büyük önem taşımaktadır. Son olarak, işe yerleştirme hizmetlerinin etkinliğinin artırılması gereklidir. Özellikle bu hizmetler, rehberlik ve danışmanlık hizmetleri birlikte yürütüldüğü takdirde son derece başarılı sonuçlar vermektedir. Sayılan bu politikaların, birbirleriyle iç içe geçmiş oldukları göz önüne alındığında, birbirlerinden bağımsız veya tek başlarına uygulanmalarının etkinlik derecelerini önemli ölçüde sınırlayacağı belirtilmelidir.

Bahsedilen politikaların dışında, doğrudan kamu işleri yaratma programları ve ücret sübvansiyonlarının, maliyetlerine oranla etkinlik dereceleri düşük uygulamalar olduğu bilinmek-

tedir (O'Higgins, 2004: 31). Bu durum göz önüne alındığında, söz konusu politikaların ikincil derecede önem taşıdıkları ve ülkelerin zenginliği ile doğru orantılı olarak destekleyici uygulamalar

olarak görülebileceği söylenebilir. Son olarak, girişimciliğin desteklenmesinin, genç işsizliğinin çözümüne ilişkin devlet tarafından üstlenilmesi zorunlu olan yükümlülükleri gençlerin üzerine yük-

mak anlamına geldiği ve genç işsizliği sorununa çözüm olarak görülmediği belirtilmelidir.

Sonuç

Genç işsizliği, gençlerin ve ülkelerin geleceği açısından çözülmesi zorunlu olan bir sorundur. Çünkü söz konusu sorun, hem gençlerin tüm hayatını etkileyen bozukluklara, hem de ülkelerin geleceği açısından telafisi mümkün olmayan beşeri sermaye kaybına neden olmaktadır. Bunların yanında genç işsizliği, sosyal sonuçları itibariyle çok boyutlu bir nitelik taşımaktadır. Son on yılda ciddi boyutlara ulaşan böylesine önemli bir sorunun, sadece ekonomik büyüme ile çözülemeyeceği açıktır. Çünkü belirtildiği gibi dünya istihdamsız büyüme ile karşı karşıdır. Bu nedenle ülkelerin, genç işsizliğiyle aktif olarak mücadele etmeleri gerekmektedir. Aktif mücadele, genç işsizliği sorununun çözümündeki başarı derecesi göz önüne alınarak belirlenecek ulusal politikaların uygulamaya koyulması veya var olan ulusal politikaların etkinliği artırılması ile mümkündür. Bu mücadelenin başlatılması ve sürekliliğinin sağlanması için atılması gereken ilk adım ise, temel amacı gençlere daha fazla iş yaratılması olan ve bahsedilen ulusal politikaları içeren bir istihdam stratejisi oluşturulmasıdır.

Kaynakça

Baldi, Gregory (2008); "The Politics of Youth Unemployment Policies in Britain, France, and Germany", Paper Prepared for Presentation at the International Studies Association Annual Meeting, San Francisco, http://www.allacademic.com/meta/p_mla_apa_research_citation/2/5/1/2/4/pages251241/p251241-1.php (Erişim Tarihi: 10.07.2008).

Biçerli, M. Kemal (2007); Çalışma Ekonomisi, genişletilmiş 4. baskı, Beta Yayınları, İstanbul.

Ceylan-Ataman, Berrin (2000); İşgücü Piyasası ve İstihdam Politikalarının Temel Prensipleri, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara.

EUROSTAT, Unemployment Statistics Database, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/employment_unemployment_ifs/data/database (Erişim Tarihi: 10.02.2009).

EUROSTAT (2008), People by Age Classes - Share of -Total Population, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/population/data/main_tables, (Erişim Tarihi: 10.03.2009).

Godfrey, Martin (2003); "Youth Employment Policy in Developing and Transition Countries - Prevention as well as Cure", World Bank Social Protection Discussion Paper, http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSPContentServer/WDSP/IB/2004/02/23/000090341_20040223133440/Rendered/PDF/278750SP0discussion00320.pdf (Erişim Tarihi: 07.04.2008).

ILO (2006); Global Employment Trends For Youth 2006, <http://www.ilo.org/public/english/employment/strat/download/gety06en.pdf> (Erişim Tarihi: 07.04.2008).

ILO (2008a); Global Employment Trends 2008, <http://www.ilo.org/public/english/employment/strat/download/get08.pdf> (Erişim Tarihi: 07.04.2008).

ILO (2008b); Global Employment Trends For Youth 2008, <http://www.ilo.org/public/english/employment/strat/download/gety08.pdf> (Erişim Tarihi: 25.04.2009).

ILO (2009); Global Employment Trends 2009, http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/documents/publication/wcms_101461.pdf (Erişim Tarihi: 25.04.2009).

Morris, Elizabeth (2006); "Globalization and Its Effects on Youth Employment Trends in Asia", Paper Presented to the Regional Expert Group Meeting on Development challenges for Young People, Bangkok, http://www.un.org/esa/socdev/unyin/workshops/regm_asia_ilo_elizabeth_morris_paper.pdf (Erişim Tarihi: 07.04.2008).

O'Higgins, Niall (2004); "Recent Trends in Youth Labour Markets and Youth Employment Policy in Europe and Central Asia", Università degli Studi di Salerno Centro di Economia del Lavoro e di Politica Economica Discussion Paper 85, Ottobre, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=758884 (Erişim Tarihi: 07.04.2008).

Selamoğlu Ahmet/Kuvvet Lordoğlu (2006); Katılım Sürecinde Avrupa Birliği ve Türkiye'de İşgücü ve İstihdamın Görünümü, Belediye-İş Yayınları, Ankara.

TÜİK, İşgücü İstatistikleri, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?tb_id=25&ust_id=8 (Erişim Tarihi: 20.05.2009).

TÜİK (2008), Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?tb_id=39&ust_id=11 (Erişim Tarihi: 03.03.2009).

UNDP (2008); Turkey Human Development Report Youth in Turkey, http://www.undp.org.tr/publicationsDocuments/NHDR_En.pdf (Erişim Tarihi: 10.07.2008).

SEKTÖR'den

Elektrikte Yanlış Strateji ■

Elektrik ve Doğal Gaz Tüketimi ■

Elektrikte Yanlış Strateji

TES-İŞ Enerji Araştırmaları Birimi

Cumhuriyetin yüzüncü yılını ifade eden 2023 yılına kadar, yani önümüzdeki 14 yıllık süre zarfında Türkiye elektrik enerjisi sektöründe nasıl bir gelişme yaşanacağına dair yeni bir belge hazırlandı.

“Elektrik Enerjisi Piyasası ve Arz Güvenliği Strateji Belgesi” adını taşıyan ve elektrik enerjisi kullanımında hangi kaynakların kullanılacağına dair belirli hedefler taşıyan bu metin, uzun vadeli olarak elektrik enerjisi politikalarının ne olacağının belirtilmesi açısından dikkatle incelenip değerlendirilmesi ve daha da önemlisi müdahil olunması gereken bir metin niteliği taşımaktadır.

Yeni strateji belgesini tartışmadan önce, enerji sektöründe âdet haline ge-

tirildiği üzere, tüm yurttaşları ilgilendiren konuların, onların bilgisi ve katkısı olmadan, gözlerden ırak halledilmesi gibi kabul edilemez bir anlayışın sorgulanması gerekmektedir.

Yine bir Yüksek Planlama Kurulu (YPK) kararı haline getirilen 2004 tarihli “Elektrik Enerjisi Sektörü Reformu ve Özelleştirme Strateji Belgesi”nde olduğu gibi, YPK Karar Eki şeklinde hazırlanan ve önümüzdeki günlerde kamuoyuna açıklanması beklenen son strateji belgesinin de Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Enerji İşleri Genel Müdürlüğü tarafından hazırlandıktan sonra ilgili kurumlarla sınırlı tutularak “görüşe açılması” ve bu metnin bilhassa basına yansımaması konusunda “ti-

tizlik” gösterilmesi, demokratik karar ve katılım süreçleri açısından kabul edilebilir bir husus değildir.

Bu yolu alışkanlık haline getirenlere bazı temel hususların hatırlatılması gerekmektedir:

Strateji kelime anlamı ile şudur:

1. “Önceden belirlenen bir amaca ulaşmak için tutulan yol.

2. Bir ulusun veya uluslar topluluğunun, barış ve savaşta benimsenen politikalara en fazla desteği vermek amacıyla politik, ekonomik, psikolojik ve askerî güçleri bir arada kullanma bilimi ve sanatı”dır.¹

¹ <http://tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=veritbn&ke->

Kelime anlamında olduğu gibi, bir ulusun önümüzdeki 14 yıl boyunca elektrik enerjisi sektörüne yönelik “yol haritası” niteliği taşıyan bir belgeye en fazla katılımın sağlanması ve desteğin verilebilmesi, o metnin âdeta “devlet sırrı” haline getirilip kamuoyunun görüş ve denetiminden uzak tutulması ile değildir.

Bu meşruiyetin sağlanabilmesi, hazırlanan metnin nihai hale getirilmesinden uygulanmasına kadar her aşamasının (sadece özel sektör elektrik şirketlerinin bilgisi ve katkısına sunulması ile değil) içinde başta o sektörde faaliyet gösteren ve gelecekleri etkilenen işçiler ve emekçilerin temsilcileri ile tüketici dernekleri, meslek örgütleri olmak üzere tüm kamuoyuna azami ölçüde benimsetilmesi ve katkı alınması sayesinde mümkündür.

Bir başka ifadeyle, strateji çıkışı itibariyle askeri bir anlam taşısa da elektrik enerjisi sektörü strateji belgesinin “askeri bir gizlilik” taşıması gerekmemektedir.

Elbette bu “gizlilik” anlayışı işin esasını değiştirmemektedir.

Gözlerden uzakta, nihai hale getirilip Başbakan ve ilgili bakanların imzası alınmış olan ve yazımızın tamamlandığı Haziran ayının başına kadar henüz kamuoyuna açıklanmayan bu metin kamuoyu ile paylaşıldığı zamandan itibaren noktası virgüline kadar tartışılması gereken niteliğini korumaktadır.

Bu yazıda son strateji belgesinin ayrıntılı bir eleştirisi yapılacaktır.

İlk Belge Ne Oldu?

Hatırlanacağı gibi, elektrik enerjisi sektörünün yeniden yapılandırılması ve özelleştirme konusunda kısa ve orta vadeli yol haritası olan “Elektrik Enerjisi Sektörü Reformu ve Özelleştirme Strateji Belgesi” 17 Mart 2004 tarihinde açıklanmıştı.

Son 5 yıllık sürede ilk strateji belgesi

kapsamda bazı yasal düzenlemeler tamamlanırken şunlar yapıldı:

- Uzun dönemli talep tahmin çalışması yapıldı.
- Geçiş dönemi dengeleme ve uzlaşma uygulaması başlatıldı ve geçiş dönemi sözleşmeleri tamamlandı.
- Fiyat eşitleme mekanizması uygulanmaya başladı.
- Devlet Su İşleri (DSİ) santralleri Elektrik Üretim A.Ş.'ye (EÜAŞ) devredildi ve özelleştirmeye hazırlık çalışmaları kapsamında EÜAŞ portföy grupları oluşturuldu.
- Dağıtım bölgeleri yeniden düzenlenerek şirketleştirildi ve TEDAŞ özelleştirme kapsam ve programına alındı.
- Geçiş dönemi için bu bölgelere ait tarifeler belirlendi ve dağıtım özelleştirme yöntemi belirlenerek ihale işlemleri başlatıldı.

Bu hazırlıkların temel sonucu ise elektrik dağıtım bölgelerinin özelleştirilmesi oldu. Tamamen özelleştirme odaklı hazırlanan ilk belgede, kısa süre içerisinde elektrik dağıtım bölgelerinin tamamının özelleştirilmesi planlanırken iş uygulamaya geldiğinde bu elbisenin bu bedene uymadığı, özelleştirme için yapılması gereken birçok çalışmanın sektörün mevcut yapısına zarar verebileceği korkusu ile 2008 yılına hazırlık çalışmaları yapıldı. Peki tüm bu hazırlık çalışmalarının ardından en temel belirsizliklere açıklık getirildi mi? Hayır. Örneğin fiyatlandırma, örneğin yatırımların nasıl yapılacağı ve kim tarafından nasıl denetleneceği, örneğin elektrik abonelerine verilen hizmetin niteliğinin nasıl olacağı ve ne tür iyileştirmelerin yapılacağı... kısaca özelleştirmelerden elde edileceği söylenen faydalara dair tüm hususlar tamamen belirsizliğini korurken ihale süreçleri başlatıldı.

2008 yılı Temmuz ayından itibaren Özelleştirme İdaresi Başkanlığı tarafından Başkent, Sakarya, Aras ve Meram

elektrik dağıtım bölgelerinin özelleştirme ihaleleri sonuçlandırıldı. İhaleleri kazanan şirketlere bu bölgelerden ikisinin devir işlemleri tamamlandı.

Geçtiğimiz Ağustos ayında da Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından Aydın, Denizli ve Muğla şehirlerini kapsayan AYDEM elektrik dağıtım bölgesinin özel bir şirkete devri yapıldı. Aynı kapsamda Kayseri ile Kahramanmaraş ve Adıyaman (AKEDAŞ) elektrik dağıtım bölgelerinin devir işlemleri de devam ediyor.

Yılsonuna kadar özel sektöre devredilecek dağıtım bölgesi sayısı yediye, bu bölgelerin kapsadığı şehir sayısının 30'a ulaşması öngörülmüyor.

Ayrıca, önümüzdeki Ekim ayında tamamlanmak üzere toplam 15 şehrimizi içeren Çoruh, Osmangazi ve Yeşilirmak elektrik dağıtım şirketlerinin özelleştirilmesine yönelik ihale süreci başlatılmış durumda.

Böylece bin bir belirsizliğe rağmen, bu yıl tamamlandığında elektrik dağıtım hizmeti özel şirketlere devredilecek şehir sayısının 45'e ulaşması amaçlanıyor.

Sonuç itibariyle bu belge, özelleştirme işlemlerine ivme kazandırıp memleketin önemli dağıtım bölgeleri ardı ardına özel şirketlere satılmasına vesile olmuştur.

Bu süre zarfında, ülkemizin elektrik enerjisi stratejisinin özelleştirme gibi tek bir konuya odaklanılmadan daha da önemlisi kamuoyunun görüşleri alınıp enine boyuna tartışıldıktan sonra tamamlanması gözardı edilmiştir. En önemlisi de arz güvenliği ile ilgili ve üretim kaynaklarının hangi oranda ve nasıl sisteme dâhil edileceği gibi temel bir meselesinin olması gerektiği yönündeki beklenti ve eleştiriler dikkate alınmamıştır.

Dikkate alınmamış da ne olmuştur?

SEKTÖR'den •

Bu 5 yılda ülke elektrik arz güvenliğinde hep bıçak sırtında yıllar geçirmiştir.

Sisteme her yıl 2-3 bin megavat kurulu güç ilave edeceği ve bu kapsamda 3-4 milyar dolar yatırım yapacağı söylenen özel sektör, devletten alım garantisi alınmış santralleri sayesinde sadece kamunun sırtından para kazanırken “bü-

yük yatırımların büyük risklerini” taşımak istemediğinden yerinde saymıştır. Sisteme ilave edilen kurulu güç, çoğunluğu kamu işletmelerin tarafından devreye alınmış olan yıllık 600-900 megavatlar düzeyinde kalmıştır.

Yaşanan gelişmeler, eğer bir elektrik stratejisinden bahsedilecekse bunun esasen arz güvenliği eksenli olması gerektiği yönündeki eleştirilerimizi haklı

çıkarmıştır.

İlk bakışta yeni strateji belgesinde bu yanıştan dönülerek arz güvenliğine vurgu yapıldığı görülmektedir.

Metinde, bu strateji belgesinin neden hazırlandığı sorusuna şu şekilde cevap verilmektedir²:

² Yazıdaki italikle yazılmış bölümler Strateji Belgesinden alıntılardır.

“...geçiş döneminin ihtiyaçları ile bugüne kadar sağlanan gelişmeler ve düzenlemeler dikkate alınarak, önümüzdeki dönemde elektrik enerjisi sektöründe hedeflenen piyasa yapısını oluşturmak üzere izlenecek yolu ve özelleştirme konusundaki programı açıklamak, arz güvenliğini sağlamak üzere atılacak adımları ve orta ve uzun dönemde elektrik arzında kullanılacak kaynaklara ilişkin

hedefleri belirleyerek kamuoyuna duyurmak üzere Elektrik Enerjisi Piyasası ve Arz Güvenliği Strateji Belgesi hazırlanmıştır.”

Son strateji belgesi şu şekilde başlanmaktadır:

“4628 sayılı Kanunun 3 Mart 2001 tarihinde yürürlüğe girmesinden bugüne kadar ülkemiz elektrik enerjisi sektörün-

de rekabete dayalı ve işleyen bir piyasanın oluşturulmasına yönelik önemli adımlar atılmış, sektörde faaliyet gösteren kamu kuruluşları yeniden yapılandırılmış, sektörde serbestleşmeyi temin edecek piyasa kuralları uygulanmaya başlamıştır.”

Belgenin ilk cümlesi bile yeni stratejisinin de ilk strateji belgesinde olduğu

SEKTÖR'den •

gibi ölü doğduğunun ve aynı yanı sıra ısrar edildiğinin somut bir göstergesidir.

İster ilkinde olduğu gibi özelleştirme, ister yenisinde olduğu gibi arz güvenliği başlığı taşıyan, bir stratejinin ilk cümlesinin piyasa kurallarına dair olması enerji politikalarındaki yanlış bakış açısının devam ettiğinin en somut göstergesidir.

Raporda arz güvenliğinin hatırlanmış olması ilk bakışta son derece memnuniyet verici bir gelişme olarak değerlendirilebilir.

Keza Enerji Araştırmaları Birimimizin tüm çalışmalarında elektrikte arz güvenliğini tesis etmeye yönelik öncelik dikkate alınmadan belirlenen her politikanın ve uygulamanın eksik olacağı vurgulanmıştır.

O halde elektrik enerjisi sektörünün geleceğinde arz güvenliğine vurgu yapılması da sevindirici kabul edilebilir. Ancak çözüm yollarınız yanlış ise amacınızı doğru belirmemiş olmanızın da bir kıymet-i harbiyesi yoktur ve strateji belgesinde yapılan tam da budur.

Bu tespitimizi tartışmaya strateji belgesinde neler söylendiğini aktararak başlayalım:

“Elektrik enerjisi sektöründe serbestleşmeyi esas alan yeniden yapılanmanın temel amacı arz güvenliği bakımından gerekli yatırımların yapılmasını sağlayacak yatırım ortamının oluşturulması, rekabet ortamının sağlayacağı sektördeki verimlilik artışı yoluyla elde edilecek kazanımların tüketiciye yansıtılmasıdır. Bu amaca ulaşmak üzere uygulanan politika ve stratejiler, ülkemiz koşullarının yanı sıra enerji sektöründe dünyada yaşanan gelişmeler ile yakından ilgilidir. Nitekim enerji sektöründe gerek maliyet ve fiyat artışları gerekse artan elektrik enerjisi talebi çerçevesinde, birçok ülkede arz güvenliğinin sağlanması konusunda yeni tedbirler alınmakta, mevcut piyasa yapıları ve kuralları yaşanan deneyimler ve karşılaşılan sorunlar çerçevesinde ye-

nilenmekte, piyasa mekanizmaları arz güvenliğini sağlayacak tedbirler ile güçlendirilmektedir.”

Strateji belgesinin “ amaç ve esasları” ise şöyle aktarılıyor:

“Ekonomik ve sosyal hayatımızdaki yeri tartışılmaz olan elektrik enerjisinin tüm tüketicilere yeterli, sürekli, kaliteli, düşük maliyetli ve çevre konusundaki duyarlılıkları dikkate alan bir şekilde sunulması temel amaçtır.

Ne güzel, böylesi bir amaç ve esasın altına kim imza atmaz?

Ancak devam edelim ve bu belgede bu amaç ve esasların nasıl tesis edileceğini görelim:

“Bu amaç doğrultusunda rekabetçi bir serbest piyasa oluşumu çalışmalarına devam edilecek, elektrik enerjisi talebini karşılamak üzere devreye girecek yeni üretim yatırımlarının piyasa yapısı içerisinde, enerji politikasının kaynak öncelikleri ile uyumlu olarak ve sürdürülebilir koşullarda gerçekleştirilmesine yönelik uygulamalara etkinlik kazandırılacak, elektrik iletim ve dağıtım hizmetlerinin tüketici memnuniyetini karşılayacak kalitede ve yeterlilikte verilmesi sağlanacak, rekabetçi piyasa oluşumu araçları arasında yer alan üretim ve dağıtım özelleştirmeleri tamamlanacak ve rekabete dayalı, serbest piyasa kuralları çerçevesinde işleyen bir elektrik enerjisi piyasası oluşturulacaktır.”

Bu “kutsal” amaca son 5 yıldır neden ulaşamadınız da tekrar tekrar amaç ediniz hale geldiniz diye sormak gerekir.

İşte esası doğru, vardığı yer yanlış olan bir paragraf daha:

Elektrik enerjisi sektörünün yapılanması ve piyasanın işleyişinde;

O Piyasa yapısı ve piyasa faaliyetlerinin, arz güvenliğini temin edecek şekilde oluşturulması ve sürdürülmesi;

O Sürdürülebilir bir elektrik enerjisi piyasasının oluşturulması hedefi doğrultusunda, iklim değişikliği ve çevresel et-

kilerin sektörün her alanındaki faaliyetlerde göz önünde bulundurulması;

O Elektrik enerjisi üretimi, iletimi, dağıtımı ve kullanımında kayıpların asgariye indirilmesi, verimliliğin artırılması, enerji politikasının kaynak öncelikleri temel alınarak oluşturulacak rekabet ortamı yoluyla elektrik enerjisi maliyetlerinin azaltılması ve bu sayede oluşacak kazanımlarla elektrik hizmetinin tüketicilere daha makul maliyetlerle sunulması;

O Enerji arzında dışa bağımlılığı azaltmak üzere, yeni teknolojilerin özendirilmesi, kaynak çeşitliliğinin sağlanması ve yerli ve yenilenebilir kaynakların azami ölçüde kullanılması;

O Sektörde yapılacak yatırımlarda yerli katkı payının artırılması ilkelerine uyum esas olacaktır.

Madde madde belirlenmiş bu esasların büyük bir kısmına katılmamak mümkün değildir. Yatırımlarda yerli katkı payının artırılması, iklim değişikliği ve çevresel etkilerin nazarı dikkate alınması, kayıpların azaltılması... bunlar elektrik sektörü açısından “olmazsa olmaz” hedeflerdir ve sektörün “genel doğruları”dır.

Peki ama bu esaslar piyasa yapısı ile nasıl, hangi mekanizmalar aracılığıyla uyumlu hale getirilecektir? Cevap bu stratejide yoktur.

Belgenin olumlu kabul edilebilecek bir tarafı kısa, orta ve uzun dönemli arz güvenliğinin 5784 sayılı Kanunla 4628 sayılı Kanuna eklenen “Arz Güvenliği” başlıklı maddesi kapsamında sürekli olarak izlenecek, değerlendirilecek ve gerekli görülen tedbirler alınacak olmasının vurgulanmasıdır.

Bu değerlendirmede temel yaklaşım; “arz-talep dengesinin yeterli yedekle sağlanması, kaynak çeşitliliği, dışa bağımlılık, çevresel etkiler ve piyasalarda oluşan fiyatlar açısından sektörün belirlenen hedeflere uygun olarak gelişmesi ve hedeflerden sapma halinde ise, piyasanın yönlendirilmesini sağlayacak tedbirlerin alınması” olarak ta-

nımlanmaktadır.

Karaborsa Sürüyor

Belgenin “Piyasa Yapısı Uygulamaları” başlığında ve “mevcut yapının geliştirilmesi” hedefi altında şunlar söylenmektedir.

“Dengeleme ve uzlaştırma mekanizması ile bütünlünen, alıcılar ve satıcılar arasındaki ikili anlaşmalara dayalı piyasa yapısının kurulmasına kararlılıkla devam edilecektir.”

Böyle bir yapı bugüne kadar kurulmuş değildir ki, bu yapının kurulmasına kararlılıkla devam edilsin.

Ortada ne ikili anlaşmalar, ne de piyasa vardır. Piyasa kendi müşterileri ile anlaşmalarını feshedip devlete Dengeleme ve Uzlaştırma Yönetmeliği (DUY) karaborsasında oluşan pahalı fiyattan elektrik satan şirketlerle doludur.

Fiyatlandırma

Gelelim belgenin milyonlarca tüketiciyi etkileyen çok önemli hususları içeren fiyatlandırma bölümüne:

“Enerji fiyatlandırması maliyet esaslı olacak ve 1 Temmuz 2008 tarihi itibarıyla yürürlüğe giren Maliyet Bazlı Fiyatlandırma Mekanizmasının uygulanmasına devam edilecektir.”

Maliyet bazlı fiyatlandırma denilen otomatik zam mekanizmasının “performansı”nı kısaca bir hatırlayalım.

Tüketicimiz, akaryakıtta 2005 yılı başından bugüne, elektrik ve doğal gazda ise 1 Temmuz 2008 tarihinden itibaren reva görülen bu maliyet bazlı, piyasa esaslı, serbest fiyat dönemlerinden büyük mağduriyete uğramıştır.

Örneğin Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK) 28 Mayıs 2009 tarihinde şu kararı almıştır:

“Petrol piyasasında faaliyet gösteren dağıtıcı lisansı sahiplerinin fiyat uygulamalarında en yakın erişilebilir dünya serbest piyasa oluşumu dikkate alınma-

dığı anlaşıldığından, lisans sahiplerinin fiyat uygulamalarını söz konusu aykırılıkları giderecek şekilde 5015 sayılı Petrol Piyasası Kanununun 10 uncu maddesinin ‘Rafinerici ve dağıtıcı lisansı

halkı soyanlara karşı ne tür yaptırım uygulayacağı da belirsizdir.

Tıpkı akaryakıtta olduğu gibi, elekt-

Tablo 1: Elektrik Fiyatları, Asgari Ücret ve Elektrik Fiyat Endeksi

Tarih	Asgari Ücret (Net, TL)*	Elektrik Fiyatı (TL/kWh)**	200 kWh'lık Tüketim (TL)***	Tüketim/ Asgari Ücret (%)	Endeks (01.01.200=100)
01.01.2000	80.55	0.04730	9.46	11.7	100
01.01.2001	102.37	0.06522	14.16	13.8	118
01.01.2002	163.56	0.14710	32.77	20.0	170
01.01.2003	226.00	0.16070	36.15	16.0	136
01.01.2004	303.08	0.15830	31.66	10.4	89
01.01.2005	350.15	0.15830	31.66	9.0	77
01.01.2006	180.46	0.15830	31.66	8.3	71
01.01.2007	403.02	0.15630	31.26	7.8	66
01.01.2008	481.55	0.18640	37.28	7.7	66
01.07.2008	503.26	0.22600	45.20	9.0	76
01.10.2008	503.26	0.24684	49.37	9.8	84
01.01.2009	527.13	0.25236	50.47	9.6	82
01.04.2009	527.13	0.24533	49.07	9.3	79

*16 yaşını dolduranlar için geçerli olan asgari ücret.

** Elektrik fiyatlarına % 1 enerji fonu, %2 TRT payı, %5 Belediye Tüketim Vergisi ve % 18 KDV dahildir.

***01.01.2001-01.01.2003 tarihleri arasında 150 kWh ve üzeri elektrik tüketimine %50 zamlı tarife uygulanmıştır

kapsamında yapılan piyasa faaliyetlerine ilişkin fiyatlar, en yakın erişilebilir dünya serbest piyasa oluşumu dikkate alınarak, lisans sahipleri tarafından hazırlanan tavan fiyatlar olarak Kuruma bildirilir.’ hükmüne uygun hale getirmeleri için 20/06/2009 tarihine kadar süre verilmesine karar verilmiştir.”³

Bu karar, 2005 yılından beri dağıtıcıların ve rafineri şirketlerinin insafına bırakılan tüketicilerin aradan geçen 4.5 yıl boyunca aslında kanuna aykırı olarak yüksek fiyattan akaryakıt tükettiğini itiraf etmektedir. Bu konuda neredeyse 5 yıl boyunca uykuya yatan EPDK’nın bundan sonra ne yapacağı ve bundan önce

rik ve doğal gaz fiyatları açısından da serbest piyasa mantığı ucuzluk değil, pahalılık getirmiştir.

Bugün geline aşamada asgari ücretin dörtte biri elektrik ve doğal gaza gitmektedir.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ilk kez bir endeks oluşturarak, elektrik ve doğalgazın dar gelirlinin maaşını dörtte birinin ısınma ve aydınlanmaya gittiğini ortaya koymuştur. Böylece Bakanlık enerjinin dar gelirli üzerinde nasıl ağır bir yük oluşturduğunu da kendi kendine tescil etmiştir. (Bakınız Tablo 1-2)

2000 yılı baz alınarak oluşturulan endekse göre, net 527 TL asgari ücret

³<http://www.epdk.org.tr/mevzuat/kurul/petrol/2111/2111.html>

SEKTÖR'den •

ret alan bir kişi Mayıs 2009'da maaşının yüzde 9.3'ünü elektrik faturası, yüzde 17.3'ünü de doğalgaz faturası olarak ödemiştir. Yani aldığı paranın neredeyse dörtte biri olan 140 TL'yi bu iki faturaya ayırmıştır. Geriye elinde su, telefon faturaları, kira, gıda ve ulaşım için ise sadece 387 TL kalmıştır.

Bu endekste aylık doğalgaz tüketimi 125 metre-küp, elektrik tüketimi ise 200 kilovat saat olarak en alt düzeydeki rakamlar baz alınarak hesaba katılmış ve geçmişe dönük yükler de yer almıştır. Buna göre 2000 yılından bugüne asgari ücretli en ağır faturayı 2002 yılının kış

aylarında ödemiştir. Bu dönemde net 163 TL alan bir asgari ücretle maaşının yüzde 20'sini elektrik parası, yüzde 32'sini de doğalgaz parası olarak ödüyordu. Yani aldığı maaşın yüzde 52'sini iki faturaya yatırmak zorundaydı. 2008 yılında elektrik ve doğal gazı arka arkaya zam yapıldı. 2008 sonuna gelindiğinde asgari ücretlinin 527 lirasının yüzde 37'si bu iki faturayı gitti.

Dünya petrol fiyatlarının düşmesi ile birlikte, Hükümet, elektrik ve doğal gaz fiyatlarında indirimle gidince son olarak bu rakam yüzde 25'lere kadar geriledi. Ancak bu rakam bile dar gelirli için önemli bir miktar demek. Nitekim

Bakanlığın bu konudaki ilk çalışmasında, "Enerji harcamaları hane halkı harcamaları içinde önemli bir paya sahip. Elektrik, doğal gaz, kömür ve akar-yakıt ihtiyaçları vazgeçilebilir nitelikte olmadığı gibi, kısa dönemde farklı bir ürünle bu ihtiyaçların karşılanması da oldukça güçtür. Bu nedenle "enerji fiyatlarındaki değişiklikler hane halkı bütçesini önemli ölçüde etkilemekte" ifadesine yer verildi.

Hal böyle iken "maliyet bazlı fiyatlandırma"yı devam ettirmenin özel şirketlere faydası anlaşılabilir ama, 20 milyonun üzerinde elektrik abonesine ne faydası olduğu ve olacağı izaha muhtaçtır.

Tablo 2: Doğal Gaz Fiyatları, Asgari Ücret ve Elektrik Fiyat Endeksi

Tarih	Asgari Ücret (Net, TL)*	Doğal Gaz Fiyatı (TL/m ³)**	125 m ³ lük Tüketim (TL)	Tüketim/ Asgari Ücret (%)	Endeks (01.01.200=100)
01.01.2000	80.55	0.11	13.75	17.1	100
01.01.2001	102.37	0.15	18.75	18.3	107
01.01.2002	163.56	0.42	52.58	32.2	188
01.01.2003	226.00	0.39	48.36	21.4	125
01.01.2004	303.08	0.31	39.18	12.9	76
01.01.2005	350.15	0.41	51.19	14.6	86
01.01.2006	380.46	0.49	61.25	16.1	94
01.01.2007	403.02	0.62	76.94	19.1	112
01.01.2008	481.55	0.67	83.14	17.3	101
01.07.2008	503.26	0.72	89.87	17.9	105
01.08.2008	503.26	0.84	105.05	20.9	122
01.09.2008	503.26	0.84	104.70	20.8	122
01.10.2008	503.26	0.88	109.46	21.8	127
01.11.2008	503.26	1.07	134.09	26.6	156
01.12.2008	503.26	1.09	136.32	27.1	159
01.01.2009	527.13	1.09	136.25	25.8	151
01.02.2009	527.13	0.92	115.48	21.9	128
01.04.2009	527.13	0.93	116.25	22.1	129
01.05.2009	527.13	0.73	91.25	17.3	101

*16 yaşını dolduranlar için geçerli olan asgari ücret.

** Doğal gaz fiyatlarına %18 KDV dahildir.

Özelleştirme

Strateji belgesinin özelleştirme başlığı altında şunlar söyleniyor:

“Rekabetçi bir sektör yapısının oluşması, üretim ve dağıtım sektörlerinde verimliliğin artırılması ve bu yolla maliyetlerin düşürülmesi, böylece oluşacak kazanımların nihai tüketiciye yansıtılması temel hedef olup, özelleştirmelerde gelir odaklı bir yaklaşım sergilenmeyecektir.”

İlk belgede de yer alan bu ifadenin açıklaması şudur: Bilhassa ekonomik krizi gerekçe göstererek kamunun onlarca yılda sağladığı birikim haraç mezarca satılacak, buna da “gelir odaklı özelleştirme beklemiyoruz, performansla bakıyoruz” şeklinde temelsiz bir gerek-

çe bulunacaktır.

Zaten 2008 yılında yapılan dağıtım özelleştirmelerinde gelir beklentisi olmadığı çok açıkça görülmüştür. Bu ihaleler konusunda TES-İŞ'in yürüttüğü dava sürecinde yargı da oluşan sakıncayı görerek Aras elektrik dağıtım bölgesi özelinde yürütmeyi durdurma kararı vermiştir.

Süreci hatırlatmak gerekirse, 25 Eylül 2008 tarihinde Özelleştirme İdaresi Başkanlığı tarafından gerçekleştirilen Erzurum, Ağrı, Ardahan, Bayburt, Erzincan, Iğdır ve Kars gibi geniş bir bölgeyi kapsayan Aras elektrik dağıtım bölgesinin ihalesinde, katılım iki firma ile sınırlı kalıp herhangi bir açık ar-

tırma yapılmadan Kiler A.Ş'nin lehine 128.5 milyon dolara sonuçlandırılmıştır.

TES-İŞ, gerek ihale öncesinde yaptığı açıklamalarda gerekse dava dilekçesinde esas olarak, Aras bölgesi dâhil olmak üzere elektrik dağıtım bölgelerinin özelleştirmelerine, kamu yararı olmadığı için karşı çıkmıştır.

Bu karşı çıkışta, kanuna aykırılıklar ile birlikte, özelleştirmelerin tüketiciler, yatırımlar ve sektör aleyhine olacak olumsuz etkilerinin yanı sıra, “rekabetin sağlanacağı” adı altında kamu varlıklarının mevcut değerleriyle kıyaslanmayacak bedellerden satılmak istendiği de ısrarla vurgulanmaktadır.

TES-İŞ'in TEDAŞ'ın Aras Elektrik Dağıtım A.Ş'deki yüzde 100 oranındaki hissesinin blok satışı yöntemi ile özelleştirilmesi amacıyla yapılan ihalesinin ve ihale komisyonu kararının iptali ve yürütmesinin durdurulması amacıyla açtığı davada Danıştay 13. Daire yürütmeyi durdurma kararı vermiştir.

Taraflara iletilen yürütmeyi durdurma gerekçesi şudur:

“İhalede, Aras Elektrik Dağıtım A.Ş'deki yüzde 100 oranındaki hissenin üzerine ihale edilen teklif sahibi dışındaki şirketin, ihalesi yapılan şirketin hisse değerinin çok altında teklif vermesi, elemesiz turda ve açık arttırmada bu teklifini değiştirmemesi karşısında Kanunda öngörülen pazarlık usulü koşulları gerçekleşmemiş ve yeterli rekabet sağlanmamıştır. Dolayısıyla anılan ihalede ve bu ihaleyi sonuçlandırılan ihale komisyonu kararında kamu yararına ve kanuna uyarlık görülmemiştir.”

Hal böyle iken Danıştay'ın bu ihalede “rekabet olmadığı ve işlemin kamu yararına ve kanuna aykırı olduğunu” tespit etmiş olması, ülkemiz açısından memnuniyet verici bir gelişmedir.

Yargı kararı son derece açıkken, ihale aşaması sürmekte olan ve önümüzdeki dönemde benzer sonuçlar doğu-

SEKTÖR'den •

rabilecek “adrese teslim” yeni dağıtım özelleştirmeleri yapmanın ne kamu yararı ile ne de hukuk ile bir bağı olacaktır.

Eğer yine özel sektörün yatırım yaparak kayıp ve kaçakları düşüreceği yönündeki efsaneye sarılmak isteniyorsa ucuza satışın itirafından sonra gelen cümle de bunun böyle olmayacağı açıkça ifade edilmektedir;

“Zaruri işletme ve bakım faaliyetleri ile zaruri yatırımlar, özelleştirme sürecinden bağımsız olarak aksatılmaksızın sürdürülecektir.”

Öncelikle nedir zorunlu olan, zorunlu olmayan yatırım? Buna kim, neye göre karar verecektir?

Elektrik dağıtımı gibi önemli bir hizmetin sürekliliği açısından bakıldığında her yatırım zorunludur ve kamu bütçesinden yaptırılması mümkündür. O zaman özel sektör yatırım da yapmayacaksa bu tesisleri özelleştirmenin ne anlamı vardır?

Bir başka ifadeyle, strateji belgesinde “zaruri işletme ve bakım faaliyetleri ile zaruri yatırımların özelleştirme sürecinden bağımsız olarak aksatılmaksızın sürdürüleceğini” yani kamunun yatırım yapmaya devam edeceği açıkça belirtilmekte yani tokmağın özel sektörün elinde davulun kamunun sırtında olacağı açıkça ilan edilmektedir.

Üstelik bu sürecin daha da hızlandırılmak istendiği belgede açıkça belirtilmektedir:

“17.3.2004 tarih ve 2004/3 sayılı Yüksek Planlama Kurulu Kararı ile çıkartılan “Elektrik Enerjisi Sektörü Reformu ve Özelleştirme Strateji Belgesi” ile belirlenen hedeflerdeki yapısal değişiklikler tamamlanmış olup, dağıtım özelleştirmesi için tespit edilmiş esaslar çerçevesinde özelleştirme işlemlerinin 2009 yılı sonuna kadar büyük ölçüde tamamlanması hedeflenmektedir.

3096 Sayılı Kanuna göre imzalanmış

olan ve 4628 sayılı Kanunda “mevcut sözleşmeler” kapsamına giren sözleşmelere ilişkin dağıtım bölgeleri, 4628 sayılı Kanun çerçevesinde sözleşme tadili yapılması halinde sözleşme taraflarına devredilecektir. Bu bölgelerde, TEDAŞ bünyesinde kurulmuş olan ve TEDAŞ ile İşletme Hakkı Devir Sözleşmesi imzalamış olan 4046 sayılı Kanun kapsamındaki şirketler, söz konusu bölgeleri devir tarihine kadar işletmeye devam edecekler, mevcut yapılarını tasfiye edinceye kadar koruyacaklardır.

Elektrik piyasasında faaliyet gösteren kamu şirketlerinin özel üretim ve dağıtım şirketlerindeki hisseleri özelleştirilecektir.”

Bu belgeyi öncekinden daha farklı kılan bir diğer husus ise üretim tesisleri özelleştirmelerinin de daha ayrıntılı olarak ele alınmasıdır:

“Üretim tesislerinin özelleştirmesinde amaçlar; elektrik üretim kapasitesinin geliştirilmesi, mevcut üretim tesislerinin emre amadeliklerinin artırılması ve kapasite kullanım faktörlerinin yükseltilmesi ve sektördeki rekabetin artırılması için özel sektör kaynaklarının harekete geçirilmesidir. Özelleştirme yöntemi belirlenirken mevcut santrallerin ihtiyaç duyduğu rehabilitasyonların yapılması ve yakıt kaynaklarının yeterli olduğu tesislerde ilave yatırımlarla santral kurulu güçlerinin artırılması hususları göz önünde bulundurulacaktır.

Özelleştirilecek üretim tesislerinin belirlenmesinde ve portföyler halinde gruplandırılmasında piyasada hakim güç oluşturulmaması ve rekabetin sağlanması temel kriterler olarak alınacaktır.

Mevcut üretim portföy grupları tek-rar değerlendirilerek kesinleştirilecektir.

Rehabilitasyon ihtiyacı olan ve rezervleri yeni ünite(ler) ilave edilmesine yeterli olan linyit santralleri ilave ünite yapılması şartıyla herhangi bir portföye dâhil edilmeden ayrıca özelleştirilebilecektir.

Üretim tesislerinin özelleştirilmesi ko-

nusunda uygulanacak yöntem (varlık satışı, İşletme Hakkı Devri, hisse satışı, satılacak hisse oranı vb.) ile portföy gruplarının statüsü ETKB görüşleri alınarak Özelleştirme İdaresi Başkanlığı (ÖİB) tarafından 30 Haziran 2009 tarihine kadar belirlenecektir.

ÖİB tarafından ihtiyaç duyulacak bilgi ve belgeler, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarınca en kısa sürede sağlanacak ve ÖİB tarafından gerçekleştirilmesi istenen işlemler ilgili kamu kurum ve kuruluşu tarafından en kısa sürede gerçekleştirilecektir.

Üretim tesislerinin özelleştirilmesi işlemlerine 2009 yılı içerisinde başlanması hedeflenmektedir.”

Stratejide memnuniyet verici olan bir durum, sürmekte Devlet Su İşleri baraj yatırımlarının tamamlanacağını vurgulanmasıdır.

“DSİ hidroelektrik santral yatırımlarının (Akköprü, Alpaslan, Atası, Boğazköy, Çine, Deriner, Ermenek, Ilısu, Kığı, Kılavuzlu, Kirazlıköprü, Manyas, Süreyyabey, Topçam) belirlenen tarihlerde tamamlanmaları için ihtiyaç duyulan ödenekler verilecek, bu projeler için tahsis edilen ödeneklerin söz konusu projelerin tamamlanması için harcanması konusunda gerekli tedbirler

DSİ tarafından alınacak ve bu ödenekler kesinlikle başka projelere aktarılmayacaktır. DSİ Genel Müdürlüğü’nün söz konusu projeler için tahsis edilen ödenekleri ne oranda harcadığı da yıl sonu gerçekleştirmeler kapsamında izlenecek ve kontrol edilecektir. DSİ, söz konusu yatırımları öngörülen sürede tamamlayacak tedbirleri alacak ve böylece yatırımın başlangıcında öngörülen maliyetlerinin proje süresince artmasını önleyecektir. Ayrıca EÜAŞ uhdesinde bulunan bazı santrallerin rehabilitasyon programlarının zamanında tamamlanması için gerekli ödenek ayrılacaktır.”

Ancak unutulmaması gerekir ki, elektrik üretim tesislerinin özelleştirilmesi konusunda bu kadar kararlılık sergileyen bir iradenin bu hidroelektrik

santral yatırımlarını da tamamladıktan sonra özelleştirmesi muhtemeldir.

Belgede iletim altyapısının yeterliliği, elektrik arz güvenliğinin sağlanması ve iyi işleyen bir elektrik yapısının oluşması için en önemli faktörlerden biri olarak tanımlanması yerinde bir tespittir. Bu bağlamda, yapılmakta ve yapılacak olan yeni üretim yatırımlarının şebekeye bağlanabilmesi için, TEİAŞ tarafından yapılacak iletim planlaması doğrultusunda, gerekli bütçe ödeneklerinin öncelikli olarak sağlanması da sistem operatörünün daha güçlü kılınması için doğru bir yaklaşımdır.

Sistem kayıplarını azaltmak ve sistem güvenilirliğini artırmak amacıyla iletim tarifelendirilmesi, doğal kaynaklara dayalı üretim tesisleri hariç olmak üzere bölgesel arz-talep dengeleri dikkate alınarak yapılması yerindedir. Böylece üretimin, tüketimin yoğun olduğu bölgelerde artmasını temin etmek üzere, iletim tarifeleri üretim ihtiyacı olan bölgelerde kurulacak santraller için özendirici olacaktır.

Kaynakların Dağılımı

Belgenin belki de en büyük önem taşıyan ve üzerinde en fazla durulması gereken bölümü elektrik üretimine yönelik belirlenen kaynak kullanım hedefleridir.

Temel hedef ve belirlenen oranları aktaralım:

Elektrik enerjisi üretiminde yerli kaynakların payının artırılması öncelikli hedeftir. Bu doğrultuda, yerli kaynakların kullanılmasını teşvik etmek üzere piyasa-yı yönlendirici tedbirler alınacaktır.

Yerli Linyit ve Taşkömürü

Bilinen linyit kaynakları ve taşkömürü kaynakları 2023 yılına kadar elektrik enerjisi üretimi amacıyla değerlendirilmiş olacaktır. Bu amaçla elektrik üretimine uygun yerli linyit ve taşkömürü sahalarının, elektrik üretimi amaçlı projelerle değerlendirilmesi uygulaması sürdürülecektir.

Nükleer Enerji

Elektrik üretiminde nükleer santrallerin kullanılması konusunda başlatılan çalışmalara devam edilecektir. Bu santrallerin elektrik enerjisi üretimi içerisindeki payının 2020 yılına kadar en az yüzde 5 seviyesine ulaşması ve uzun dönemde daha da artırılması hedeflenmektedir.

Yenilenebilir Enerji

Temel hedef yenilenebilir kaynakla-

rın elektrik enerjisi üretimi içerisindeki payının 2020 yılında en az yüzde 25 düzeyinde olmasının sağlanmasıdır. Teknolojideki, piyasadaki ve kaynak potansiyelindeki gelişmeler dikkate alınarak bu hedefte değişiklik yapılabilir.

Bu bağlamda, yapılacak uzun dönemli çalışmalarda aşağıdaki hedefler dikkate alınacak ve bu konuda alınacak tedbirler ve uygulanacak mekanizmalar Bakanlık tarafından 2009 yılı sonuna

kadar belirlenerek yayımlanacaktır.

Hidroelektrik

2023 yılına kadar teknik ve ekonomik olarak değerlendirilebilecek hidroelektrik potansiyelimizin tamamının elektrik enerjisi üretiminde kullanılması sağlanacaktır.

Rüzgâr

Rüzgâr enerjisi kurulu gücünün 2020 yılına kadar 20.000 MEGAVAT'a çıkarılması hedeflenmektedir.

Jeotermal

Elektrik enerjisi üretimi için uygun olduğu bu aşamada belirlenmiş olan 600 MEGAVAT'lık jeotermal potansiyelimizin tümünün 2020 yılına kadar işletmeye girmesi sağlanacaktır.

Güneş

Hedef, güneş enerjisinin elektrik üretimi için de kullanılması uygulamasını yaygınlaştırmak, ülke potansiyelinin azami ölçüde değerlendirilmesini sağlamaktır. Güneş enerjisinin elektrik üretiminde kullanılması konusunda teknolojik gelişmeler yakından takip edilerek uygulanacaktır.

Üretim planlamaları, teknolojik gelişmelere ve mevzuat düzenlemelerine bağlı olarak diğer yenilenebilir enerji kullanım potansiyelindeki gelişmeler dikkate alınarak hazırlanacak, bu kaynakların kullanımının artması halinde, başta ithal kaynaklar olmak üzere fosil yakıtların payı azaltılacaktır.

Doğal Gaz

Yerli ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı için alınacak tedbirler sonucunda, elektrik üretiminde doğal gazın payının 2020 yılına kadar yüzde 30'un altına düşürülmesi hedeflenecektir.

İthal Kömür

Elektrik enerjisi ihtiyacının karşılan-

SEKTÖR'den •

masında yerli ve yenilenebilir kaynaklar öncelikli olup, bu kaynakların kullanımı konusundaki gelişmeler ve arz güvenliği dikkate alınarak kaliteli ithal kömüre dayalı santrallerden de yararlanılacaktır.

Bu şekilde yerli ve yenilenebilir enerji kaynaklarına ağırlık verecek, hidrolik, yerli kömür ve rüzgâr gibi enerji kaynaklarımızın elektrik üretimindeki kullanım oranlarını iddialı bir şekilde artırarak doğal gazın payını azaltacak bir yaklaşım doğrudur ve yapılması gereken de

budur.

Ancak ne yazık ki strateji belgesinde ifade bulan diğer birçok hususta olduğu gibi bu konuda da, yapılanlar yapılmaması hedeflenenlerle taban tabana zıttır. Çünkü elektrik üretiminde yerli kaynaklara ağırlık verileceği söylenirken

Tablo 3: Özel Sektör Doğal Gaz Kömür Santral Başvuruları

LİSANSLAMA AŞAMASI	KÖMÜR				DOĞAL GAZ				TOPLAM			
	Adet	Kurulu Güç		Üretim	Adet	Kurulu Güç		Üretim	Adet	Kurulu Güç		Üretim
		MWm	MWte			MWm	MWe			MWm	MWe	
Lisans Verildi	22	11.171	10.983	77.063	17	6.004	5.866	46.087	39	17.175	16.849	123.150
Uygun Bulma	6	4.286	4.255	34.288	2	1.174	1.152	9.450	8	5.460	5.407	43.738
İnceleme - Değerlendirme	15	8.075	7.800	58.885	22	5.448	5.308	40.888	37	13.523	13.108	99.773
TOPLAM	43	23.532	23.038	170.237	41	12.626	12.326	96.425	84	36.158	35.364	266.661

pratikte yaşanan gerçek, devreye alınmakta olan büyük ölçekli santralların ithal kaynaklarla çalışan doğal gaz ve ithal kömür santralları olmasıdır.

Bu yıl ve gelecek yıl ülkemiz elektrik enerjisi kurulu gücüne en büyük katkıyı sağlayacak olan iki santral, Antalya ve Çanakkale'de ünite ünite devreye alınmakta olan ve kurulu gücü 2 bin megavata yaklaşan doğal gaz santrallarıdır. İki bin megavatlık kurulu güç, tek başına ülkemizin yaklaşık 40 bin megavatlık kurulu gücünün yüzde 5'idir.

Bundan daha da önemlisi özel sektörün yapmak istediği lisanslandırılmış ve başvuru aşamasında olan santralların da ağırlıklı ithal enerji kaynaklarına dayalı santrallar olmasıdır.

Enerji Piyasası Düzenleme Kuru-

mu'na 2009 yılı Mayıs ayı itibarıyla başvuru lisans alan özel sektör doğal gaz ve kömür projelerinin listesi Tablo 3'de yer almaktadır.

Bugüne kadar lisans verilen doğal gaz santrallarının adedi 17, kurulu gücü 6 bin megavat elektrik üretimi ise 46 milyar kilovat saatin üzerindedir.

Uygun bulma ve inceleme değerlendirme aşamasındaki projeler ilave edildiğinde kurulu güç 12 bin megavata elektrik üretimi ise 96 milyar kilovat saata ulaşmaktadır.

Bir başka ifade ile yapılmakta ve yapılacak olan doğal gaz santrallarından üretilmesi planlanan elektrik üretimi ülkemizin mevcut elektrik üretiminin yarısına yakındır.

Zaten ülkemiz elektriğinin yarısı doğal gazdan üretilirken, üstelik bir yarısı kadar daha doğal gazla üretim yapan santrallar ilave edecekken strateji belgesinde yer alan elektrik üretiminde doğal gazın payının 2020 yılına kadar yüzde 30'ların altına düşürülmesini beklemek hiç gerçekçi değildir.

Tabloda görülen kömür santrallarının büyük çoğunluğu da ithal kömür santrallarıdır. İthal kömür ve doğal gaz santralları bir arada düşünüldüğünde lisanslandırılan projelerin adedi 84'e ulaşırken kurulu gücü 35 bin megavat elektrik üretimi ise 266 milyar kilovat saati aşmaktadır. Bu tüketim ülkemizin mevcut elektrik tüketiminden dahi yüzde 30'dan fazladır.

Tüm bunların ışığında önümüzdeki yıllarda mevcut yapıdaki ithalata bağımlılığın azalması mümkün görülmektedir.

Sonuç

Yazımızın sonunda bundan beş yıl önce ilk strateji belgesine yönelik yaptığımız değerlendirmeyi dikkatinize sunmak isteriz:

"...20 yılı aşkın süre zarfında özelleştirme için Kanun, Bakanlar Kurulu,

Yüksek Planlama Kurulu Kararı enflasyonu yaşanırken "yeni", "stratejik" bir YPK Kararı çıkarmanın farkı ne olacaktır?

Elektrik Piyasası Kanunu çıktığından bu yana geçen 2 yılı aşkın sürede, ilgili kamu kurumları yöneticileri, elektrik dağıtım ve üretim tesislerinin "piyasa yapısına uyumlulaştırılması" konusunda teknik, kanuni, idari kısıtları sıralayagelmışken, bu işler belgenin sonunda belirtilen kısa sürelerde nasıl sonuçlandırılacaktır? Mesela, onlarca yılın ardından bu zamana kadar hala net olarak bilinmeyen kayıp ve kaçaklar birkaç ayda nasıl belirlenecek, üstelik birkaç yıllık kayıp-kaçak azaltma programları nasıl oluşturulacaktır? "Hızla" oluşturuldu diyelim, ne kadar sağlıklı olacaktır?

Bu ülkede özelleştirmenin en yumuşak karnı, tesislerin o zamana kadar yapılan yatırımları, varlıkları ve değerlerinin çok altında özelleştirilmiş olması iken milyarlarca dolar değeri olan dağıtım tesislerinin "sadece gelir hedefli olmadan" özelleştirilmesi kamuoyuna nasıl anlatılacaktır?

Bakalım bu işler için kaç dava açılacak, yargı ne yapacaktır?

Bakalım tesisler kaçta satılacaktır? Elektrik fiyatları ne olacaktır?"

Bu tespitler aradan geçen 5 yılın sonunda doğrulanmıştır ve geçerliliğini korumaktadır. 40'ın üzerinde şehrin elektrik dağıtımının özel şirketlere verilmiş olmasını başarı olarak görenler çok değil 2010 yılından itibaren yatırım gerçekleştirmeleri, müşteri hizmetleri, fiyatlar ve benzeri konularda yaşanan sorunları da izah etmek zorunda kalacaklardır. O zaman kazanan ne ülkemiz, ne sektörümüz, ne de tüketicilerimiz olacaktır.

Yapılması gereken ülkemizin gelecek 14-15 yılını düzenleyecek olan bir elektrik enerjisi strateji belgesinin özelleştirmeci ve kamu menfaatine aykırı hükümlerden arındırılmak suretiyle yeniden yazılmasıdır.

Elektrik ve Doğal Gaz Tüketimi

çen yılın aynı döneminde bu rakam 13,8 milyar metreküp olarak gerçekleşmişti.

Elektrik tüketimindeki düşüş eğilimi, nisan ayında da devam ederken, mayıs sonu itibarıyla tüketimin artması bekleniyor. TEİAŞ yetkililerinin verdiği bilgiye göre, bu yılın nisan ayında elektrik tüketimi bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 5.2 oranında azalarak, 14 milyar 830 milyon kilovat saat düzeyine geriledi.

Ülkemizde etkisi devam eden ekonomik kriz elektrik ve doğal gaz tüketimini olumsuz etkilemeye devam ediyor.

BOTAŞ verilerine göre zamların

olumsuz etkisi indirimlere rağmen sürüyor. En fazla doğalgaz satışının yapıldığı ocak-şubat-mart dönemi satışları geçen yılın aynı döneminin gerisinde kaldı. 2009'un ilk dört ayında toplam 12,3 milyar metreküp gaz satılırken ge-

Geçen nisanda elektrik tüketimi 15 milyar 644 milyon kilovat saat seviyesinde gerçekleşmişti. Bu yılın ocak ayında ise 16 milyar 799 milyon, şubat ayında 14 milyar 945 milyon, mart ayında 15 milyar 929 milyon kilovat saat elekt-

Tablo 4: 2009 İlk Dört Ay Doğal Gaz Tüketimi (milyon metreküp)

Aylar	2008	2009
Ocak	4.069	3.464
Şubat	3.818	3.229
Mart	3.225	3.320
Nisan	2.742	2.361
Toplam	13.854	12.374

Kaynak: BOTAŞ

Tablo 5: 2009 Yılı Türkiye Elektrik Enerjisi Üretimi ve Tüketimi

	Üretim (GWh)	İthalat (GWh)	İhracat (GWh)	Tüketim (GWh)
Ocak	16.836	65	105	16.796
Şubat	15.003	56	96	14.963
Mart	15.973	60	104	15.930
Nisan	14.872	60	101	14.831
Mayıs	15.320	51	105	15.266
TOPLAM	78.004	292	511	77.786

rik tüketimi yapıldı.

Öte yandan geçen ay 14 milyar 871 milyon kilovat saat elektrik üretimi gerçekleşmişti.

Küresel krizin baskın etkisinin yanı sıra, havaların yağışlı gitmesiyle soğutmaya ihtiyaç duyulmazken, tarımsal sulamalarda da azalma yaşanıyor ve bunun elektrik tüketimine etkisi oluyor.

Havaların ısınmasıyla özellikle Gü-

birlikte, henüz hissedilir bir toparlanma olduğundan bahsetmek mümkün değildir.

Mayıs ayının puant talebi 25.176 megavat olarak 28 Mayıs Perşembe günü; en düşük yük talebi ise 21.314 megavat olarak 10 Mayıs Pazar günü kaydedilmiştir. Puant talep, bir önceki aya göre binde 7 oranında artmış, 2008 yılının ayına göre yüzde 5,4 oranında azalmıştır.

Mayıs ayında Türkiye toplam elekt-

rik enerjisi üretiminin yüzde 42,1'i kamu santrallerinde, yüzde 57,9'u ise özel sektör santrallerinde yapılmıştır. Elektrik üretiminde YİD, İHD ve Yİ santrallerinin payı yüzde 36,5'tir.

Mayıs ayında elektrik enerjisi üretiminin yüzde 43,8'i doğal gazdan; yüzde 27,3'ü kömürden; yüzde 24,7'si hidrolikten; yüzde 3,3'ü petrol türevlerinden elde edilmiştir. Buna göre üretimin yüzde 54,2'si ithal kaynaklardan sağlanmıştır.

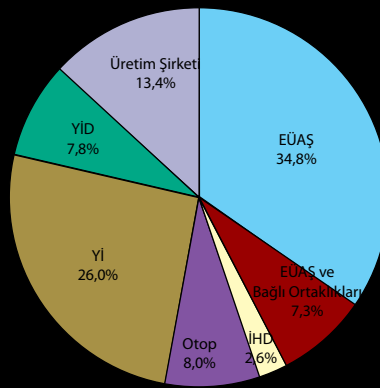
neydoğu ve Doğu'da tarımsal sulamanın artacağı ve güney sahillerinde de turizmin canlanmasıyla tüketimin yükseleceğini ve bu nedenle Haziran ayından itibaren elektrik tüketiminde belli bir artışın yaşanacağı öngörülüyor.

2009 yılının Mayıs ayında Türkiye toplam elektrik enerjisi üretimi ve brüt talebi 15,3 milyar kilovat saat olarak gerçekleşti. Buna göre elektrik enerjisi talebi için aşağıdakiler söylenebilir:

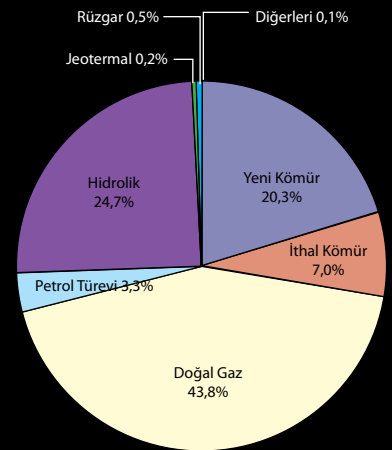
- Bir önceki aya göre yüzde 2,9 oranında artış,
- 2008 yılı Mayıs ayına göre yüzde 6,1 oranında azalış,
- 12 aylık değerlere göre yüzde 1,9 oranında azalış.

Elektrik enerjisi talebindeki düşme Mayıs ile birlikte hız kesmiştir. Bununla

ÜRETİCİLERİN PAYI

KAYNAKLARIN PAYI

Çalışma Hayatı Takvimi

Hazırlayan: Çiğdem ŞAHİN

01 Nisan 2009

- Yılda bir kez toplanan Sosyal Güvenlik Yüksek Danışma Kurulu toplantısına Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Faruk Çelik'in katılmaması tepki topladı. Toplantıya katılan sendika ve meslek örgütü temsilcileri, toplantıyı "yasak savma" olarak nitelendirdiler.

- Yerel seçimin sonuçlarını değerlendiren Türk-İş Yönetim Kurulu, seçmenin AKP'ye "Böyle gitmez" mu-

halefeteyse "Sizi iktidar yapacak kadar güvenmiyoruz" mesajının verdiğini savundu.

- Grevde 47 günü geride bırakan Sabah-Atv çalışanlarına destek ziyaretleri devam ediyor.

- Türkiye bu yıl yüzde 2 küçülecek. Bu yıl küresel ekonomide yüzde 1.7 daralma görüleceğini belirten Dünya Bankası'na göre Türkiye'de küçülme oranı yüzde 2'yi bulacak.

- Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD), OECD üyesi ülkelerde ekonominin bu yıl beklenenden daha hızlı daralacağını duyurdu. OECD bölgesinde işsizlik oranının bu yıl yüzde 8.4 ve gelecek yıl 9.9 olmasının beklendiği belirtildi.

02 Nisan 2009

- Sendikalar, G20 Zirvesi öncesi, ülke liderlerine iletecekleri talep ve önerilere son şeklini verirken, Türk-İş Başkanı Mustafa KUMLU, kriz sonrası ne iş dünyasının kaldığı yerden devam edebileceğini ne de sosyal politikalara karşı olan IMF ve Dünya Bankası ile, yola devam edilebileceğini ileri sürdü.

- Özelleştirme İdaresi Başkanlığı, Çoruh ve Osmangazi elektrik dağıtım bölgeleri için önümüzdeki hafta ihale ilanına çıkmayı planlıyor.

- Sosyal Güvenlik Kurumu, emekli olanların maaşlarının kısa sürede bağlanması için eksiklerini 1 yıl önceden tamamlamaları gerektiğini bildirdi.

03 Nisan 2009

- ILO ile Türkiye çocuk işçiliğine karşı mutabakat imzaladı. ILO Türkiye Temsilcisi Gülay Aslantepe, çocuk işçiliğinin önlenmesi, kadın istihdamı konusunda işbirliği yapılacağını aktardı. Türk-İş Genel Başkanı Mustafa Kumlu da mutabakat zaptının imzalanmasını mutlulukla karşıladıklarını belirtti.

04 Nisan 2009

- Türk-İş, Sendikalar Yasası'na ilişkin yeni bir taslak hazırlayarak Çalışma Bakanlığı, Meclis Başkanlığı ve işveren konfederasyonlarına gönderdi. Bu taslakta başlıca şunlar olacak; işkolu barajı yüzde 10'dan 3'e indirilecek. Sendika üyeliğinin kazanılmasında ve üyelikten çekilmede noter şartı kaldırılacak. Banka ve noterlik hizmetlerinde, termik santralleri besleyen linyit üretimi ve pet-

rokimya işlerinde, kamu kuruluşlarınca yürütülen şehir içi ulaştırma hizmetlerinde grev ve lokavt yasağı kaldırılacak. Grev çadırları yeniden gelecek.

05 Nisan 2009

- ABD Başkanı Obama'nın Türkiye'ye yapacağı ziyaret öncesi enerjide iki ülke arasında mutabakat anlaşması imzalandı. Bakan Güler, "Yenilenebilir enerji, enerji verimliliği ve aynı zamanda yeni teknolojilerin uygulamasına yönelik olarak Türkiye ile ABD ilişkilerinde yeni bir sayfa açıyoruz" dedi.

06 Nisan 2009

- Sigorta kayıtlarına göre krizde 430 bin 414 kişi işini kaybetti.

- İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası'nın raporu krizin bilançosunu gözler önüne seriyor. Buna göre 2008'in ikinci yarısından Ocak 2009'a kadar olan altı aylık sürede 385 bin kişi işsiz kaldı.

- Fabrikalar birbiri ardına kapanıp işsizler ordusuna her gün yenileri katılırken, İşsizlik Sigortası Fonu'nda biriken 40 milyar TL'lik kaynağın sadece 2-3 milyar liralık kısmı işsizlikle mücadele için kullanılması milyonlarca işsiz tepkisini çekiyor.

08 Nisan 2009

- Memur-Sen'in araştırmasına göre, geçen ay 4 kişilik bir aile için açlık sınırı 841 TL, yoksulluk sınırı ise 2 bin 327 TL olarak hesaplandı.

- Türk-İş Başkanlar Kurulu, 8 Nisan 2009 tarihinde ekonomik kriz, kamu toplu iş sözleşmeleri (TİS) ve 1 Mayıs gündemiyle Konfederasyon Genel Merkezinde toplandı. Toplantının açış konuşmasını yapan Türk-İş Genel Başkanı Mustafa Kumlu, AKP hükümetinin ekonomik krizi yönetemediğini ifade etti.

09 Nisan 2009

- Türk-İş'le hükümete yakın işçi sendikası Hak-İş arasındaki polemik Türk-İş Başkanlar Kurulu'nun da gündemindeydi. 08 Nisan 2009 da gerçekleşen toplantıda konuya değinen TÜRK-İŞ Başkanı Mustafa Kumlu, "Türk-İş'e bağ-

lı sendikalar, AKP destekli girişimlerle ciddi bir saldırı altındadır" dedi.

- İşsiz üyelerinin sayısı 37 bine ulaşan Türk-İş'ten "İşsizlik kaygısı Türkiye'yi mutsuz insanlar ülkesi haline getirdi" denildi.

- Türk Telekom'da toplu sözleşme imzalandı.

- Tekstil işçileri grevde. Yüzde 4 zam ve taşeron işçilerin toplu sözleşme kapsamına alınması uyuşmazlık yarattı.

- Türkiye İşçi Emeklileri Derneğinin "Türkiye Emekli Profili Araştırması"na katılan emeklilerin yüzde 95,6'sı mutlu olmadığını belirtti. Araştırmaya göre, emeklilerin yüzde 72.2 si günlük gazete, yüzde 88.8 i kitap alamıyor. Emeklilerin yüzde 81'i sinemaya, 86.4'ü tiyatroya gitmiyor.

10 Nisan 2009

- 1 Mayıs'ın bayram ve tatil olması ile ilgili yasa tasarısı Bakanlar Kurulu'nda imzaya açılırken tasarı bu yıla yetiştirilecek. Gözler Taksim yasağının kalkmasında.

13 Nisan 2009

- Tes-İş tarafından düzenlenen 2009 Bahar Eğitimleri başladı. Seminerlere şube yöneticileri, denetim ve disiplin kurulu üyeleri, baştemsilci ve temsilciler katılıyor. Gündem, çalışma hayatının tüm sorunları.

14 Nisan 2009

- Çalışma Bakanı Çelik, Sendikalar Kanunu ile Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanunu'nda yapılacak değişiklikler için sendikalardan destek bulamadı. Hükümet, hazırladığı yeni yasa tasarısıyla işçilerin tepkisini çekti.

- İŞKUR'a yapılan işsizlik başvuruları mart ayında, geçen yılın aynı ayına göre yüzde 55,58 oranında arttı. İş Kurumu'nun yayınladığı Aylık İstatistik Bülteni'ne göre 131 bin 911 kişi işsizlik nedeniyle başvuruda bulundu.

15 Nisan 2009

- Sendikaların açıkladığı rakamlar bir yana, Çalışma ve Sosyal Güvenlik

Bakanlığı'nın kayıtlarına göre, yılın ilk 3 ayında toplam 40 bin 747 işçi toplu işten çıkarıldı. İstanbul'da 14 bin 100, İzmir'de 6 bin 764, Edirne'de 3 bin 590 işçinin işine toplu olarak son verildi.

16 Nisan 2009

- Türk-İş, iş bulma ümidi kalmayanlar ile mevsimlik çalışanların işsizlere eklenmesiyle işsizlik oranının yüzde 26.9'a yükseldiğini belirtti.

- Türk-İş, Türkiye'de işsizliğin ulaştığı boyutun ekonomik ve sosyal açıdan "vahim" bir noktaya geldiğini belirterek, Türkiye'nin en acil sorununun işsizlik olduğunu kaydetti.

17 Nisan 2009

- İşsizlik fonu nemasının dörtte birinin, üç yıl boyunca bütçeye aktarılmasını öngören Katılım Öncesi Ekonomik Programına Türk-İş ve DİSK tepki gösterdi. İşsizlik sigortası fonu nemalirlerinden bütçeye pay ayrılmasının daha önce de gündeme geldiğini belirten Türk-İş Başkanı Mustafa Kumlu, işsizlik fonunun amacının dışında kullanılmasına karşı olduklarını bildirdi.

- Yeni istihdam paketi yolda. Çalışma Bakanlığı işsizliğin önlenmesi için yeni bir paket hazırladı. Tedbir paketi Bakanlar Kurulunda görüşülecek. Pakette, öncelikle istihdamı artırıcı önlemler yer alacak.

19 Nisan 2009

- Türk Kızılayı Genel Başkanı Tekin Küçüali, Gazze'deki 4 su kuyusunda 2'sinin tamamen kullanılmaz halde olduğunu belirterek "Başbakanlık Müsteşarlığı ile birlikte bir proje hayata geçireceğiz. Çevre ülkelerden izinlerin çıkarılması yönünde hassasiyet göstermelerini istiyoruz" dedi. Yapılan basın toplantısında Türk-İş Genel Başkanı Mustafa Kumlu, Gazze'ye yardım için 250 bin TL'lik çek bağışında bulundu. Kumlu, üyelerin 5'er, 10'ar lira maaşlarından keserek katkıda bulunduklarını vurgulayarak, "üyelerimiz arasında Kızılay'ın hesabına bireysel olarak para yatıranlar da oldu. Herkese duyarlı davranışları için teşekkür-

ÇALIŞMA TAKVİMİ

kür ediyorum" diye konuştu.

- ILO, yapacağı 98.toplantı öncesi Türkiye'de çalışma hayatının iyileştirmelerine yönelik düzenlemelerin gerçekleşmesini bekliyor.

- İş-Kur işsizleri hem eğitecek hem de 330 lira ödeyecek. Yüzde 15.5 lik oranla işsizliğin tarihi rekor kırması üzerine hükümet harekete geçti. Kriz süresince işsiz kalan gençlere meslek eğitimi ve 330 TL verilecek. İlk aşamada 100 bin kişi planlanıyor.

20 Nisan 2009

- Türkiye'de iş kazalarının yaklaşık yüzde 40'ı bir-üç kişinin çalıştığı işletmelerde oluyor. KESK, küçük işletmeler iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili çalışmalarda öncelikli grup olarak ele alınması gerektiğini vurgulandı.

- TÜSİAD, kayıt dışı ile samimi mücadelenin, objektif vergi denetimi ve gelir idaresinin siyasi iradedden bağımsızlığı ölçüsünde sağlanabileceğini belirten bir açıklama yaptı.

21 Nisan 2009

- Türk-İş Genel Başkanı Mustafa Kumlu, Taksim Meydanı'nın 1 Mayıs kutlamalarına açılması için İstanbul Valiliğine başvurduklarını açıkladı. Kumlu "Kanlı 1 Mayıs'ın yarattığı travmanın aşılması için Taksim'in emekçilere açılmasını istedi. Taksim'e izin verilmemesi halinde Kadıköy'de olacaklarını dile getiren Kumlu, 1 Mayıs'ı ortak kutlamak için çabalarının süreceğini belirtti.

- İşten çıkarmalar nedeniyle sosyal güvenlik kapsamındaki aktif sigortalı sayısı yılın ilk 2 ayında 271 bin 127 azaldı. 2008 sonunda 1.90 olan aktif-pasif sigortalı oranı 1.85'e geriledi. Türk-İş'in konuyla ilgili değerlendirmesinde, ekonomik kriz nedeniyle yaşanan işten çıkarmaların sosyal güvenlik sisteminin aktif-pasif dengesini bozduğunu belirtti.

22 Nisan 2009

- Çalışma Bakanı Çelik, 1 Mayıs için şartlı destek verdi.Çelik "500 işçi Taksim'e gelip çiçek bırakırsa törene ben de katılıyorum" dedi.

- TÜRK-İŞ, DİSK, KESK ve TMMOB İzmir temsilcileri açıklama yaptı. 1 Mayıs ortak kutlanacak.

- Küresel krizin Türkiye'ye yansımaları nedeniyle işsizler ordusuna her gün yenileri eklenirken, hükümet, en az 500 bin kişinin asgari ücretle kamuya yararlı işlerde çalıştırılması için özel istihdam paketi hazırladı. Çalışma Bakanı Çelik tarafından hazırlanan çalışmaya göre, işe alınanlar, okulların bakım onarımı, otoyolların kenarının temizliği, ağaç dikme, bina boyama, ağaç tıraşlama gibi işlerde çalışacak. Çalışma, yakında kabine gündemine gelecek.

- TÜİK'e göre, Türkiye'de hanehalklarının yüzde 14.6'sı, 2008'de aynı ya da nakdi yardım aldı. Yardım alan hanehalklarının yüzde 59.4'üne akraba, komşu ve benzeri yakınları, yüzde 29.8'ine fon, yüzde 21.4'üne de belediyeler yardım sağladı.

23 Nisan 2009

- OYAK ve Türk Metal Sendikası Yöneticileri ortak bir karar alarak, Erdemir'de 7 bin 25, İsdemir'de 6 bin 157 çalışanın maaşını indirme yoluna gitti. Buna göre üst düzey yöneticiler ve işçiler 16 ay boyunca maaşlarını yüzde 35 eksik alacak. Böylece 1400 Erdemir işçisi, krize kurban edilmeyecek.

- Tüpraş işçisine yüzde 5 zam. Tüpraş yönetiminin Petrol İş Sendikası ile yürüttüğü toplu sözleşme görüşmelerinde ön anlaşma sağlandı. 1 Ocak-31 Aralık 2010 dönemini kapsayan toplu iş sözleşmesine göre Tüpraş işçisi yüzde 5,25 zam alacak. 1 Mayıs'ta imzalanacak anlaşma ile toplam 3 bin 565 çalışanın ücretleri takip eden her altı ayda da enflasyon oranında artırılabilecek. Sosyal haklarda da çeşitli iyileştirmeler yapılacaktır.

24 Nisan 2009

- Danıştay özel hastanelerde ayakta tedavide ve diş hekimi muayenesi için alınan 10 liralık katılım payı ücretini oy birliğiyle durdurdu.

25 Nisan 2009

- Tes-İş Soma Şube Olağanüstü Genel Kurulu yapıldı.

26 Nisan 2009

- Türkiye Otel, Lokanta, Dinlenme Yerleri İşçileri Sendikası'nın (TOLEYİS) 11. Olağan Genel Kurulu" yapıldı.

27 Nisan 2009

- İstihdam paketi kapsamında, işten çıkardığı işçisini geri alan patrona prim desteği verilecek. Prim, İşsizlik Sigortası Fonu'ndan karşılanacak.

- İşsizler geçici işle hem meslek öğrenip hem 6 ay boyunca 527 TL maaş alacak. İşkur'da kaydı bulunanlar arasında kurayla iş sahibi olacak işsizler gereksiz işlerde değil kalıcı eser bırakacak projelerde çalıştırılacak. Proje ile 500 bin kişi işe kavuşacak.

- Türkiye İş Kurumu'nun verilerine göre 15 Mayıs 2008'den Şubat 2009'a kadar Türkiye genelinde 19 bin 841 özür-lü istihdam edildi. Devletin özür-lü istihdamı kapsamında karşıladığı işveren prim tutarı 16 milyon 635 bin TL'yi bulurken, 2002'den bu yana özür-lü ve eski hükümlü çalıştırmayan işverenlere toplam 92 milyon TL para cezası uygulandı.

28 Nisan 2009

- Asgari ücretin 527 TL olduğu Türkiye'de Türk-İş, Nisan ayında dört kişilik bir aile için aylık sınırını yaklaşık 738, yoksulluk sınırını 2 bin 409 TL olarak hesapladı.

01 Mayıs 2009

- İşsizliğe karşı 3 aşamalı bir plan üzerinde çalışan hükümet, kiralık işçi uygulamasını da gündemine aldı. Bu uygulamaya göre işverenler özel istihdam bürolarından işçi kiralayabilecek. Kiralanan işçi için işveren prim, kıdem tazminatı ve ihbar tazminatı ödemeyecek.

- Danıştay 13. Dairesi, Tes-İş Sendikasının açtığı dava sonucunda Aras Elektrik Dağıtım A.Ş.'nin özelleştirilmesi amacıyla yapılan ihale ile İhale Komisyonu kararına ilişkin yürütmeyi durdurma kararı aldı.Tes-İş Yönetim Kurulu tarafından yapılan açıklamada, Danıştay'ın "İşlemin kamu yararına ve kanuna aykırı" olduğu yönündeki ka-

rarına dikkat çekilerek “Yargı kararı son derece açık iken, ihale aşaması sürmekte olan ve önümüzdeki dönemde benzer sonuçlar doğurabilecek yeni dağıtım özelleştirmeleri yapmanın, ne kamu yararı ile ne hukuk ile bir bağı olacaktır” denildi. Açıklamada, hükümet enerji özelleştirmelerinden vazgeçmeye çağrıldı.

- Türk-İş tarafından 1 Mayıs Emek ve Dayanışma Günü dolayısıyla Kadıköy’de bir miting düzenlendi. Türk-İş Genel Başkanı Mustafa Kumlu mitingde yaptığı konuşmada Taksim’in 1 Mayıs kutlamalarına açılması için Valiliğe izin başvurusu yaptıklarını ancak izin verilmediğini, bu nedenle de 1 Mayıs’ı Kadıköy’de kutlamaya karar verdiklerini söyledi. Kumlu, konuşmasında “1 Mayıs’ın tatil edilmesi sevincine gölge düşürdüler. Biz sizlerin her birinizden teker teker sorumluyuz. Sizleri bir mitinge çağırdığımızda burnunuz bile kanamadan evlerinize göndermek bizim boynumuzun borcu” dedi. Mitinge Türkiye Kamu-Sen Sendikaları Konfederasyonu, İşçi Partisi, Emegın Partisi ile Atv-Sabah grevine katılan gazeteciler katıldı.

02 Mayıs 2009

- İsdemir’de işçilerin ücretlerinden yüzde 35 kesintiye gidilmesine Hak-İşe bağlı Çelik-İş sessiz kaldı. Yalnız kalan işçilerin derneği ise konuyu yargıya taşıyacağını açıkladı.

03 Mayıs 2009

- Özelleştirme Yüksek Kurulu, Mram Elektrik Dağıtım’ın 440 milyon dolar bedelle ALSİM ALARKO’ya satışını onayladı.

- Tes-İş Diyarbakır-2 Nolu Şube Olağan Genel Kurulu yapıldı.

05 Mayıs 2009

- Krizin frenlediği TÜFE enflasyonu Nisan ayında ÖTV ve KDV indirimlerinin etkisiyle beklentilerin çok altında yüzde 0.02 olarak gerçekleşti. TÜFE’de yıllık enflasyon yüzde 6.13’de kaldı. Üretici fiyatlarında yıllık enflasyon ise eksi yüzde 0.35 oldu. ÜFE’de eksi enflasyon en son Şubat 1976’da gerçekleşmişti.

06 Mayıs 2009

- Ucuz enerji üretimi bahanesiyle kurulan ve birçok bilim insanı tarafından yapılmasına karşı çıkılan nükleer santralleri dünyanın her yerinde kurulmaya devam ediliyor. Sadece son beş yılda 25 tane nükleer santral inşaatına başlandı.

07 Mayıs 2009

- Türkiye sosyal gelişmişlik düzeyini gösteren yedi göstergeden yedisinin de alarm verdiği tek OECD ülkesi oldu.

- Enerji Bakanı Yıldız, nükleer santralde ihale komisyonunun çalışmalarını tamamladığını, raporun haftaya Enerji Bakanlığına geleceğini kaydetti. Yapılacak değerlendirmenin ardından rapor karar için Bakanlar Kurulu’na sunulacak.

09 Mayıs 2009

- Türk-İş hükümete sunduğu teklifle, en düşük memur maaşı olan bin 230 TL’nin altındaki işçi ücretlerinin öncelikle bu seviyeye çekilmesini önerdi. Konfederasyon, ücret zamlarının, toplu iş sözleşmesinin birinci yılı için enflasyon, refah payı ve verimlilik artışları dikkate alınarak yüzde 20, ikinci yıl ise birinci yılda gerçekleşen enflasyon üzerine 4 puan refah payı eklenerek belirlenmesini istedi.

- Memur-Sen’in araştırmasına göre, geçen ay 4 kişilik bir aile için açlık sınırı 837 TL, yoksulluk sınırı 2 bin 325 TL olarak hesaplandı. Diğer taraftan Kamu-Sen ise yoksulluk sınırını 2 bin 792 TL olarak açıkladı.

12 Mayıs 2009

- Tariş’te toplam 251 personel, 6 ay süreyle birer aylık periyotlar halinde dönüşümlü olarak kısa çalışma kapsamında çalışacak.

13 Mayıs 2009

- Vatandaşın sosyal güvenlik haklarını bilmediğini söyleyen SGK İstanbul İl Müdürü Kuruca, bunun için Sosyal Güvenlik bilincini oluşturmaya çalıştıklarını söyledi. Kuruca, böylece kayıtdışının da ortadan kalkmasının mümkün olacağını belirtti.

- İŞKUR’dan işsizlik başvurularının, geçen yılın aynı ayına göre yüzde 51.50 arttığı belirtildi. TİSK’den de son 20 yılın en yüksek işsizlik rakamlarına ulaşıldığı dile getirildi.

- TİED Genel Başkanı Kazım Ergün, ekonomide alınan tedbirlerle sektörlerin kurtarılmaya çalışıldığını, ancak asıl kurtarılması gerekenin ekonomik sıkıntıdaki emekliler olduğunu ifade etti.

14 Mayıs 2009

- ETUC, kapitalizmin ekonomik krizinin faturasının emekçilere ödetilmemesi talebiyle Madrid, Brüksel, Prag ve Berlin’de kitlesel olarak “Avrupa Ey-lemeleri” gerçekleştirecek.

15 Mayıs 2009

- İntibak yasası ile maaşların eşitleneceği ve düşük maaşların zamlanacağı haberleri emeklileri umutlandırdı. Maliye’yi yüksek maliyet düşündürürken, artışın yıllara yayılması gündeme geldi.

16 Mayıs 2009

- Türk-İş Genel Başkanı Mustafa KUMLU; yeni anayasa hazırlanırken başlangıç bölümünün aynen korunmasının vazgeçilmez istekleri olduğuna dikkat çekti.

- Devlet Bakanı Hayati Yazıcı ile görüşen Türk-İş Başkanı Kumlu, “Kamuda en az maaşın 1230 liraya çıkmasını, bu rakam üzerinden ilk yıl yüzde 20, ikinci yıl enflasyon artışı 4 puan refah payı verilmesini istiyoruz” dedi.

- Geçen yılın Şubat ayında 10,6 olan işsizlik oranının, bu yıl yüzde 16,1’e yükseldiği belirtilen Türk-İş açıklamasında, “İşsizlik 3 milyon 802 bin kişiyle Ocak rakamlarını da aşarak vahim boyutlara ulaşmıştır” denildi.

17 Mayıs 2009

- TÜİK’in verileri, toplam sayısı 19 milyon 779 bin olan çalışanların yüzde 40.8’i olan 8 milyon 70 bininin herhangibir sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı bulunmadığını gösteriyor.

ÇALIŞMA TAKVİMİ

18 Mayıs 2009

- Belediye işçilerine sendika değiştirme bas-kıları artarken Genel Başkan Mustafa Kumlu, Türk-İş'e karşı operasyon baş-latıldığını belirterek "Bu operasyonu Hak-İş, AK Partinin desteğiyle yürüt-mektedir"dedi.

19 Mayıs 2009

- Resmi verilere göre Şubat 2009 döneminde genç nüfusta işsizlik oranı yüzde 28.6 olarak hesaplanıyor. Gizli iş-sizler de eklendiğinde her 3 gençten bi-rinin işsiz olduğu ortaya çıkıyor.

20 Mayıs 2009

- Gelir İdaresi Başkanlığının verile-rine göre son beş yılda işçi ve memurlar, daha maaşlarını eline almadan, stopaj yoluyla 76 milyar 537 milyon lira ver-gi ödedi.

- 47 bin kayıt dışı çalışan tespit edil-di.

21 Mayıs 2009

- Telekom işçileri haklarını almak için greve çıktı. İşveren ise yasaları çiğ-nedi, grev kırıclığı yaptı. Ancak suçlu hakkını arayan işçiler oldu.

- Sendikalar kanununda değişiklik yapan tasarıyla, işsiz kalanın sendika üyeliği düşürülmek isteniyor. Bu de ği-şikliğin AB yönergeleriyle ilgili bir yanı yok. Üstelik örgütlenme özgürlüğünü düzenleyen ve ülkemizin 1992'de kabul ettiği 87 sayılı Uluslararası Çalışma Söz-leşmesine de aykırı.

22 Mayıs 2009

- IMF'nin kaldırılmasını istediği kı-dem tazminatı tartışması krizde yeni-den alevlendi. Hükümet ve işveren kesimi fon kurulması ısrarını sürdürürken, işçi kesimi böyle bir kararın genel grev gerekçesi olduğu uyarısında bulundu.

- Sakarya'da ortaöğretim okulları arasında düzenlenen bilgi ve kültür ya-rışmasında birinciliği Tes-İş Anadolu Lisesi kazandı.

- Türk-İş Genel Mali Sekreteri Er-gün Atalay, toplu iş sözleşmesi görüş-

melerinde greve yakın olduklarını ifade etti. Türk-İş Adana bölge temsilciliğinde konuşan Atalay, toplu iş sözleşmeleri ve son dönem gelişmeleri değerlendirdi.

23 Mayıs 2009

- Türk-İş Genel Sekreteri Mustafa Türkel, "Haksızlığa karşı çıkınca, iktidar kolluk gücünü arkasına alarak bizleri sindirmeye çalışıyor" dedi.

- Tes-İş İzmir-2 Nolu Şube Olağa-nüstü Genel Kurulu yapıldı.

27 Mayıs 2009

- Ekonomik kriz çalışanları teğet geçmedi. Türk-İş'e göre tam 500 bin kişi ekmeğini kaybetti.

29 Mayıs 2009

- Ocak ayından bu yana süren toplu iş sözleşmelerinde anlaşma sağlanama-ması Petrol-İş Sendikası üyesi emekçile-rin sabrını taşırdı. Petrol-İş sendikasına üye 6 bin 400 işçi, dün sendikanın ör-gütlü olduğu işyerlerinde işe geç baş-lama ve oturma eylemi gerçekleştirdi.

- Türk-İş açıkladı. Açlık sınırı 744, yoksulluk sınırı 2 bin 424 TL'ye çıktı. Türk-İş Mayıs ayında dört kişilik bir aile için açlık sınırını 744, yoksulluk sınırını 2 bin 424 TL olarak hesapladı. Türk-İş, "Asgari ücret almakta olan bir çalışan ailesi, ancak 21 gün dengeli beslenebil-mekte, insan onurunu gerektirdiği ya-şama düzeyine ise sadece 6.5 gün için sağlayabilmektedir" değerlendirmesi-ne bulundu.

31 Mayıs 2009

- Kıdem tazminatının kaldırılması tartışmaları, işçinin "Grev yaparız" sözü ile askıya alındı. Sistem, İşverenin taz-minat ödememesini öngörüyordu.

03 Haziran 2009

- Hastanelerde hastalardan alınan muayene katılım ücreti 2 TL'ye indi. Ka-rar, SGK yeni bir düzenleme yapıncaya kadar tüm devlet, özel ve üniversite has-tanelerinde uygulanacak.

05 Haziran 2009

- Tes-İş tarafından düzenlenen 2009

Bahar Eğitimleri başarıyla tamamlandı. Şube yöneticileri, denetim ve disiplin kurulu üyeleri, baştemsilci ve temsilci-lere yönelik düzenlenen eğitim semi-nerlerinin konusu çalışma hayatını dü-zenleyen yasalar, ekonomik kriz, işsizlik, özelleştirme ve sendikal örgütlenme so-runlarıydı. Eğitim Seminerlerine 34 şu-beden yaklaşık 1950 kişi katıldı.

09 Haziran 2009

- En düşük maaşı alan işçi memur en fazla vergiyi ödüyor. Yapılan araş-tırmaya göre işçi ve memur toplanan verginin %23 ünü verdi. Maaşından ke-silen ise gelir vergisinin yüzde 49'unu oluşturdu.

13 Haziran 2009

- Türk-İş'e bağlı Basın-İş Sendika-sının örgütlü olduğu ve Resmi Gazete 'nin basıldığı Başbakanlık Basımevi'ne grev kararı asıldı.

16 Haziran 2009

- Türk-İş, Mart 2009 döneminde ça-lışmaya hazır olanlarla birlikte Türki-ye'deki işsiz sayısının 6.1 milyon kişiye ulaştığını ileri sürdü.

- İşsizlik rakamının açıklananların çok daha üstünde olduğunu vurgulayan işsizler dün İŞ-KUR büroları önünde iş-sizliğe çare bulunması için eylem yaptı.

17 Haziran 2009

- Türk-İş'e bağlı Petrol-İş Sendikası Genel Başkanı Mustafa Öztaşkın, 500 bin kişiye istihdam beklentisi meydana getirecek hükümetin açıkladığı paket-ten, geçici, güvencesiz ve düşük ücretle istihdamın çıktığını ileri sürdü.

- TÜİK işsiz sayısını 3 milyon 776 bin olarak açıklamasına karşın, gerçek işsiz sayısının 6 milyon 249 bin kişi ol-duğu belirlendi. Gerçek işsiz sayısı bir yılda 1 milyon 164 bin artarken, ger-çek işsizlik oranı resmi verilerdeki gibi yüzde 15.8 değil, yüzde 23.7 olarak ger-çekleşti.

* Çalışma Hayatı Takvimi günlük gazetelerden derlenen haber bültenle-rinden hazırlanmaktadır.

Mustafa Kumlu
Genel Başkan

Ferudun Yükselir
Genel Başkan Yardımcısı

Mustafa Şahin
Genel Sekreter

Hasan Tahsin Zengin
Genel Mali Sekreter

İsmail Bingöl
Genel Araştırma ve Mevz. Sekreteri

Esat Durmuş
Genel Teşkilatlandırma Sekreteri

Bayram Eren
Genel Eğitim Sekreteri

TES-İŞ GENEL MERKEZİ: Şenyuva Mah. Meriç Sk. No: 23, 06510 Beştepe - Ankara Tel: (312) 212 65 10 (20 hat) Faks: 212 65 52 - 212 65 42

TES-İŞ ŞUBELERİ

ADANA ŞUBE (Başkanı): Mustafa ÖĞÜT
Reşatbey Cad. 62024 Sok. Bindebir İş Mrk. No:2 Kat:2 Seyhan - ADANA
Tel: 0.322. 458 00 63 Faks: 0.322. 458 00 64

ADAPAZARI ŞUBE (Başkanı): Sedat ÇOKOL
Semerciler Mah. Yenibosna Cad. No:58 ADAPAZARI
Tel: 0.264. 282 33 40 Faks: 282 33 41

AFŞİN ŞUBE (Başkanı): Sittik SERT
Afşin Bey Caddesi No:41 Afşin-KAHRAMANMARAŞ
Tel: 0.344. 511 42 68 Faks : 511 20 51

ANKARA 1 NO'LU ŞUBE (Başkanı): Dural KARAKOÇ
Süleyman Sırrı Sok. No:2/11 Yenışehir-ANKARA
Tel: 0.312. 435 36 55 Faks: 435 29 40

ANKARA 2 NO'LU ŞUBE (Başkanı): Recep DURSUN
Karanfil Sokak No:34/ 7 Bakanlıklar-ANKARA
Tel: 0.312. 419 11 41-42 Faks: 419 26 86

ANTALYA ŞUBE (Başkanı): Hacı Mevlüt ÜNAL
Fabrikalar Mah. Hasan Tahsin Cad. 3002 Sok. No: 1 ANTALYA
Tel: 0.242. 334 34 00 Faks: 344 78 68

AYDIN ŞUBE (Başkanı): Mustafa AYDIN
Efeler Mah. Atatürk Bulvarı Eylül Sokak Piramit Sitesi No:2 Kat:1 AYDIN
Tel: 0.256. 225 89 54-213 62 02 Faks: 225 88 17

BALIKESİR ŞUBE (Başkanı): Necdet ÖZBAY
Gözem Sokak No:4 Kat:4 BALIKESİR
Tel: 0.266. 241 36 01 Faks: 241 67 61

BURSA ŞUBE (Başkanı): Necati İÇÖZ
Çakırhamam Temiz Cad. Sütmen İşhanı Kat:2 No:14 BURSA
Tel: 0.224. 225 58 71-221 40 02 Faks: 221 03 41

ÇAYIRHAN ŞUBE (Başkanı): Sinan TÜRKEL
Gazi Mah. İşçiler Sok. Nazmi Biyıklı Pasajı Üstü Çayırhan-ANKARA
Tel: 0.312. 796 15 40 Faks: 796 03 02

DİYARBAKIR 1 NO'LU ŞUBE (Başkanı): Ali ÖNCÜ
İstasyon Cad. Oryıl 20 Apt.Kat:2 No:3 DİYARBAKIR
Tel: 0.412. 229 39 94 Faks: 228 48 23

DİYARBAKIR 2 NO'LU ŞUBE (Başkanı): Şükrü KAÇMAZ
Ofis İstasyon Cad. Kupik Apt. No:1 DİYARBAKIR
Tel: 0.412. 223 63 06 Faks: 224 83 20

EDİRNE ŞUBE (Başkanı): Adnan BAYRAKTAR
Talat Paşa Cad. Özdiç Pasajı Kat:1 EDİRNE
Tel: 0.284. 225 24 56 Faks: 212 53 33

ELAZIĞ ŞUBE (Başkanı): Celal ŞENER
Bosna Hersek Bulvarı No: 17/C ELAZIĞ
Tel: 0.424. 233 92 25 Faks: 236 07 62

ERZURUM ŞUBE (Başkanı): Muharrem DEMİRCAN
İsmet Paşa Cad. No:4/2 ERZURUM
Tel: 0.442. 234 76 75 Faks: 233 53 52

ESKİŞEHİR ŞUBE (Başkanı): Ünal DAR
Ulus Cad. Bili Sokak No:12 ESKİŞEHİR
Tel: 0.222. 233 27 86 Faks: 234 41 56

ISPARTA ŞUBE (Başkanı): Mustafa KAYA
Mimar Sinan Cad. Halı Sarayı C Blok Kat:2 ISPARTA
Tel: 0.246. 218 36 13 Faks: 218 29 01

İSTANBUL 1 NO'LU ŞUBE (Başkanı): Ersin AKMA
Sivritaş Sok. Elbir İşhanı No:18/3 Mecidiyeköy-İSTANBUL
Tel: 0.212. 217 43 97-98 Faks: 217 40 00

İSTANBUL 2 NO'LU ŞUBE (Başkanı): Nevzat ÖZBAY
Büyükdere Cad. No:56/2 Mecidiyeköy-İSTANBUL
Tel: 0.212. 275 72 30-31 Faks: 266 17 42

İSTANBUL 3 NO'LU ŞUBE (Başkanı): Hüseyin OZİL
Mithatpaşa Cad. No:5 Kat:4 Daire:30 Ümraniye-İSTANBUL
Tel: 0.216. 412 45 50 Faks: 412 65 42

İZMİR 1 NO'LU ŞUBE (Başkanı): Seydi ÖNDER
1401 Sokak Bastıyalı Apt. 24/A Kahramanlar-İZMİR
Tel: 0.232. 421 70 89 Faks: 422 39 23

İZMİR 2 NO'LU ŞUBE (Başkanı): Hüseyin İNAL
1356 Sokak Gökdemir Apt. No:1/3-4 Alsancak-İZMİR
Tel: 0.232. 421 45 79 Faks: 421 07 62

KAHRAMANMARAŞ ŞUBE (Başkanı): Lütfi ERGİN
İsa Divanlı Mah. Şeyh Adil Cad. No: 41 Mert - Han Kat: 2 / 9
KAHRAMANMARAŞ Tel: 0.344. 221 36 94 Faks: 221 36 95

KAYSERİ ŞUBE (Başkanı): Rıfat PAKKAN
Sahabiye Mah. Kanal Cad. No:6/2 KAYSERİ
Tel: 0.352. 231 21 40 Faks: 222 72 67

KONYA ŞUBE (Başkanı): Mehmet SOLAK
Alaaddin Cad. Zafer Çay Bahçesi Arkası No:19/2 KONYA
Tel: 0.332. 351 20 18 Faks: 350 66 62

KÜTAHYA ŞUBE (Başkanı): Eşref ERDEN
Ethem Erdinç Cad. Ali Kalfa Çarşısı Kat:1 KÜTAHYA
Tel: 0.274. 224 56 22 Faks: 224 56 23

SAMSUN ŞUBE (Başkanı): Nakif YILMAZ
Şevketiye Cad. Erçallar İşhanı No:1 Kat:2 SAMSUN
Tel: 0.362. 231 38 00-01 Faks: 233 28 48

SİVAS ŞUBE (Başkanı): Tefik GÜVERİ
Hükümet Meydanı Meydan Ticaret Mrk. No:303/4 SİVAS
Tel: 0.346. 221 18 60 Faks: 221 39 16

SOMA ŞUBE (Başkanı): C. Tayyar GÜZEL
Gazi Osman Paşa Cad. No:1 Soma - MANİSA
Tel: 0.236. 613 53 62-613 23 36 Faks: 613 10 33

ŞANLIURFA ŞUBE (Başkanı): Ramazan DÜZME
Esentepe Mah. Temiz. Sok. TES-İŞ Ap. ŞANLIURFA
Tel: 0.414. 313 79 03 Faks: 313 21 85

TRABZON ŞUBE (Başkanı): Cengizhan GÜNDOĞDU
İskender Paşa Mah. Sümer Sok. İhsan Bey Kültür Mrk. Ark.
PK.17 TRABZON Tel: 0.462. 326 49 64 Faks: 323 30 19

VAN ŞUBE (Başkanı): Naif BALANDI
Bahçivan Mah. Zübeyde Hanım Cad. Odalar İş Mrk. No:5 K: 2 VAN
Tel: 0.432. 216 19 99 Faks: 216 18 74

YATAĞAN ŞUBE (Başkanı): Fatih ERÇELİK
Yeni Mah. İnönü Bulvarı Ünal Toksöz Cad. No:22/B Yatağan - MUĞLA
Tel: 0.252. 572 69 66 Faks: 572 25 03

ZONGULDAK ŞUBE (Başkanı): Ahmet HASANEFENDİOĞLU
Terakki Mah. Dereici Sk. Aydın İşhanı No:2 Kat:2 ZONGULDAK
Tel: 0.372. 253 01 95 Faks: 253 10 89